

diyânet

Aylık Dergi | Kasım 2018 | Sayı: 335

HZ. PEYGAMBER VE GENÇLİK

KUR'AN'IN IŞIĞINDA
İNSANLIĞA
MODEL GENÇLER

HZ. PEYGAMBERİ
GENÇLERE
ANLATABİLMEK

GENÇLERİMİZİ DİN
İSTİSMARINDAN NASIL
KORUYABİLİRİZ?

MEVLİD-i NEBİ'Yİ
AN(LA)MAK

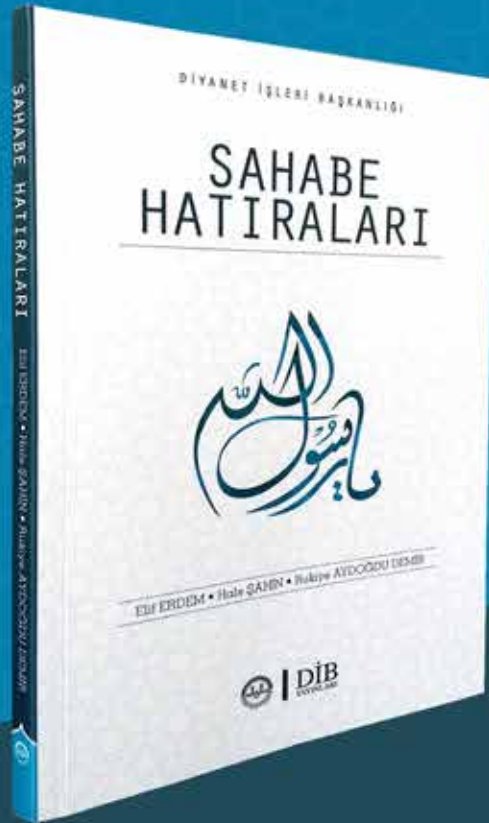
PROF. DR. MUSTAFA
AĞIRMAN İLE
GENÇLİK ÜZERİNE

YENİ
YAYINLARIMIZ

{ Sahabe Hatıraları }

Elif ERDEM
Hale ŞAHİN
Rukiye AYDOĞDU DEMİR

Yurt içinde Diyanet Yayınları satış yerlerinden, yurt dışında Müşavirlik ve Ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

www.diyamet.gov.tr

Gençlik, insan hayatının özel bir evresidir. Yaşam yolculuğunda sosyal ve psikolojik açıdan pek çok yeni durumla karşılaşan insan, bu aşamada, bütün hayatını şekillendirecek kimi tutum ve davranışlar geliştirir. Çocukluk bitmiş, yetişkinliğin eşiğine varılmıştır. İnsanın kendine ve çevresine karşı yeni sorumlulukları ortaya çıkmıştır.

Gençlikte ferdiyet ev, arkadaş ve okul ortamında gelişip serpilecek, kendini var edecek alanlar arar. Kimi zaman kararsızlıklar baş gösterir. Kimi zaman da varlıkla, yaratılışla ilgili temel sorular ardı ardına gelir. Bütün bu sosyal ve psikolojik süreçler, gencin bedenini ve ruhunu yorar. “Ben kimim, nereden geldim, nereye gidiyorum, hayatın anlamı nedir?” gibi sorular sormaya başlar genç. Tam bu noktada onun duygu ve düşüncelerini dengeleyecek, hayatını anlamlı hâle getirecek, tutarlılık arz eden bir hayat felsefesine ihtiyaç duyar. Gençlikte ihtiyaçlar piramidinin tepesini genellikle bu arayışlar oluşturur. Çünkü o artık bazı soyutlamalara, cevaplara, anlamlara ihtiyaç duymaktadır. Beri yandan içinde taşıdığı enerji ile toplumun temel dinamiğini oluşturmakta, kolektif bilincin güncellenmesini sağlamaktadır.

Hz. Peygamber (s.a.s.), vahyin nüzulünden itibaren gençleri önemsemiş, en yakınında buldurmuş, sürekli ilim öğrenmeye teşvik etmiş, vahiy kâtipliğinden ordu komutanlığına kadar kritik pek çok noktada görevlendirmiştir. Rasul-i Ekrem, vahiyle büyük bir değişim ve dönüşüm yaşayan toplumun, kazandığı hasletleri koruyabilmesi için gençlerin enerjisine başvurmuştur. Toplumsal değişim ve dinamizm tarihin her döneminde suyunu gençlerden almıştır. İslam dini de gençliği, atalarının diniyle övünen putperest toplumda değişimin, ıslahatın dinamosu olarak görmüş ve benimsemiştir. Buna mukabil gençler de Hz. Peygamber’i sevmiş, ona tabi olmuş ve küçük yaşlardan itibaren öğrendiklerini gelecek nesillere aktarmak için olağanüstü gayret göstermişlerdir. Onun (s.a.s.) gençlerle arasında ihdas ettiği samimi iletişim, daha sonraki nesillere örnek teşkil etmiştir.

Bu ay aynı zamanda Mevlid-i Nebi’yi terennüm edeceğiz. Rasul-i Ekrem’in çağları yoğuran bereketli soluğu, modern hayatın gürültüsü altında bunalan ruhlarımıza esecek. Onu anmayı vesile ederek anlamaya; onun sözlerini hayatımıza buyur etmeye, tutum ve davranışlarını kendimize rehber edinmeye azami gayret göstereceğiz. Diyanet İşleri Başkanlığımızın bu yılki Mevlid-i Nebi teması olan “Hz. Peygamber ve Gençlik”, dergimizin dosya konusu olarak siz değerli okurlarımızın karşısına çıktı.

Bu sayımızda İsmail Çiçek, Kur’an Işığında İnsanlığa Model Gençler; Prof. Dr. Enbiya Yıldırım, Hz. Peygamber’i Gençliğe Anlatılabilmek; A. Ali Ural, Daha On Yedi; Zehra Işık, Gençleri Din İstismarından Nasıl Koruruz?; Mustafa Irmaklı, İsyân Ruhlu Gençler; Dr. Ömer Sabuncu, Hz. Peygamber’in Gençlere Duyduğu Güven; Murat Kalıç, Tüketim Çağında Genç Olmak konularını yazdı. Bu ay söyleşi konuğumuz Prof. Dr. Mustafa Ağırman.

Bilvesile, Mevlid-i Nebi’nin ülkemize, İslam dünyasına ve bütün insanlığa barış, huzur ve adalet getirmesini temenni ediyoruz.

İyi okumalar...

DİN DÜŞÜNCE YORUM

Tüketim Çağında Genç Olmak

34

59

GÜNDEM

Kur'an'ın Işığında İnsanlığa Model Gençler

6

KÜLTÜR SANAT EDEBİYAT

Kapıya Dayanan Distopya: 1984

2018 KASIM

GÜNDEM

- 6 Kur'an'ın Işığında İnsanlığa Model Gençler
İsmail ÇİÇEK
- 10 Hz. Peygamberi Gençlere Anlatabilmek
Prof. Dr. Enbiya YILDIRIM
- 15 Daha On Yedi
A. Ali URAL
- 18 İsyen Ruhlu Gençler
Mustafa IRMAKLI
- 22 Gençlerimizi Din İstismarından Nasıl Korumayabiliriz?
Zehra IŞIK

- 26 Hz. Peygamber'in Gençlere Duyduğu Güven
Dr. Ömer SABUNCU

SÖYLEŞİ

- 30 Prof. Dr. Mustafa AĞIRMAN:
"Peygamberimizin En Büyük Yardımcıları Gençlerdi."
Mustafa BERK

DİN DÜŞÜNCE YORUM

- 34 Tüketim Çağında Genç Olmak
Murat KALIÇ
- 37 Mevlid-i Nebi'yi An(la)mak
Selçuk İSMAİLOĞLU

VAHYİN AYDINLIĞINDA

- 40 İnancı Kuşanan Gençler
Dr. Abdülkadir ERKUT

HADİSLERİN İŞİĞİNDE

- 42 Üç Alenî Sır
Meral GÜNEL

EN GÜZEL İSİMLER

- 44 Yeri Göğü Ayakta Tutan Hayy ve Kayyûm Olan Allah
Fatma BAYRAM

İZ BIRAKANLAR

- 46 İmam Şâtıbî
Dr. Yaşar AKASLAN

DÜNYA MÜSLÜMANLARI

- 48 Manas Destanı'nın Vatanı:
Kırgızistan
Prof. Dr. Ahmet KAVAS

HATIRA DEFTERİ

- 52 Özlemlerimiz Var
Selva YILMAZ ÖZELBAŞ

Diyaret İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Dr. Fatih KURT

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Elif ARSLAN

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Bünyamin KAHRAMAN

Yayın Kurulu
Dr. Fatih KURT
Dr. Elif ARSLAN
Dr. Faruk GÖRGÜLÜ
Abdülbaki İŞCAN
Dr. Lamia LEVENT ABUL

Yayın Koordinatörleri
Dr. Lamia LEVENT ABUL
Mustafa BEKTAŞOĞLU
Emin GÜRDAMUR
Mahir KILINÇ
Mustafa BERK

Dijital Medya
Muhammed Kâmil YAYKAN
Ömer GÜÇLÜ

Tashiş
Mustafa BEKTAŞOĞLU

Arşiv
Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Grafik-Tasarım
EVEN Medya

2177. Sk. No:10/B Kat:20 Via Twins
Çankaya / Ankara Tel: 0312 985 03 17
www.evenmedya.com iletisim@evenmedya.com

Abone İşleri

Tel: 0312 295 71 96-97

Faks : 0312 285 18 54

e-mail: dosim@diyanet.gov.tr

online abonelik: yayinsatis.diyanet.gov.tr

İletişim

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel : 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92
www.diyanetdergi.com
diyanetdergi@diyanet.gov.tr

Abone Şartları

Yurtiçi yıllık: 84.00 TL
Yurtdışı yıllık: ABD: 30 ABD Doları
AB Ülkeleri: 30 Euro
Avustralya: 50 Avustralya Doları
İsveç ve Danimarka: 250 Kron
İsviçre: 45 Frank

Baskı

Çağlayan A.Ş.
Tel: 0232 274 22 15

Yayın Türü: Aylık, Yerel, Süreli Yayın, Diyanet Aylık Dergi (Türkçe)

Basım Tarihi: 30/10/2018 ISSN-1300-8471

Abone kaydı için, ücretin Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü'nün T.C. Ziraat Bankası, Ankara Kamu Girişimci Şubesi IBAN: TR08 0001 0025 3305 9943 0850 19 nolu hesabına yatırılması ve makbuzun fotokopisi ile abonenin hangi sayıdan başlayacağını bildirir bir dilekçe, mektup, yazı, faks veya e-mailin Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğü'ne gönderilmesi gerekmektedir.

Temsilcilikler; Yurtiçi: İl Müftülükleri, İlçe Müftülükleri - Yurtdışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri, Din Hizmetleri Ataşelikleri.

Yayınlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabılır. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden her türlü ortamda alıntı yapılamaz.

GEZİ-YORUM

Balkanlar

76

BÜYÜTEÇ

Kıyametin
Tellalları - 1

56

SÖYLEŞİ

Prof. Dr.
Mustafa Ağırman

30

BUNU KONUŞALIM

- 54 Hüseyin AĞIRBAŞ:
"Dağcılık ve arama kurtarma faaliyetleri, gençlerle aramda iletişim köprüsü oluyor"
Mahir KILINÇ

BÜYÜTEÇ

- 56 Kıyametin Tellalları -1
Prof. Dr. Adnan Bülent BALOĞLU

KÜLTÜR SANAT EDEBİYAT

- 59 Bir El Yazma Eserin
Kurtuluş Hikâyesi
Samet TURAN
- 62 Kapiya Dayanan
Distopya: 1984
Emin GÜRDAMUR

DİYANET ARŞİVİ

- 66 Din Hizmetlerinde Mesleki Tahsil Belgesi Olarak İcazetnameler
Dr. Mehmet BULUT

GEÇMİŞ ZAMANIN İZİNDE

- 70 Osmanlı Donanmasında İmamlar
Dr. Derya GEÇİLİ

DİN VE HAYAT

- 74 Sevgili ile Hasbihâl
Aşşeli POLAT

GEZİ-YORUM

- 76 Yeşil Dağlar, Berrak Sular, Aşşina İnsanlar Diyarı: Balkanlar
F. Hilâl FERŞATOĞLU

KİTAPLIK

- 80 Hayatın Tekrarı Yok
Mahir KILINÇ

Prof. Dr. Ali ERBAŞ
Diyaret İşleri Başkanı

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

PEYGAMBERİMİZ VE GENÇLİK

Gençlik; insanın, kendisini, evreni ve Yaratıcı'yı anlamlandırma sürecinde, varlık sahasında benliğini ön plana çıkararak eşya ve hadiseleri yorumlamayı tercih ettiği, bununla birlikte iç dünya-dış dünya dengesinde bazı gel-gitleri yaşadığı fırtınalı bir dönemdir. Bu açıdan, çevreyle iletişim kurma sürecinden kimlik inşasına ilk adımların atıldığı gençlik devresi, ömür sermayesinin en önemli kazanımı ve ilerleyen yaşlardaki kemal dönemi için esasında oldukça bereketli bir havzadır. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.), bu döneme özel bir anlam atfetmiş ve kişinin, ahiret yolculuğunda “gençliğin nerede tüketildiği” sorusuna muhatap olmadan hareket edemeyeceğini bildirmiştir. (bkz. Tirmizi, Sıfatü'l-kıyâme, 1.) Diğer taraftan Allah Rasulü'nün hesap gününde, arşın gölgesinde toplanacak yedi sınıf kimseden birinin, “neşe ve huzuru Rabb'ine ibadette arayan, O'na kulluk ederek tertemiz bir hayat içinde büyüyen genç” (bkz. Buhari, Bed'ül-ezân, 36; Müslim, Zekât, 30, 1031.) olduğunu haber vermesi, dinimiz İslam'ın kulluğun zirve boyutta yaşandığı gençlik dönemine hangi perspektiften baktığına dair önemli bir referanstır.

Bir düşünce, tutum ve eylemin insan/toplum tarafından benimsenip hayata yansıtılmasında, nirengi noktaları ve muharrik merkezleri bulunmaktadır. Buna göre enfüsi boyutta kendini arama, düşünce ve aksiyon planında bağlanma ve aidiyet açısından demir atacağı limanı tayin etme gayretindeki genç için deniz feneri mesabesindeki en önemli merkez, Kur'an-ı Kerim'in; “Andolsun, Allah'ın Rasulünde sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman ve Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir ör-

nek vardır.” (Ahzab, 33/21.) şeklinde tebcil ettiği Rasul-i Ekrem'dir. Bu bağlamda, insanoğlunun tarihî serüveninde mahlukata merhameti, Yaratıcı'ya itaati tüm boyutlarıyla ifade eden hayır, iyilik ve güzelliğin en büyük timsali Hz. Peygamber, bahse konu gençliğin evrensel rehberi olarak üstün ahlakının gereği devamlı surette iyiyi, güzeli, hakkı, hakikati onlara anlatarak rehberlikte bulunmuş, heyecanlarını iman ve güzel ahlakla insanlığa hizmete yöneltmiştir.

Allah Rasulü ile genç ashabı arasındaki ilişkiye bakıldığında çift yönlü hakiki bir sevginin varlığı açıkça görülmektedir. Dolayısıyla, dünya gözüyle görmediği hâlde ona iman eden bugünün gençlerinin de aynı muhabbetle rahmet peygamberini bütün yönleriyle tanıyıp örnek almaları, onun güzel ahlakını yaşamaları mühim bir idealdir. Zira kötülüğün yeryüzünü kuşattığı bir zamanda, gençliğini muhafaza ederek vahyin son elçisi seçilen ve hayatını Kur'an ahlakına dönüştüren Sevgili Peygamberimiz, çağları aşan örnekliğiyle bugüne de ışık tutan aydınlatıcı bir kandildir.

Hız. Peygamber, gençlerle güven, sevgi, saygı ve samimiyete dayalı bir iletişimi esas almış ve bu muhkem yöntemle, onların kendilerini gerçekleştirmelerine vesile olmuştur. Nitekim henüz 20 yaşında iken Hilfü'l-fudül cemiyetine katılarak Mekke'nin emniyetinin sağlanmasına katkı sunup haksızlığa karşı olduğunu deklare eden peygamberimiz, genç yaşta dünya ve ukba saadetinin biricik vesilesi İslam'la şereflenen birçok sahabiyle, Mekke'den âlemlere yükselen bir değişimin fitilini ateşleyerek ideal bir hayat ve medeniyet inşa etmiştir. Konuya bu açıdan yaklaşıldığında gençleri karşısında konumlandırmadan her şart ve durumda onlarla kol kola hareket ederek zihin ve gönül yolculuğuna

Bugünkü geline noktada, toplumsal hayatı tüm veçheleriyle etkisi altına alan bireysellik, dünyevileşme, sanal yaşam, popüler kültür pratikleri, yaşam sebebi kulluktan vareste gündelik anlayışlar maalesef gençliği söz konusu ideal boyuttan oldukça uzaklaştırmıştır. Bu bağlamda, farklı yaklaşım ve hareketleri analize tabi tutmadan kabullenen, nevezuhur akımlara hemen adapte olan, bitmeyen enerjisiyle tüketim kültürünün hızına yetişmeye çalışan, insanlığın temel meselelerine karşı edilgen bir tutum sergileyen gençler; bugün popüler kültürün, moda akımların, marjinal yaklaşımların, sapkın ideolojilerin, terör örgütlerinin üzerinde oyun kurgulamak istediği en mülayim kesimdir.

çıkan Hz. Peygamber'in, yaşanan hayatın tüm alanlarında gençleri istihdam ettiği müşahede edilmektedir. Zikredilen hususun yansıması olarak inanç, teslimiyet ve kahramanlığın sonraki nesillerin belleğindeki mümtaz hatırası Hz. Ali; anlam dünyamızı aydınlatan vahyin kâtipleri arasında yer alan, Tebük seferinin sancaktarı, Hz. Ebu Bekir döneminde Kur'an-ı Kerim'i cem eden komisyonun başkanı Zeyd b. Sabit; bizzat Rasul-i Ekrem tarafından Medine'ye öğretmen olarak gönderilen Mus'ab b. Umeyr; Yemen'in dinî hayatını şekillendiren ve olaylara yaklaşım tarzıyla içtihadın âlemi olan Muaz b. Cebel; Habeşistan'a İslam'ın mührünü vuran Cafer b. Ebi Talip; Allah Rasulü'nün Suriye'ye sevk ettiği orduya komutan olarak tayin ettiği Üsâme b. Zeyd bu çerçevede zikre değer şahsiyetlerdir. Bununla birlikte, Hz. Peygamber'in gözetiminde yeşeren ve yetişen Ashab-ı Sufâ'nın; Ebu Hureyre, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Mes'ud, Enes b. Malik, Zeyd b. Hârise, Zübeyr b. Avvam, Sa'd b. Ebi Vakkas gibi gençlik çağını mutluluk asrına dönüştüren seçkin gençlerin İslam medeniyetinin iman, bilgi, hikmet, marifet ve ahlakla neşvünema bulmasındaki doğrudan katkıları yadsınamaz bir gerçekliktir.

Buradan hareketle ifade edelim ki cinsiyet üstü bir kavram olan gençlik, kimlik ve kişilik açısından toplumda var olmaya kapı aralayan belirleyici bir dönem olduğundan, bu özel çağa kadarki süreci besleyen ve Sevgili Peygamberimizin de üzerinde ihtimamla durduğu aile müessesesi, önemli bir fonksiyon icra etmektedir. Zira ideal aile yaşantısı olmadan ideal bir gençlikten söz etmek mümkün değildir. Bu sebeple bireyin, gençlik dönemine kadar aile içinde toplumun dinî ve kültürel kodlarıyla kolaylıkla irtibat kurmasına imkân sağlayan bir eğitimle buluşması, sonraki yaşantısını ideal boyutta şekillendirmesi açısından hayati önemi haizdir. Aynı zamanda müstakim bir duruşu temin eden bu ana yapı; genci, beden ve ruh sağlığı açısından zararlı olabilecek her türlü menfi kişi, yapı, unsur, düşünce, akım ve anlayıştan uzaklaştırıp ona huzurlu ve mutlu bir yaşamın anahtarını sunmaktadır. Bu da hayatın tüm şubelerini kuşatan bir

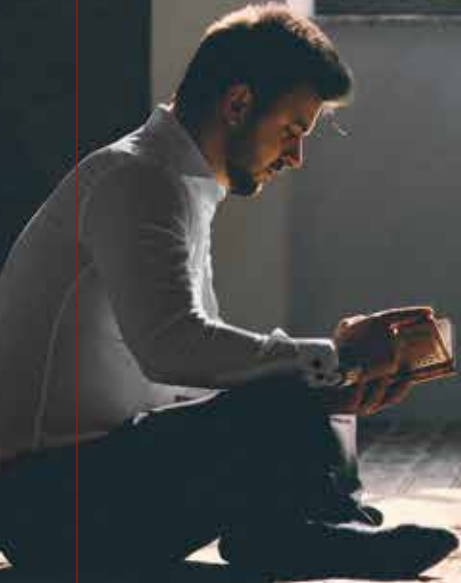
ahlak düzeni olan din ve ondan neşet eden değerlerle harmanlanan gence, Hz. Peygamber'in izinde emin adımlarla yürürken yol işareti olacak güvenilir bir dayanaktır.

Bugünkü geline noktada, toplumsal hayatı tüm veçheleriyle etkisi altına alan bireysellik, dünyevileşme, sanal yaşam, popüler kültür pratikleri, yaşam sebebi kulluktan vareste gündelik anlayışlar maalesef gençliği söz konusu ideal boyuttan oldukça uzaklaştırmıştır. Bu bağlamda, farklı yaklaşım ve hareketleri analize tabi tutmadan kabullenen, nevezuhur akımlara hemen adapte olan, bitmeyen enerjisiyle tüketim kültürünün hızına yetişmeye çalışan, insanlığın temel meselelerine karşı edilgen bir tutum sergileyen gençler; bugün popüler kültürün, moda akımların, marjinal yaklaşımların, sapkın ideolojilerin, terör örgütlerinin üzerinde oyun kurgulamak istediği en mülayim kesimdir. Bu meyanda, ailede dinî ve ahlaki değer merkezli bir yaşam kültürü edinme imkânından mahrum olan, eğitim ve ibadet yaşantısında istikamet problemi yaşayan, tecrübeyle henüz tanışmamış gençlerimizin arzu edilmeyen mecralara savrulmalarına tanık olmak, hepimizi derinden yaralamaktadır.

Hâl böyleyken kuşanılması gereken tavır; erdemli, vicdanlı, ideal, sorumluluk ve aksiyon sahibi, haksızlığa asla razı olmayan, mazlumdan ve doğrudan yana tavır alan bir gençliğin inşası için Hz. Peygamber'in nirengi noktası olduğu iman, ibadet ve ahlakla yoğrulmuş bir hayatı onlara sunmaktır. Bu itibarla, gençliğin varlık alanına saygı duyup onları kategorize etmeyen, diyalogu merkeze alan bir dil ve üslupla kırmadan, incitmeden, küçük düşürmeden onlara yaşam kılavuzluğu yapan, nasıl ve niçin sorularına cevap vererek onları anlamlandırıp yüreklendiren, mazinin hafızasını muhafaza ederek hâl ve istikbale dair ideal bir perspektif çizip onlara bu dünyanın umudu olduklarını ihsas ettiren bir yaklaşım, nebevi miras olarak bizlerin omuzlarına yüklenmiş, ihmale gelmeyecek önemli bir şuur ve sorumluluk ödevidir.

KUR'AN'IN IŞIĞINDA İNSANLIĞA MODEL GENÇLER

İsmail ÇİÇEK | Mardin Müftüsü

Hayatın en etkili dönemidir gençlik. İnsanın kişiliğinin oluştuğu, gelecekteki duruşunun belirlendiği, etkili kararların alındığı, büyük liderlerin doğduğu, güçlü desteklerin sunulduğu bir çağdır. Peygamberimize destek olanlar arasında birçok genç vardı. Ashap da İslam'ın en heybetli ilk genç neslini oluşturmuştur.

İhtiyarlamış vicdanı uyuyan küremiz, gücünü Kitab'ından alan, hakikat iştiağına sahip, toplumun yüreğine yerleşebilecek ve onları dönüştürebilecek idealist genç bir nesille uyanacaktır. Bu nedenle Kur'an-ı Kerim, peygamberlerle onların genç yardımcılarını insanlığa model gösterir.

Gece karanlıklara yenilmeyen (En'am, 6/76.), "Rabbim bu mudur?" (En'am, 6/77.) derken araştıran, "Ben batanları sevmem." diyerek farkındalık oluşturan, kulluk bilincini kuvvetlendirecekler üzerinde uzun uzun tefekkür eden, sonrasında "Ben yüzümü tamamen gökleri ve yeri yoktan var edene çevirdim." (En'am, 6/79.) teslimiyetiyle mesaj veren, toplumunu, batıl inanç sistemlerini sorgulamaya davet eden İbrahimî gençlerden Kitab-ı Kerim övgüyle bahseder.

Küfrün belini kırmaya putları kırmakla başlayan (İbrahim, 21/58.), yalnızca tek olana yakanan, Rahman'ın ateşler içerisinde yakmadığı, vakarlı ve mütevekkil İbrahim'i (Enbiya, 21/69.), çağın yangınlarında tutuşmamaları için gençlere üsve kabul eder.

Babasını uyararak "Sen putları tanrılar mı ediniyorsun? Doğrusu ben seni ve kavmini apaçık bir yanlışlık-

ta görüyorum." (En'am 6/74.) sözleriyle kavmine direnen civanmert İbrahim, eviremeyince kavmini, çevirmiş kiblesini babadan, diyardan öte, sevdasına sevdiklerini terk ederek göçüvermiş uzak diyarlara. Allah'a hicret edeni (Saffat, 37/99.) halil kabul eden Allah (Nisa, 4/125.), son derece ağırbaşlı, insanlara karşı yumuşak huylu (Tevbe, 9/114.) misafirperver (Zariyat, 51/24.) ve dürüst (Meryem, 19/41.) olan genç İbrahim'i "dost" edinmiş, davasına ödediği bedel için, bedel ödeyenlere her yönüyle numune göstermiştir Kitab'ında. (Mümtahine, 60/6.)

Kendisine bir ümmet bulamayınca Hz. İbrahim, kendisine ümmet olsun diye ister Rabbinden "salihlerden bir evlat". (Saffat, 37/100.) Elbet kabul eder Rabbi ve Hz. İbrahim'e "yumuşak huylu" (Saffat, 37/101.) Hz. İsmail'i armağan eder. Yetmez, "sonraki kuşaklar için iyi bir ün" de bırakır." (Saffat, 37/108.)

İman etmek imtihan olmaya engel değil ya! Genci de yaşlısı da imtihana tabi. Başlar genç İsmail'in imtihanı. Hz. İbrahim ve İsmail'in hikâyesi, aslında bir baba ve genç oğlunun tevhit sınavı başarısının öyküsüdür. Tam büyümeye başlamıştır ki İsmail, babası Hz. İbrahim: "Yavrurum, ben rüyamda seni boğazladığımı görüyorum! Ne dersin?" der. "Babacığım, sana emredileni yap, inşallah beni sabredenlerden bulacaksın." (Saffat, 37/102.) karşılığını verir İsmail. İbrahimce sadık, dost bir babaya, İsmailce teslimiyetin sahibi bir evlat bağışlamıştır Rabb'i. Kur'an imtihanla karşılaşınca, İbrahimce yanlışa direnmeyi, Allah'a verdiği söze sadık kalabilmeyi, İsmailce emrine teslim olabilenlerden olmayı salık verir ve onları

"Müminler içinde Allah'a verdikleri sözlerde duran nice erler vardır." (Ahzab, 33/23.) sözleriyle över.

Genç İsmail babasıyla Kâbe'nin imarına başlar. Hem inşa hem tezyin düşmüştür hisselerine. Çıraklık yaparken Hz. İbrahim'e, ustalaşır da Hz. İsmail. Birlikte dua ederler: "Rabbim, bizden kabul buyur!" (Bakara, 2/127.) yoksa yalnız yorgunluk kalır diye. Kâbe'nin temelinde taşıdıkları taşı, şeytana da atmışlardır baba ve oğul. (Taberi, Camiu'l-Beyan, XXI, 80-81.) Böylelikle Yüce Kitap, Hz. İsmail gibi camiye taşıdığı taşları yerince şeytana fırlatabilen, gerektiğinde Habib'un-Neccar gibi taşlanabilen ama her durumda insanlığı "Keşke kavmim bilebilseydi!" diye uyarabilen (Yasin, 36/26.) yiğit gençleri, bizlere örnek gösterir.

Öte yandan Hz. Âdem ile Nuh'un kaybeden evlatlarının hikâyesini de taşır bizlere. Biri kıskandığı için kardeşini, kaybetmiştir imtihanını. (Bakara, 2/27.) Diğeri Allah'a sığınmak yerine tercih ettiği için dağları, boğulmuştur bataklıklarda. (Hüd, 11/43.) Kur'an'ı Kerim, Nuh'un oğlu misali gemiyi görmezden gelerek dağa sığınanı ve kıskandığı için kardeşini kuyunun karnında terk edenleri değil Yakupların özlediği, darda Allah'ı unutmayan, varda yolunu kaybetmeyen, çağın bataklıklarında boğulmayan Yusuf modelli gençleri takdir eder.

Kur'an'a göre iffet, kadına yakıştığı kadar erkeğe de yakışmaktadır. Bundan ötürüdür ki, Allah'tan çekinen Hz. Yusuf'un (Yusuf, 12/24.) kıssasını sure yapmıştır başlı başına. Allah'ı önceleyen, ikramı olan güzelliğini verenin rızası dışında kullanmayan, onun emirlerini çiğnemek yerine karşısındakinin meş-

ru olmayan isteklerini çiğnemeyi tercih eden, günaha koşarken değil günahattan kaçarken sırtından hançerlenen, yoldan çıkmayan, çıkarılmayan, zinaya zindanı tercih eden, tercih ettiği zindanı medreseye, dünyevi cezasını uhrevî mükâfata dönüştürebilen iffet abidesini, çağın Yusuf'larına örnek gösterir. Elindeki telefonunda önüne çıkan haramları görmemek için sayfasını kapatan, izlediği televizyonun kanalını değiştiren, gözünü gönlünü çirkinliklerden çeviren, yüzünü ona dönen, kendisine gösterdiği özen kadar onun emirlerini yerine getirmeye özen gösteren çağın delikanlılarına örnek olarak taşır.

Hazinenin başında hazineden aşırmayan (Yusuf, 12/55.), imkânda şaşırmayan, imtihanında kaybetmeyen, güçsüzken duayı, güçlü iken affi önceleyen Hz. Yusuf'u (Yusuf, 12/92.), karındaşını ve mümin kardeşini affedemeyen Yusufçuklara örnek gösterir.

İffet sahibi genç delikanlılara öncülük eden Hz. Yusuf'tan bahseden Kur'an, genç kadınlara örnek, abide Hz. Meryem'i de övgüyle anar. (Âl-i İmran, 3/37.) Adayan anasının duasına fiilî karşılık adanmış Meryem, daha gençken Rabb'inin ikramına mazhar (Âl-i İmran, 3/37.), akabinde imtihanına muhatap olmuş (Meryem, 19/13.), sonunda ak pak olarak geçebilmeyi başarmış genç bir kadındır. Allah'ın beytine daha bebek iken alınmamakla başlayan imtihanı hayatı boyunca sürürmüştür. Bakımını üstlenmek, kalem yarışlarına giren ilim erbabı arasından eniştesi Zekeriyâ'da kalmıştır. (Âl-i İmran, 3/44.) Kadının mabede, okula istenmediği bir çağın insanına inat Allah onu evine almış, dersini mihrapta

alan Hz. Meryem'le insanlığa ders vermiştir.

Kötü sıfatlarla anılmaktansa "unutulmayı" (Meryem, 19/23.) yeğleyen iffet ve abidelüğün öncüsü Hz. Meryem'i, çağın genç kadınlarına en muhteşem imtisal olarak göstermiştir, Yüce Kitap. O, kimsenin bulunmadığı mekânda kendisine yaklaşıp uzaklaşarak: "Senden, Rahman'a sığınırım. Eğer Allah'tan çekinen biri isen bana yaklaşma" diyecek erdemi gösteren, saldırgan kavmine "susarak" (Meryem, 19/26.) en güzel karşılığı veren, kendisini beşikteki yavrusunun savunduğu (Meryem, 19/30.) yürekli, imanlı bir genç kadındır. (Meryem, 19/18.)

Kur'an-ı Kerim erkeğin öncelendiği kadının ötelendiği dönemlerde, bir kadından hem de erkek eli değmeden bir erkek dünyaya getirmiş, erkek ya da kadın olmanın değil, Allah katında ancak kulluğun değer bulduğunu genç kadın Meryem eliyle haykırıştır. Kitap, Hz. Meryem gibi iffetiyle abideleşen, hayâsıyla hayatını bütünleştiren, Rabbi istediği için örtünen, rükû edenlerle rükû eden (Âl-i İmran, 3/43.), camide, okulda eğitilen, toplumda değer üretebilen seçkin genç kadınları takdir eder.

Kadın olmadan yaratılan Hz. Âdem gibi erkek olmadan yaratılan Meryem oğlu İsa da ulü'l-azm peygamberlerin gençlerindendi. Kelamullah (Nisa, 4/171.) olan, Ruhul-Kuds ile desteklenen (Bakara, 2/253.), kavmine gökten sofraya indirilen (Maide, 5/114.) Hz. İsa'yı, öldürmek isteyenlere karşı da Allah korumuştur. (Nisa, 4/157.)

Hz. Meryem'in abidelğine hayran olan Hz. Zekeriyâ'nın duasına karşılık (Âl-i İmran, 3/38.) "efendi, zahit

ve nefesine hakim" Hz. Yahya'yı (Âl-i İmran, 3/39.) müjdelemiş ve ona "Ey Yahya, kitaba sımsıkı sarıl!" (Meryem, 19/12.) demiştir Rahman. Kitabı kuvvetle kavrayan Yahya, kitabından asla vaz geçmemiş lakin serden geçmiş, canını verene can vererek genç yaşta şehadete koşmuş ve Allah'ın selamına mazhar olmuştur. "Doğduğu gün, öleceği gün ve diriltileceği gün ona selâm olsun!" (Meryem, 19/15.)

Kavminin günahını terk eden, "Rabbim! Bana göndereceğin her hayra öylesine muhtacım ki..." (Kasas, 28/24.) diye yakaran genç Musa'ya, kavminin günahından irak duran Hz. Şuayb'ın iffetli kızını (Kasas, 28/23.) armağan eden Allah, iffetlinin ancak iffetliye uygun olabileceğini belirtiyordu. (Nûr, 24/3.) Hz. Musa'ya genç bir kuşaktan başkası da iman etmemişti. (Yûnus, 10/83.) Daha sonra yola koyulduğu da bir genç delikanlı idi. (Kehf, 18/60.) Genç peygambere genç arkadaş veren Allah, genç kuşaktan ümit vardı elhamdülillah. Yüce Kitap, Hz. Musa gibi Harun arayan bir kardeş, Hz. Harun gibi hakkın yoluna yardımcı bir yoldaş olan gençliğe özlem duyar.

Abid gençlerin anısını da yâd etmişti Kur'an. Hakikatleri krallarına haykıran, tevhit mücadelesi uğruna mağarada yaşamayı tercih eden delikanlılar sonunda: "Rabbimiz, bize katından bir rahmet ver ve bize şu işimizden bir çıkış yolu hazırla!" diye yardımı, yalnız Rablerinden istemişlerdi. (Kehf, 18/10.) Kavimlerinin yanlışları kulaklarını yaralayanları, Rableri kulaklarına ağırlık koyarak dinlendirmişti. (Kehf, 18/11.) Birkaç genç yiğit sıfatını Allah'tan alan birkaç genç, (Kehf, 18/12.) yıllar sonra uyandıklarında,

kendilerini mağarada unutmamayı unutmamışlar ve “Rabb’imiz, göklerin ve yerin Rabb’idir. O’ndan başkasına asla ilâh demeyiz.” diye haykırmışlardı. (Kehf, 18/14.) Çağın kokuşmuşluklarından inzivaya çekilebilen delikanlıları işte böyle takdir eder Kur’an.

Ve Hz. Lokman’ın genç evladına hitabıyla ümmetin evlatlarına nasihatte bulunur Kur’an. O “Yavrucuğum!” diye başlamıştı içten ve samimi: “Allah’a ortak koşma, çünkü ortak koşmak, büyük bir zulümdür. Anne babana iyi davranmayı ihmal etme. Yavrum, yaptığın iyilik veya kötülük, hardal dânesi ağırlığına bir şey de olsa, bir kayanın içinde, göklerde veya yerde bulunsa Allah mutlaka onu getirir. Çünkü Allah’ın bilgisi her gizli ve ince şeye ulaşır. O, her şeyi haber alır. Yavrum! Namazı dosdoğru kıl. İyiliği emret. Kötülükten alkoy. Başına gelen musibetlere karşı sabırlı ol. Çünkü bunlar kesin olarak emredilmiş işlerdendir. İnsanlara yanağını bükme ve yeryüzünde böbürlenerek

yürüme. Zira Allah, kendini beğenip övünen kimseyi sevmez. Yürüyüşünde ölçülü hareket et, sesini de çok yükseltme.” (Lokman, 31/13-19.)

Allah’ın son elçisi de gençlerin eğitimine aynı özeni göstermiş, onlarla ayrı ayrı ilgilenmiş, mescidinin yanı başındaki Suffe’de nice delikanlıya dinini öğretmiştir. “Delikanlı! Sana bazı sözler öğreteceğim: Allah’ın hakkını koru ki Allah da seni korusun. Allah’ın hakkını gözet ki O’nu hep yanında bulasın. Bir şey isteyeceğinde Allah’tan iste. Yardım dileyeceğinde Allah’tan yardım dile. Şunu bilmelisin ki bütün toplum bir konuda senin yararına bir şey yapmak için bir araya gelse ancak Allah yazmışsa sana destek verebilirler. Yine sana zarar vermek için bir araya gelseler ancak Allah yazmışsa sana zarar verebilirler. Zira kalemler kaldırılmış, sayfalar kurumuştur.” (Tirmizi, Sıfatü’l-kıyame, 59.) şeklinde onlara hatırlatmada bulunmuştur.

Ayrıca Hz. Nebi “Huşu duyan

gençler, rükû eden yaşlılar, emzikli bebekler ve otlayan hayvanlar olmasaydı mutlaka başımıza azap yağardı.” (Ebû Ya’la, Müşned, XI, 287.) sözleriyle iffetini koruyan, sorumluluğunun bilincinde istikamet eri olan gençleri ilahî azabın karşısındaki engeller olarak tanıtmıştır.

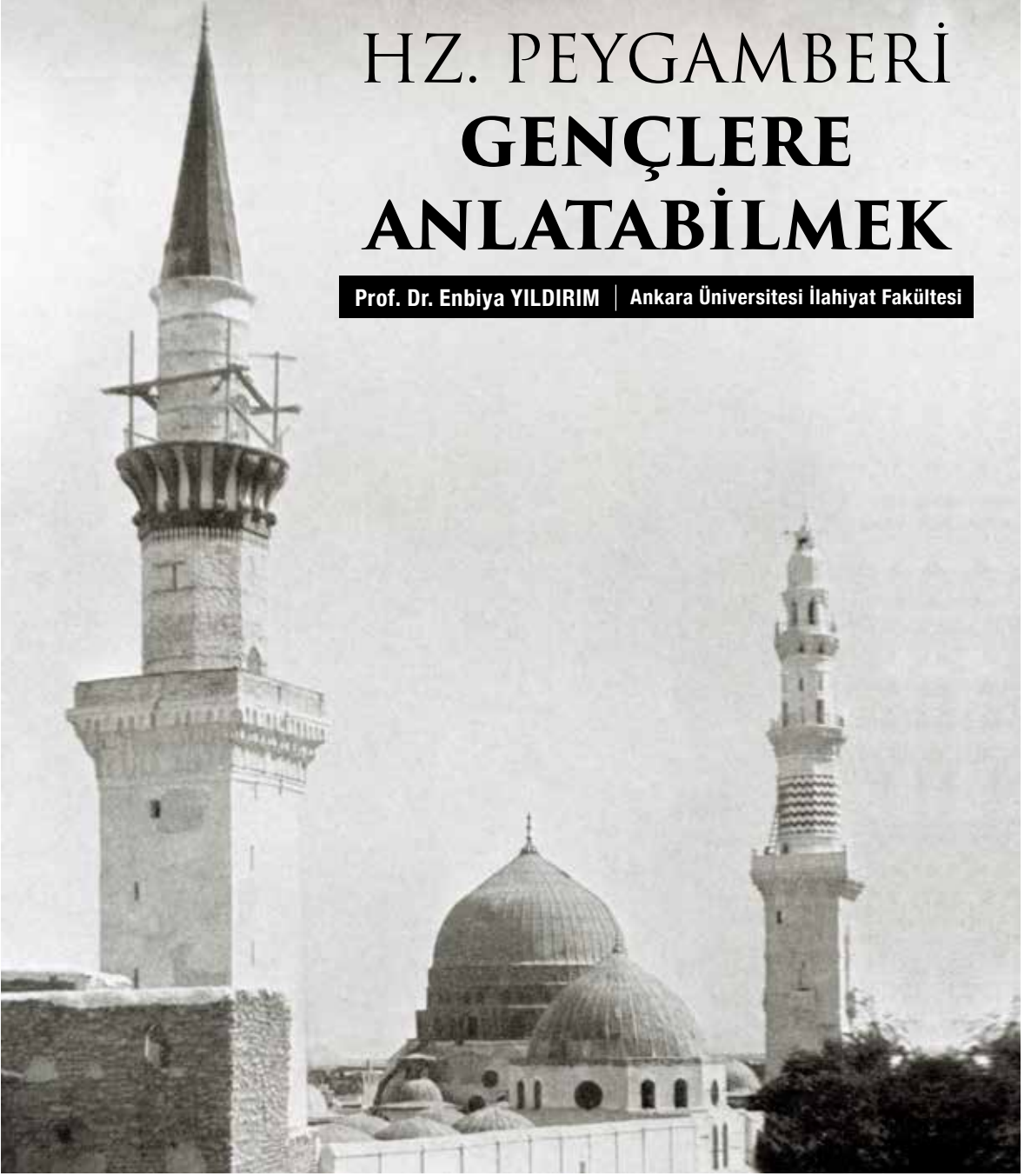
“Hiçbir gölgenin bulunmadığı kıyamet gününde Rabb’inin arşının gölgesinde barındırılacaklar arasında, Rabbine kulluk ederek tertemiz bir hayat içinde serpilip büyüyen genci” (Buhari, Ezan 36.) sayması ona verilen değeri göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Hz. Yakup gibi özlediğimiz Yusuf-lara ulaşmak için Hz. Hacer gibi yürekli olmak ve İsmailerin yok olmaması için var gücümüzle koşmak zorundayız.

Hz. Muhammed’e iman edenlerin öncülerinin gençler olduğu akıldan çıkarılmamalıdır. Ashabını yıldızlar olarak niteleyen Allah’ın elçisinin yıldızlarından olmaya aday, yıldız yürekli genç dimağlara selam. ■

HZ. PEYGAMBERİ GENÇLERE ANLATABİLMEK

Prof. Dr. Enbiya YILDIRIM | Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Hz. Allah kitabında son elçinin insanlık için ne ifade ettiğini pek çok ayetinde dile getirir. Onu, zaman ve mekân kaydı söz konusu olmaksızın peşinden

gidilmesi gereken rehber insan olarak önümüze koyar. Bu nedenle Hz. Muhammed, her zaman ve mekân için her yaş grubunun kılavuzudur. Bununla birlikte, hayatta olmadığından doğrudan tebliğde

bulunma imkânı yoktur. Onun rehberliğini insanlığa sunacak olanlar, bir başka ifadeyle insanlığı onun manevi mirası etrafında toplayacak olanlar bu davayı kendisine dert edinenlerdir. Günümüzde

Hız. Peygamber'in mesajını doğru bir şekilde dünyaya sunmak çok önem arz etmektedir. Çünkü günümüz insanı, bir dine bakışını daha ziyade görünürde yani o din mensuplarının yaşamları ve söylemleriyle dünyaya nasıl bir sunum gerçekleştirdiğine bakarak belirlemede, o dine ait kitapları okuyarak kanaat sahibi olmamaktadır. Kaldı ki son derece yaygınlaşan kitlerle iletişim araçlarından kendisine sunulan bilginin doğru veya yanlış olduğunu sorgulayacak insan sayısı azdır ve bu entelektüellerin işidir. Bu da İslam'ın temsilcilerinin ne kadar titiz ve güzel insanlar olmaları gerektiğini göstermektedir. Dolayısıyla Hız. Peygamber'in istediği Müslümanlığı yaşamak yanında onu insanlığa özellikle de gençliğe çağa uygun bir şekilde sunmak zorundayız. Bu bağlamda şu başlıklara dikkat etmek gerektiği söylenebilir:

Üç değeri öne çıkarmak

Hız. Peygamber'in hayatına baktığımızda üç hususun öne çıktığını görürüz: Sadece Allah'a kul olmak, ibadetleri yerine getirmek, ahlaki değerleri topluma hâkim kılmak. Bu üç husus doğru bir şekilde anlatılabildiğinde Hız. Peygamber'in dünyaya kazandırmış olduğu büyük nimet kendiliğinden anlaşılabilir olur. Çünkü şirkten uzak kalmak, Yaratıcı'ya karşı ödevleri yerine getirmek yanında getirilen ahlaki değerler bütün insanlığın ortak kabulleridir. Bu değerler erdemli ve adaletli bir toplum inşa edebilmek açısından vazgeçilmezdir. Çünkü kul hakkını gözetmek, zulümden kaçınmak, yalan konuşmamak, her hususta dürüst olmak, adaletten sapmamak, eşitlik gibi hususlar insanlığın her zamanki

ortak değerleridir. Hız. Peygamber'in yaşadığı dönem ve şartlar göz önüne getirilerek onun insanlığa kazandırdığı bu değerler anlatıldığında büyüklüğü daha iyi anlaşılacak ve sevinecektir. Bu durum bizi onun insani boyutuna odaklanmamız gerektiği sonucuna götürmektedir. Şöyle ki:

Allah Rasulü'nün yaşadığı dönemde insanları İslam'a kazandırmasında

Hız. Peygamber'in hayatına baktığımızda üç hususun öne çıktığını görürüz: Sadece Allah'a kul olmak, ibadetleri yerine getirmek, ahlaki değerleri topluma hâkim kılmak. Bu üç husus doğru bir şekilde anlatılabildiğinde Hız. Peygamber'in dünyaya kazandırmış olduğu büyük nimet kendiliğinden anlaşılabilir olur.

söyleminin içeriği kadar kendi yaşantısı da çok etkili olmuştur. Keza insanlar onun yetiştirdiği sahibelerin yaşam tarzlarından etkilenerek İslam'ı kabul etmişlerdir. O dönemler okuryazar oranının son derece düşük olduğu göz önüne getirilecek olursa Kur'an ayetlerinin bile insanların çoğu tarafından okunamadığını anlarız. Dolayısıyla anlatım yanında dinin Hız. Peygamber'in şahsında hayata yansıyan örnekliliği

herkesi etkilemiştir. Onun insanlara olan güzel muamelesinden, ihtiyaç sahiplerini gözetmesinden, çevresindekilerin her türlü derdiyle ilgilenmesinden, muhataplarına karşı güzel bir dil kullanmasından, ağzından bir kez olsun kötü söz çıkmamasından, adaleti ve dürüstlüğü her şart ve koşulda tavizsiz bir şekilde uygulamasından etkilenenler aradıkları şeyin bu olduğunu görmüşler ve İslam'a sarılmışlardır. Ayrıca Allah Rasulü'nün ashabından istediği her bir şeyi kendi hayatında tatbik etmesi de onun yaşantısının güzelliklerinin bir parçasıdır. Nitekim Mescid-i Nebi'nin inşaatında bilfiil çalışanlar ile Hendek Savaşı'nda kazma sallayanlar arasında o da vardı. Özellikle ibadetler açısından baktığımızda ashabından istediğinden daha fazla nafile ibadetle hayatını süslediğini görürüz. Dolayısıyla bunların hepsi bir araya geldiğinde sadece söyleyen değil söylemek yanında hayatına da hâkim kılan bir rehber olarak toplumun önünde bulunan Hız. Peygamber, çevresinde sevgi merkezli bir etki alanı oluşturmaktaydı. Bu nedenle günümüzde Allah Rasulü'nün hayatını gençlere anlatırken onun insani boyutunu çok fazla öne çıkarmak durumundayız.

Tartışma alanını sona saktamak

Hız. Peygamber'in hayatına dair rivayetlerin küçük bir bölümü tarihî süreçte sürekli tartışma konusu olmuştur. Bazıları bunlarda anlatılan hususların Allah Rasulü'nün hayatının bir parçası olduğunu iddia ederken diğer kesim ise rivayetlerin sorunlu olduğunu öne sürmüştür. Günümüzde Hız. Muhammed gençlere anlatılırken iki görüşten birini benimsemiş olan her bir taraf hataya düşebilmektedir. Birinci kesim,

klasik kitaplarda son elçinin hayatına dair anlatılan her bir şeyi -Hz. Peygamber'i yüceltiyor düşüncesiyle- hakikatmiş gibi kabullenmekte, Allah Rasulü'nün hayatını ve kişiliğini bu rivayetleri de kullanmak suretiyle anlatmaktadır. Bu rivayetleri doğru olarak kabul etmeleri kendi yaklaşımları açısından kabul edilebilir bir durumdur ancak öncelikle ittifakla kabul edilmiş bilgileri anlatmak, sonra da tartışma alanı olan konuları eklemek en doğru olanıdır. Bunu yaparken de üzerlerinde tartışmalar olduğu mutlaka dile getirilmeli ve kendisine göre bunların neden doğru olduğu ayrıca izah edilmelidir. Bu yapılmayıp üzerlerinde tartışma olduğundan hiç bahsedilmeden Hz. Peygamber'in hayatının birer parçası olarak anlatıldığında bu rivayetler etrafındaki sorunlarla karşılaşan gençlerde Allah Rasulü'nün yaşamının bütününe karşı hem bir şüphe uyanmasına hem de gönüllerdeki rehberliğinin zedelenmesine yol açabilmektedir. Dolayısıyla önce rivayet açısından sorun bulunmayan büyük alandan başlayarak kutlu elçiyi anlatıp sevdirmek, tartışmalar olan sahayı -tartışmalı olduğunu belirterek- sona bırakmak en doğrusudur.

Hz. Peygamber'in hayatını gençlere anlatırken kendince problemli gördüğü rivayetleri araya serpiştirerek eleştirel dille anlatanlara gelince bu kişiler, gençlerin Hz. Peygamber'in hayatıyla ilgili neye inanacakları neye inanmayacakları noktasında kafalarının karışmasına ve her şeyden şüpheye düşmelerine neden olmakta, kalplerde katıksız peygamber sevgisinin oluşmasına zarar vermektedirler. Oysa onların da tartışmalı konuları sona saklayarak önce sağlam ve ortak kabulle benimsenmiş bilgilerle temeli attık-

tan sonra tartışmalı alana değinmeleri güzel olur. Çünkü temeli sağlam malzemeden atmadan harcın arasına zarar verici maddeler boca etmek, binanın sağlamlığına zarar verir. Ülkemizde bu husus, bazılarınca dikkate alınmadığından her şeye şüpheyle bakan, Hz. Peygamber'den gelen her bir rivayet hakkında "gerçek olmama ihtimali var"

Hz. Peygamber'in yakınındaki insanların önemli bir kesimi genç idi. Hatta etrafı gençler tarafından kuşatılmıştı. Bu da onunla gençler arasında güçlü bir bağ oluşturuyordu. Nitekim Mekke'de İslam'ı insanlara anlatmaya başladığında yanında kenetlenen, ona sahip çıkan, maruz kaldığı eziyetlere karşı göğüslerini sıper edenlerin çoğu gençti.

endişesi taşıyan bir zümre yetişmiştir ki bu gençlerin gönüllerinde Hz. Peygamber'in rehberliğinin sabit bir yer tuttuğundan bahsetmemiz zordur.

Gelenek ile dinî olanı ayırt etmek

Hz. Peygamber'i özellikle gençliğe anlatırken, onun bütün cihanın son peygamberi olduğu gerçeğinden hareketle, yerel olan davranışlarıyla

evrensel olanları birbirinden ayırt etmek çok önem arz eder. Bu nedenle, mahalli olarak kabul edilmesi daha uygun olan davranışlarının ardındaki evrensel mesaj boyutuna odaklanmak ve şekilcilikte kalmamak gerekir. Unutmamak gerekir ki, Allah Rasulü âdeta çukurdan aldığı insanlığı medeniyet yolunda yürüyüşe başlatmıştır. Bize düşen, bu yürüyüşü devam ettirmek ve son elçinin mesajını zamanımız kuşağına taşımaktır. Bu nedenle bölgesel ve dönemsel olan uygulamalarını din olarak insanlara sunmamak, her coğrafyanın ve kültürün farklılıklarını göz önünde bulundurarak Allah Rasulü'nün evrensel mesajını yerelleştirmemek gerekir. Bu da bize özellikle gelenekler ve gelenekler çerçevesinde gerçekleşmiş olan hususlardaki amacı keşfetmek, yapılanın kendisini din olarak görmemek gerektiğini gösterir. Örneğin dişleri temizlemek hususundaki Hz. Peygamber'in tavsiyeleri kendi dönem şartları açısından büyük bir devrimdir. Sadece bu bile onun son elçi olduğunu anlamaya yeter. Bununla birlikte Hz. Peygamber kendi dönem şartları içerisinde var olan imkânları göz önünde bulundurarak misvakı teşvik etmiştir. Bu nedenle misvakla diş temizliğini sünnet olarak görmek yerine dişleri temizlemenin bir peygamber buyruğu olduğunu ve buna neden önem verdiğini anlamaya çalışmak daha önem arz etmektedir. Bunu söylerken biz insanın Hz. Peygamber'e olan derin sevgisinden dolayı kendi bireysel tercihi olarak misvak kullanmasını veya Arap örf ve gelenegi içinde yer alan diğer uygulamalarını hayatında tatbik etmesini elbette saygı ile karşılıyoruz. Yeter ki bunu din hâline getirmesin ve insanlara bu şekilde anlatmasın.

Gençlere verdiği öneme vurgu yapmak

Allah Rasulü'nün gençlerle iletişimi, onlara ve eğitimlerine verdiği değer Hz. Peygamber'i günümüz gençliğine anlatmak noktasında önemli bir yere sahiptir. Çünkü Hz. Peygamber'in kendisine değer verdiğini gören bir gençte Allah Rasulü iştiyaki artar. Bu hususta şu başlıklar öncelenebilir:

1. Hz. Peygamber'in yakınındaki insanların önemli bir kesimi genç idi. Hatta etrafı gençler tarafından kuşatılmıştı. Bu da onunla gençler arasında güçlü bir bağ oluştuyordu. Nitekim Mekke'de İslam'ı insanlara anlatmaya başladığında yanında kenetlenen, ona sahip çıkan, maruz kaldığı eziyetlere karşı göğüslerini siper edenlerin çoğu

gençti. Hz. Ali 10, Abdullah bin Ömer ile Ubeyde bin el-Cerrah 13; Ukbe bin Âmir 14; Cabir bin Abdullah ile Zeyd bin Hârise 15; Abdullah bin Mesud, Habbab bin Eret ile Zubeyr bin Avvam 16; Talha bin Ubeydullah, Abdurrahman bin Avf, Erkam bin Ebi'l-Erkam, Sa'd bin Ebi Vakkas ile Esmâ binti Ebi Bekr 17; Muaz bin Cebel ile Mus'ab bin Umeyr 18; Ebu Musa el-Eş'ari 19; Cafer bin Ebi Tâlib 22; Osman bin Huveyris, Osman bin Affan, Ebu Ubeyde ile Hz. Ömer 25-31 yaşlarında idiler.

2. Hz. Peygamber gençliğin eğitimine büyük önem veriyordu. Özellikle Suffe örneği Allah Rasulü'nün gençlere verdiği değerlerin göstergesidir. Bunun yanında Habibullah, konuşmalarında da gençlere özel bir yer ayırırdı. Ha-

dislerinin bir kısmını gençlerle ilgili sözlerin süslemesi bundandır. Örneğin bir hadislerinde, başka gölgeliğin olmayacağı kıyamet gününde Allah'ın arşı altında gölgelenecek kimseleri sayar. İkinci sırada, gençliğini Rabb'ine ibadetle geçiren genci zikreder. (Buhari, 660.) Diğer bir hadislerinde de ahlaklı gençleri över: "Bir genç bir ihtiyara, yaşından dolayı hürmet ederse onun yaşına varınca Allah ona gençleri hürmet ettirir." (Tirmizi, 2022.)

Gençlerin eğitiminde Allah Rasulü'nün takip ettiği sevgi yüklü yöntem, bizim de takip etmemiz gereken yol hususunda önümü zü aydınlatmaktadır. Şu örnekte olduğu gibi: Bir genç Hz. Peygamber'in huzuruna gelerek: "Ey Allah'ın elçisi, zina etmem için

bana izin ver." der. Orada hazır bulunan bazı sahabiler bu çirkin talebe öfkelenerek "Sus! Sus!" diye genci azarlayıp üzerine yürürler. Hz. Peygamber ise son derece sakin bir şekilde genci yanına çağırıp oturtur. Sonra onunla sohbet başlar ve "Söyle bakayım, bir başkasının senin annenle zina etmesini ister misin?" diye sorar. Sualle şok olan genç "Yoluna canım feda, hayır, kesinlikle istemem." der. Hz. Peygamber "Zaten hiç kimse annelerine böyle bir şey yapılmasını istemez." buyurur. Sorusunu devam ettirerek, "Peki bir başkasının senin kızınla zina etmesine razı olur musun?" diye sorar. Genç yine "Hayır, uğruna öleyim ey Allah'ın elçisi, razı olmam!" der. Hz. Peygamber de, "Öyleyse hiç kimse kızlarıyla zina edilmesine razı olmaz." buyurur. Ardından kız kardeşiyle, halasıyla ve teyzesiyle zina edilmesine razı olup olmayacağını sorar. Genç her defasında "Yoluna canım feda, hayır, istemem." diye cevap verir. Sonra Hz. Peygamber elini gencin omzuna koyarak şöyle buyurur: "Allah'ım! Bunun günahını affet, kalbini temizle ve azalarını günah işlemekten koru!" hadisi rivayet eden sahabenin söylediğine göre, o genç böyle şeylerle bir daha hiç ilgilenmez. (Müsned, 22211.)

3. Rasulüallah, görevlendirmelerde gençleri gözetirdi. Örneğin, toplumu bilgilendirmek ve İslam'ın öğretilerini insanlara öğretmek için onlardan yardım alırdı. Öyle ki ahab-ı suffa olarak adlandırılan ve bizzat Hz. Peygamber'in eğitiminden geçerek İslam'ı anlatmak üzere çeşitli bölgelere dağılan fedakâr zevatın büyük çoğunluğu gençlerden oluşmaktaydı. Onların İslam'ı insanlığa ulaştırmak için gösterdikleri çabalar sırasında başlarına

bir şey gelmesi ise Allah Rasulü'nü çok üzdi. Nitekim yetmiş kişilik genç bir eğitim kadrosunu İslam'ı anlatmak amacıyla görevlendirmiş ancak bu güzel insanlar Bî'r-i Mâûne denilen yerde tuzağa düşürülerek şehit edilmişlerdi. Bu durum Allah Rasulü'nün o kadar ağırına gitmişti ki, o kadar yüreğini sızlatmıştı ki, bir süre sabah namazında

Gençler, savaşlarda Hz. Peygamber'in yanında yer alırlardı. Ayrıca Tebük Savaşı'nda Benû Neccar Kabilesi'nin sancağını, henüz yirmi yaşlarında olan Zeyd b. Sabit'e vermiştir. Bedir Savaşı'nda da yirmi veya yirmi bir yaşlarında olan Hz. Ali'yi sancaktar yapmıştır. Hayber'in fethinde de Hz. Ali en önemli görevi üstlenmiştir.

bu işi yapanlara kunut okuyarak beddua etmişti. (Buhari, 1003, 2801, 2814.)

Yirmi altı-yirmi yedi yaşlarında olan Muaz b. Cebel'i kadı ve öğretmen olarak Cened bölgesine görevlendirmesi bu bağlamda çok önemlidir. Gençlere olan güvenini gösterir. Yola çıkmadan önce ona, bir dava getirildiği zaman neye göre hüküm vereceğini sormuş, Muaz da, "Allah'ın kitabına göre

hüküm veririm." cevabını vermiştir. Hz. Peygamber, "Onda bir hüküm olmazsa neye göre verirsin?" diye sormuş, o da "Rasulüallah'ın sünnetine göre hüküm veririm." demiştir. Bu sefer "Eğer Rasulüallah'ın sünnetinde de hüküm bulamazsan ne yaparsın?" deyince Muaz: "Kendi görüşüme göre hüküm veririm!" demiştir. Bu cevap Hz. Peygamber'in çok hoşuna gitmiştir. (Tirmizi, 1327.)

Hz. Peygamber'in vahiy kâtiplerini genelde gençlerden seçmesi, bazı gençleri de o günün ihtiyacı olan Süryanice ve İbranice gibi dilleri öğrenmeye teşvik etmesi gençlere yaklaşımının diğer göstergeleridir. Nitekim kendisiyle Yahudiler arasında elçilik yapmak üzere Zeyd b. Sabit'i görevlendirmiştir.

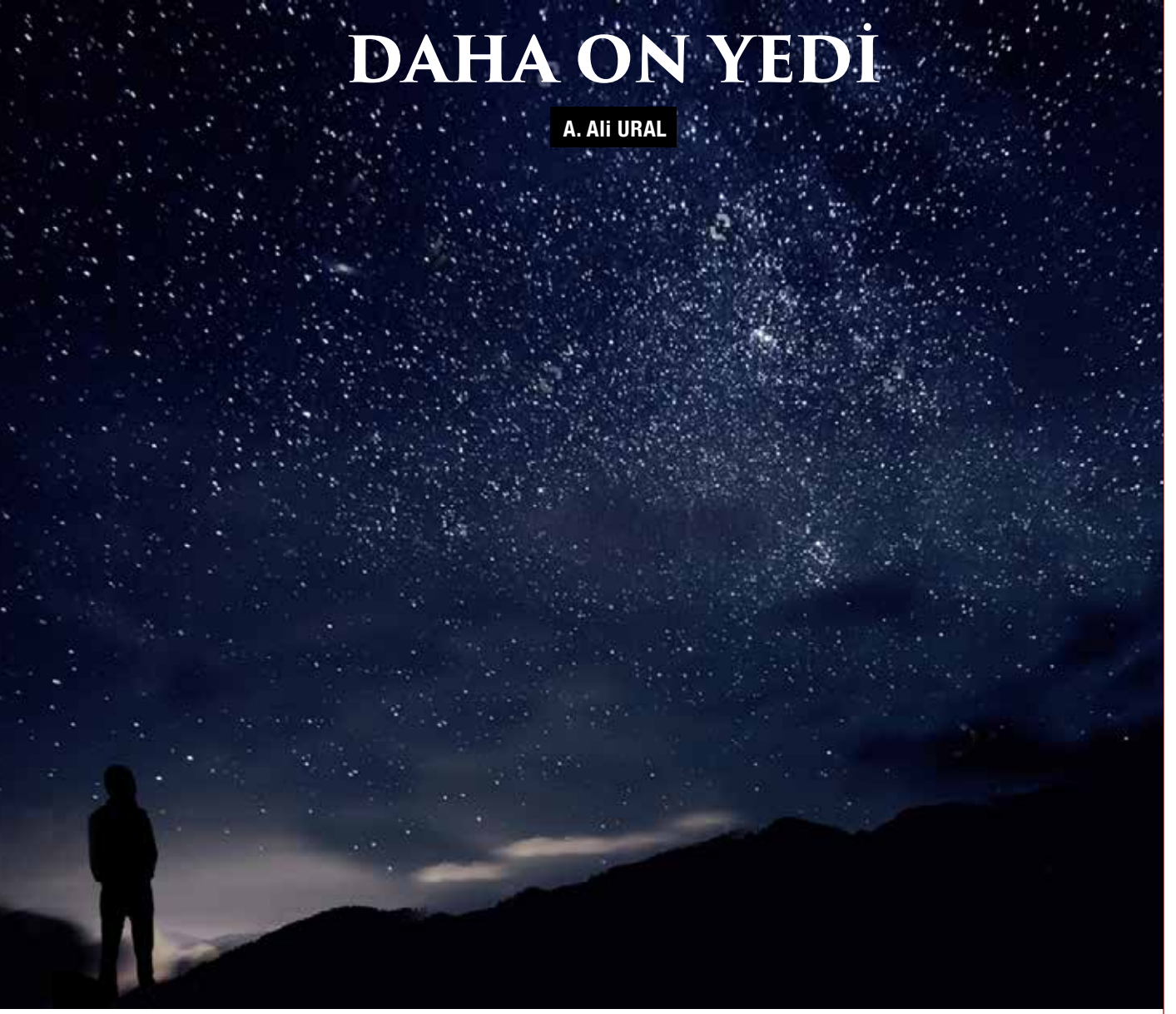
Bunun yanında gençler, savaşlarda Hz. Peygamber'in yanında yer alırlardı. Ayrıca Tebük Savaşı'nda Benû Neccar Kabilesi'nin sancağını, henüz yirmi yaşlarında olan Zeyd b. Sabit'e vermiştir. Bedir Savaşı'nda da yirmi veya yirmi bir yaşlarında olan Hz. Ali'yi sancaktar yapmıştır. Hayber'in fethinde de Hz. Ali en önemli görevi üstlenmiştir. Kudaa Kabilesi üzerine göndermek üzere hazırladığı birliğin sancağını da on sekiz yaşında olan Usame b. Zeyd'e vermiştir. Birliğinde Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer ve Ebu Ubeyde gibi önde gelen sahabiler yer almaktaydı.

Bu örnekler ve yer veremediklerimiz Allah Rasulü'nün gençlerle olan münasebetini anlatmak açısından yeterlidir. Son elçinin bu yaklaşımı hem gençlere onu sevdirmek hem de sorumluluk vermek açısından zaman üstü örneklerdir. ■

DAHA ON YEDİ

A. Ali URAL

Her gün söyleyecek bir cümlemiz, her an düşürecek bir gölgemiz var gençlere. Oysa yalnız sesimize ve gölgemize değil, sessizliğimize ve aydınlığımıza da ihtiyaçları var onların. Çoğu kez susuyoruz ama bilinçli bir sessizlik değil bu. Cesaretimiz yok konuşmaya. Onlar için bir şeyler yapmayı değil,

onlar hakkında bir şeyler düşünmeyi tercih ediyoruz. Aklımızdan neler neler geçiyor. Bir kayıp olarak görüyoruz bazen onları. Kaybettiklerinde yanlarında olup olmadığımızı hatırmıza getirmeden. Mesela şu cümleler geçiyor aklımızdan:

Kimliğini kaybetti, daha kuruma-mıştı üstündeki mürekkep. Öğ-

renememişti henüz adımı, harfler dağıldı. Kimlik bir anahtardı bütün kapıların önünde duraksamadan açıldığı. Kaybetti, bu yüzden dinmiyor öfkesi. Kimse bilmiyor ona yardım etmenin yolunu, dokunamıyorlar omzuna yaraları büyüyor. Artık onunla konuşamıyorlar, ne dediğini anlayamıyorlar. Yerini terk ediyor sevdikleri, bayramda harçlık

vermiyorlar artık, orucunu satacak kimsesi yok.

Yıldızları keşfetmek, onu keşfetmekten daha kolay. Bir yıldız tercih edilmek büyütüyor yarasını. Bu yüzden artık göğe bakmıyor. Aniden karar veriyor büyüyünce ne olacağına, asla karar veremiyor bugün ne yapacağına. O yüzden canı sıkılıyor durmadan. Hiçbir şey oyalayamıyor onu. İçindeki kumbara bozukluklarla çınlamıyor. Kâğıt para istiyor; üstünde kimsenin taklit edemeyeceği bir resim olsun.

Kimse onu olduğu gibi kabul etmiyor. Korkuyorlar değişen sesinden, farklılaşan görüntüsünden. Tutarsız olduğunu düşünüyorlar, elini tutup sarılmak kimsenin aklına gelmiyor. Bu yüzden düşüyor durmadan. Kendi başına ayakta durmazsa öleceğinden korkuyor.

Yüzündeki yanardağları söndürecek bir ilaç yok. Aynaları sevmiyor. Elleri büyüyor, dokunduğu her şey aynı. Boyu uzuyor, ağaçların dallarına uzanmak artık alkışı hak etmiyor. Kimseye güvenmiyor, kimse ona güvenmiyor. Çocuk değil, büyük artık, diyorlar. Çocukluğuyla arasında bir uçurum beliriyor, öteki ucunda yetişkin olmak. Bastığı yeri tanımlayamıyor. Kime yakın, kimin yakını olduğunu kestiremiyor. Hiçbir yere ait olmamakla övünürken ayaklarını saklıyor.

Kimliğine değil, yırtılan parçalarına rastlıyor. Dikecek iğnesi yok, ipi yok bir arada tutacak. Yeni bir isim uydurdu kendine, kulağına üflenenin artık hatırlamıyor. Özel biri olmayacaksa kim olduğunun bir önemi yok. Saldırgan olmayı uyumlu olmaktan daha değerli buluyor. Arkasında keskin izler bırak-

mayacaksa yürümenin ne anlamı var. Yeni yollar ararken durmadan kayboluyor, bu yaşta yorgunluğunun tarifi yok!

Denizi bir türlü durulmuyor, gemisi hiçbir limanı kendine yakıştırmıyor, rotasını dinginlik değil fırtına belirliyor. Canı sıkıldıkça yelkenini boyuyor, bugün kırmızı olsun, yarın başka renk. Elinden gelse denizi

Herkesin genç olduğu bir zaman vardı. Vaktin o dilimini unutup gençleri anlamaktan neden geri duralım. Genç denildiğinde akıllarına neden on beş yaşında fetva vermeye başlayan İmam Şafii, on yedi yaşında hocalığa başlayan İmam Malik, daha sakalları çıkmadan ilmî eserler telif eden İmam Buhari gelmiyor kimsenin.

de boyayacak. Buradayım, demenin başka bir yolunu bilmiyor. Kimseye yakın değil, kimsenin bir şeyi değil. Ona telsizlerle ulaşamazsınız.

Ona ulaşabilseydiniz, hangi kelimelerle seslenirdiniz? En sevdiği hayvanı öldüğünde başsağılığına gidip acısını paylaşır mıydınız? Yelkenine dokunup rüzgârı olmasa da eşsizliğine inandırır mıydınız? "Senden bir tane var." diye hiç sıkıl-

madan bin kere tekrar edebilir miydiniz? O eline geçen her şeyi denize fırlatıp gemisinde yapayalnız kaldığında, hırkanızı bir an düşünmeden paylaşıp hiçbir şeyi olmasa da onu ne kadar çok sevdiğinizi sabırla anlatabilir miydiniz?

Sonunda ışığına karşı koyamadığı tanıdık bir kıyıya yanaştı gemisi. Orada kabul görmek için bilmesi gereken bir parola, sunması gereken bir hazine, kanıtlanması gereken bir cesarete ihtiyacı yoktu. Merakla ve sevgiyle yaklaşması yeterliydi. Gemiyi arkasında bırakıp suya atladı. Ne kadar ılık! Sadece yüzmek değil, kana kana içmek istedi. Daha önce böylesine rastlamamıştı. Gemiyi unuttu, en çok ihtiyaç duyduğu zamanlarda yerinde bulamadığı herkesi unuttu, bir türlü karşılaşmadığı kendini unuttu. İsmi hatırladı. Bu su, bir mürekkep deniziydi. Kıyıda yanıp sönen ismini fark etti. Ah, kimse ona böyle seslenmemişti yıllardır. Ben geldim, demesine gerek yoktu. Herkes biliyordu geleceğini, onun gelişi için süslenmişti kıyı. Bilmediklerinden sorguya çekileceği, utandırılacağı, tek ayak üstüne cezaya kalacağı bir yer değildi burası. Öğrendiği her yeni kelime için boynunda bir çiçek çelengi.

Bir gence baktıklarında akıllarından ne çok olumsuz sıfat geçiyor insanların. Hiç genç olmamış gibiler. Doğar doğmaz bir baston tutuşturulmuş ellerine. Kalın gözlükleriyle seçmeye çalışıyorlar sizi. Uzun boylu musunuz kısa boylu mu? Esmer misiniz kumral mı? Yaşlı mısınız genç mi?

Genç denildiğinde akıllarına "deneyimsizlik" gelenler yanılıyorlar; Hz. Peygamber'in yardım talebine

herkesin susarak karşılık verdiği bir toplulukta ayağa kalkıp, "Sana ben yardım ederim!" diyen Hz. Ali on iki yaşındaydı. Aynı Ali'yi genç yaşta cesaretlendirici dualarla Yemen'e kadı olarak gönderilen.

Genç denildiğinde akıllarına "isyan" gelenler yanılıyorlar; Muaz bin Cebel Mekke'den Medine'ye hicret ederken on yedi yaşındaydı.

Genç denildiğinde akıllarına "eğlence" gelenler yanılıyorlar; Abdullah bin Ömer Uhut Savaşı'na katılmak isteyip de yaşından dolayı reddedildiğinde on üç yaşındaydı.

Genç denildiğinde akıllarına "acemilik" gelenler yanılıyorlar; Cafer bin Ebi Talip, Habeşistan'a hicret edip Necaşi'nin huzurunda Müslümanları temsil ettiğinde on yedi yaşındaydı.

Genç denildiğinde akıllarına "havailik" gelenler yanılıyorlar; Mekte'nin en zengin ve yakışıklı genci Mus'ab bin Umeyr, Müslüman olduğu için ailesi tarafından hapsedildiğinde on sekiz yaşındaydı.

Genç denildiğinde akıllarına "ateistlik" gelenler yanılıyorlar; Zübeyr bin Avvam ve Abdullah bin Mes'ud Müslüman olduklarında on altı yaşındalardı.

Genç denildiğinde akıllarına "güvensizlik" gelenler yanılıyorlar; Cabir bin Abdullah, II. Akabe Beyatini katıldığında on beş yaşındaydı.

Genç denildiğinde akıllarına "dağınıklık" gelenler yanılıyorlar; sahabilerin ileri gelenlerinin bulunduğu bir orduya Hz. Peygamber tarafından komutan olarak atanan Üsâme bin Zeyd on sekiz yaşındaydı.

Bu gençleri saymakla bitiremeyiz,

bitiremeyelim de; onlara güveniyordu Hz. Peygamber. Hem de yaşlılardan daha çok. "Allah'tan başka bir ilah olmadığına, Muhammed'in Allah'ın Rasulü olduğuna kalpten inanan herkese Allah cehennemi haram kılmıştır." dediğinde yanında Muaz bin Cebel vardı. Gençti Muaz; heyecanla, "Ya Rasulallah! Bunu insanlara haber vereyim mi?" diye sordu. "Söylemesen daha iyi olur. Çünkü o zaman buna güvenirlir." diye karşılık verdi Hz. Peygamber. (Buhari, Cihad, 46.)

Bir başka gün söze kulak verme sırası genç Enes b. Malik'teydi. "Yaşından dolayı ihtiyar bir kişiye ikramda bulunan gence, Allah, yaşlandığında kendisine ikramda bulunacak birini hazırlar." (Tirmizi, Birr, 75.) demişti bu defa Nebî. Genç ve yaşlı, madalyonun iki yüzüydü bir anda yer değiştiren.

Genç, kendisini anlayanı biliyor; hatasını güzellikle düzelteni. Genç Muaviye bin Hakem, namazda konuşunca yaşlılar sert bakışlarıyla ve ellerini dizlerine vurarak onu uyarıya çalışmışlar, Hz. Peygamber (s.a.s.) ise tatlı bir dille namazda konuşulmayacağını söylemişti selam verdikten sonra. "Onun kadar güzel öğreten bir öğretmen görmedim." (Müslim, I, 381-382.) demişti bunun üzerine genç adam.

Kureyşli bir gencin söylediği ise inanılacak gibi değildi. Büyük bir günahı işlemek için Hz. Peygamber'den açıkça izin istiyordu genç. Hayır, gazaplanmadı Hz. Peygamber. Ona sorular sorarak kendiyi yüzleştirdi. Dua etti elini omzuna koyarak:

"Allah'ım, bunun günahını affet, kalbini temizle ve uzuvlarını günah işlemekten koru." (Ahmed bin Han-

bel, IV, 256-257.) Bambaşka bir hayat bekliyordu artık o genci.

Değeri bilinecek beş şey arasında gençliği de anıyordu Hz. Peygamber: "Beş şeyin kıymetini beş şeyden önce bil: İhtiyarlıktan önce gençliğin, hastalıktan önce sağlığın, fakirlikten önce zenginliğin, meşguliyetten önce boş vaktin, ölümden önce hayatın." (Fethu'l-Bari, 14/9.) Kıyamet günü gölgelendirilecek yedi sınıf arasında birbirini Allah için seven gençler anılıyordu bir başka hadiste.

Muhammed Mustafa (s.a.v.) da genç oldu, hem nasıl bir genç... "el-Emin"di, yirmi yaşındaydı ve mazlumların yardımına koşmak için kurulan "Hilfu'l-Fudul/Erdemli İnsanların Yemini" hareketinde yer almıştı hiç tereddüt etmeden. Vahiy geldikten sonra da bu iyilik yeminine sadık kaldı. Kureyşli müşrikler Ebu Cehil'in mağdur ettiği bir taciri -alay etmek amacıyla- Hz. Muhammed'e yönlendirdiğinde soluğu Ebu Cehil'in evinde aldı Hz. Peygamber ve mağduriyetini giderdi tacirin.

Herkesin genç olduğu bir zaman vardı. Vaktin o dilimini unutup gençleri anlamaktan neden geri duralım. Genç denildiğinde akıllarına neden on beş yaşında fetva vermeye başlayan İmam Şafii, on yedi yaşında hocahğa başlayan İmam Malik, daha sakalları çıkmadan ilmî eserler telif eden İmam Buhari gelmiyor kimsenin.

O gençlerin devrinin geçtiğini sakın söylemeyin. Hiçbir devir geçmez, döner durur hep devran. "Bül-bül evladı bir gün gelir öter." derdi rahmetli babaannem. ■

İSYAN RUHLU GENÇLER

Mustafa IRMAKLI | DiB Diyanet İşleri Uzmanı

Yaşadığımız dünyanın gençliğe bakışına ege-men olan düşünceye baktığımızda maalesef sorun merkezli bir yaklaşımın öne çıktığı görülmektedir. Kitlelerin şartlanmışlığı yanında, gençliğe

dair araştırmalar, tezler, TV programları, alan uzmanlarının açıklamaları da büyük oranda problem odaklı bir bakışı yansıtmaktadır. Elbette insanın hayat serüveni boyunca yaşadığı evreler içinde en fazla gündem edilen dönem, genç-

lik çağıdır ve tabii olarak ömür hikâyesi içinde birçok açıdan dikkat çeken bir evredir. Ancak gençlik üzerine konuşma ve çalışmalarında problematik bir yaklaşımın öne çıkması ve söz konusu platformların âdeta “baş edebilme ve zararla-

rından çevreyi koruma” amaçlı bir dizi ilke ve tedbirin salık verildiği bir alana dönüşmesi en azından bir talihsizlik ve yanlıdır.

Gençlik çağının insan hayatının en canlı ve dinamik dönemi olduğu herkesin en kolay kurduğu cümledir. Ancak bu dönemin özelliklerinin her biri, esasında doğru tanımlanarak iyi değerlendirildiğinde hem gencin bizzat kendisi hem de toplum ve insanlık için çok kıymetli birer değere dönüşecektir. Burada en önemli mesele, insan hayatının en coşkulu döneminin söz konusu duygularının nasıl yönetileceğidir. Nitekim gençlik çağının en önemli vasfı olan heyecan ve aksiyon, eğer iyilik, adalet, hak-hakikat mecrasına yönlendirilirse coşkun bir rahmete dönüşecektir. Âdeta gençlik çağı ile özdeş olarak algılanan isyan ve itiraz duygusu, esasında kötülüğe, haksızlığa ve günaha karşı konumlandırılırsa gençler, insanlığın aydınlık geleceğinin öncü kadrosu olacaktır.

Son iki asırdır kapitalizmin, tüketim ve gösteriş üzerine kurduğu sömürü düzenini devam ettirmek için arayış düşüncesini ve heyecan duygusunu hedef alarak gençliği suiistimal ettiği açıktır. Tefrika ve anarşi projeleriyle üretilen terör örgütleri, tuzaklarını gençliğin duygularının güzergâhına kurmaktadır. Dünyanın pek çok yerinde derin hesapların ve çıkar tutkularının ucuz ve masum kurbanları olarak gençler seçilmektedir.

Diğer yandan, gençliği bir kaosun enstrümanı olmaktan kurtarmaya yönelik gayretlerin ise hem gençliği hem de vakiayı doğru yorumlamaktan uzak olduğu da başka bir çıkmaz sokaktır. Gençliği kurtar-

ma gibi aslında platonik bir duyguyla ve iyi niyetlerle yola çıkanlar, problemin temel sebebi olarak gördüğü heyecan, aksiyon, itiraz gibi duyguları, iyilik ve güzellik yolunun esenlik rüzgârına dönüştürmediği için onu baskılamaya ya da yok etmeye yönelik hedefler ve eylem planları peşine düşmektedir. Esasında bu strateji, genci pasifize ederek genç olmaktan çıkarmaya

Son iki asırdır kapitalizmin, tüketim ve gösteriş üzerine kurduğu sömürü düzenini devam ettirmek için arayış düşüncesini ve heyecan duygusunu hedef alarak gençliği suiistimal ettiği açıktır. Tefrika ve anarşi projeleriyle üretilen terör örgütleri, tuzaklarını gençliğin duygularının güzergâhına kurmaktadır.

ve hatta onu hayatın dışına taşımaya zorlayan bir yaklaşımdan başka bir şey değildir.

Nitekim son asrın en büyük mütefekkirlerinden ve dava adamlarından Aliya İzzetbegoviç, Kur’an’ı referans göstererek İslami eğitim ve terbiye adına gençlere yönelik en büyük hata ve paradokslardan birinin, gençlerin aksiyoner ve isyankâr ruhunu yok ederek onları

tam bir teslimiyetin içinde işlevsizleştirmek olduğunu söylemektedir. Bunu da “Direnişi öne çıkaran Kur’an teslimiyetçiliği yasaklamıştır ve çok sayıda sahte büyüklük ve tanrı yerine, tek ve yegâne teslimiyet olarak Allah’a teslimiyeti tesis etmiştir. Nitekim Kur’an, Allah’a teslim olan insanı özgürleştirir, eşyaya kul olmaktan, diğer bütün teslimiyetlerden ve korkulardan kurtarır. Dolayısıyla tevazudan çok şeref ve haysiyet, teslimiyetçilikten çok cesaret, merhametten çok adalet hakkında konuşmalıyız. İslam’ın ilerlemesini sakın ve teslimiyetçi kimseler değil, cesur ve isyankâr ruhlu ancak, bir iç disipline sahip kimseler gerçekleştirecektir.” sözleriyle açıkça ifade etmiştir.

Buna göre salt itaat ve uyum üzerine kurulu eğitim algısı, gençlerin devrimci ruhunu köreltmekte, onları edilgen bir hayata mahkûm etmektedir. Bunun için edep ile özgüveni, direniş ruhu ve itiraz ile adalet ve merhameti bütünleştiren bir örnekliğin hayata taşınması gerekir.

Bu manada bütün dava sahipleri ideallerini, gençlerin duygularına emanet ederek onların heyecanları ile büyütmeyi ve geleceğe taşımayı hedeflemişlerdir. Bu meyanda Necip Fazıl’ın genci; zamanın ve mekânın hakikatini idrak etmiş, tarih şuuruna ve gelecek ferasetine sahip, bozgunculardan hesap sormak için onların karşısına dikilen, mukaddes emanetin yılmaz takipçisi, hak-hakikat adına kim var denince sağına soluna bakmadan, ben varım, diyen, üstün bir ahlak ve soylu bir aksiyona sahiptir. Mehmet Akif’e göre asıl genç, Asım’ın neslidir ve namusunu çiğnetmeyecektir.

Önemli bir mesele olarak ele alınması gereken husus, Allah'ın, yeryüzünde tevhit ve adalet yolunda, merhamet ve asalet ile mücadele ederek hem insanlığın huzuru ve iyiliğine en büyük katkıyı sunması hem de ahirette büyük bir mükâfata nail olması için hayatın gençlik evresine nakşettiği duyguların; istismarcıların, küresel çetelerin, ulus ötesi teröristlerin, medya hokkabazlarının insafına terkedilmesidir. Oysa gerçek kahramanlığın ve kendini ispat etmenin güzel ahlak ile adalet, merhamet ve başkalarına iyilik yolunda mücadele etmek olduğu, gençlerin kalbine ve hayatın merkezine nakşedilebilirse elbette yeryüzü çok daha güzel olacaktır.

Nitekim gencin ruhunun derinliklerinden gelen en temel ihtiyaç "inanma" ihtiyacıdır. Eğer bu ihtiyaç doğru donelerle desteklenerek asil bir ideal ile anlamlandırılmazsa farklı arayışlar, paradokslar, bunalımlar, ateizm, deizm, Budizm gibi akımlar, sapkın yönelişler ya da gerçeklerden kaçış ve boşvermişlik gündeme gelecektir.

Göz ardı edilmemesi gereken bir başka husus da şudur ki: Gençlik; ayarlanan bir makina, format atılabilen bir teknolojik aygıt, yazılımı yapılan bir program, üzeri rahatça çizilen ve silinen bir karalama tahtası ya da istediğimiz şekli verebileceğimiz bir hamur parçası değildir. Onları pragmatik mülâhazalarla oluşturduğumuz kendi kalıplarımıza sokmaya çalışmak, öz benliklerini, karakter ve gelişimlerini zedelemek demektir. Dolayısıyla yapılması gereken, öncelikle her insanın bir âlem, her varlığın bir ayet olduğu bilinciyle hareket ederek onları anlamak ve değer vermek-

tir. Nebevi bir metot ile yaklaşarak, onlarla dost olmak, vakit geçirmek, hayatı paylaşmak, onlara yetki ve sorumluluk vermek ve en önemlisi ufuk açmaktır. Yargılamadan, sorgulamadan, dikte etmeden dertleriyle ilgilenmektir.

İsyan ruhlu gençlerin kalplerine iyi gelecek yaklaşım, sahih bir inanç sunarak onları İslam'ın şefkat, merhamet, hakkaniyet, güzel ahlak ve bir arada yaşama ilkeleriyle tanıştırmaktır. Onlara "İnsanların en hayırlısı insanlara faydalı olanıdır." (Kudâî, Müsnedü's-Şihâb, I, 365.) düsturuyla büyük bir ideali işaret ederek ulvi bir gaye ile yücelmelerine rehberlik etmektir. Onları, bilginin, iyiye de kötüye de kullanılabilceğine; okumayı, anlamayı, aklını kullanmayı, bilgiye sahip olmayı her daim emreden bir dinin mensuplarının köklü bir bilgiye ve mefkûreye sahip olmak zorunda olduklarına ikna etmektir. Bütün söz ve eylemlerde, edep, nezaket ve zarafetin nebevi bir ölçü olduğunun, "kendisi için istediğini mümin kardeşi için de istemeyi, kendisinin hoşlanmadığı bir şeyi kimseye reva görmemeyi" (bkz. Buhari, İman, 7.) esas kabul eden bir ahlakın en güzel örneği olmaktır. Asil bir duruşa ve aksiyona sahip olmayı genç olmanın alameti farikası olarak kabul eden bir anlayışı yerleştirmektedir.

Bugün gençlerin çekici bulduğu özgürlük, adalet, hakça paylaşım gibi kavramlar, en hakiki karşılığını İslam düşüncesinde ve medeniyetinde bulmaktadır. Ama bu bağlamda özellikle din dili ve tasavvurunun gençlerin ilgisi açısından işlevi mutlaka gözden geçirilmelidir. Biliyoruz ki İslam'ın hakikatleri ile gençliğin heyecanı buluşursa dünya

değişecektir. Nitekim insan hayatının özel bir dönemi, milletlerin en büyük zenginliği olan gençlik Allah katında da özel bir değere sahiptir. "Kıyamet günü dehşetli bir zamanda Peygamber Efendimizin yanında ve güvende olacak yedi grup insandan birisinin de Allah'a kulluk ederek tertemiz bir hayat içinde büyüyen genç" (bkz. Buhari, Bed'ü'l-ezân, 36; Müslim, Zekât, 30, 1031.) olarak müjdelenmesi, aynı zamanda özel bir değer ifadesidir.

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de; putların anlamsızlığını, mantıkla ortaya koyarak inkârcıları susturan, fani olanın peşinden gitmeyi, kula kulluğu, zalime boyun eğmeyi, insanların tanılaştırdığı tabulara bağlılığı reddeden ve tevhidî duruşun genç örneği Hz. İbrahim'i (bkz. Enbiya, 21/60); iffetini ve inancını hayatından üstün tutarak bir genç için iffetin en büyük asalet oluşunun timsali Hz. Yusuf'u kıyamete kadar yeryüzünün gençlerine örnek göstermektedir.

Aynı şekilde adalet, merhamet, tevhit yolunda imkânlarını ve statülerini feda etme pahasına hak-hakikat mücadelesinden vazgeçmeyen Ashab-ı Kehf gençlerini; "Biz sana onların haberlerini gerçek olarak anlatıyoruz: Şüphesiz onlar Rablerine inanmış birkaç genç yığitti. Biz de onların hidayetlerini artırmıştık." (Kehf, 18/13.) ayetiyle tebci etmektedir.

Göz ardı edilemeyecek büyük bir örnek de Mekke'de herkesin takdir ettiği ve hılfulfudul topluluğuna katılarak haksızlığa uğrayanların yanında kötülüğe karşı mücadele eden ve herkesin "emin" sıfatıyla zikrettiği bir genç olan Hz. Muhammed'dir. Nitekim peygamber

**Gençlik; ayarlanan bir makina, format atılabilen bir teknolojik aygıt, yazılı-
mı yapılan bir program, üzeri rahatça çizilen ve silinen bir karalama tahtası
ya da istediğimiz şekli verebileceğimiz bir hamur parçası değildir. Onları
pragmatik mülahazalarla oluşturduğumuz kendi kalıplarımıza sokmaya
çalışmak, öz benliklerini, karakter ve gelişimlerini zedelemek demektir.**

seçildiğinde, Müslüman olmanın dayanılması zor acıları göze almayı gerektirdiği zamanlarda onun çağrısına katılanların çoğu yine gençler olmuş, Allah Rasulü tarihin en büyük ahlak ve hukuk inkılabını kendisine inanan bir grup gençle gerçekleştirmiştir.

Elbette asıl karizmanın, kendini bilen, Rabb'ini tanıyan, ailede saygılı, topluma karşı sorumlu, insanlığa karşı duyarlı, çevreye karşı bilinçli bir insan olmakta gizli olduğunu,

insanlık ve değer ölçüsünün ırk, renk, coğrafya, statü, servet ya da fiziksel özellikler değil, bir hayat tarzı ve sorumluluk bilinci olarak "takva" olduğunu gençliğin önüne koymanın mükellefiyeti yetişkinlerindir.

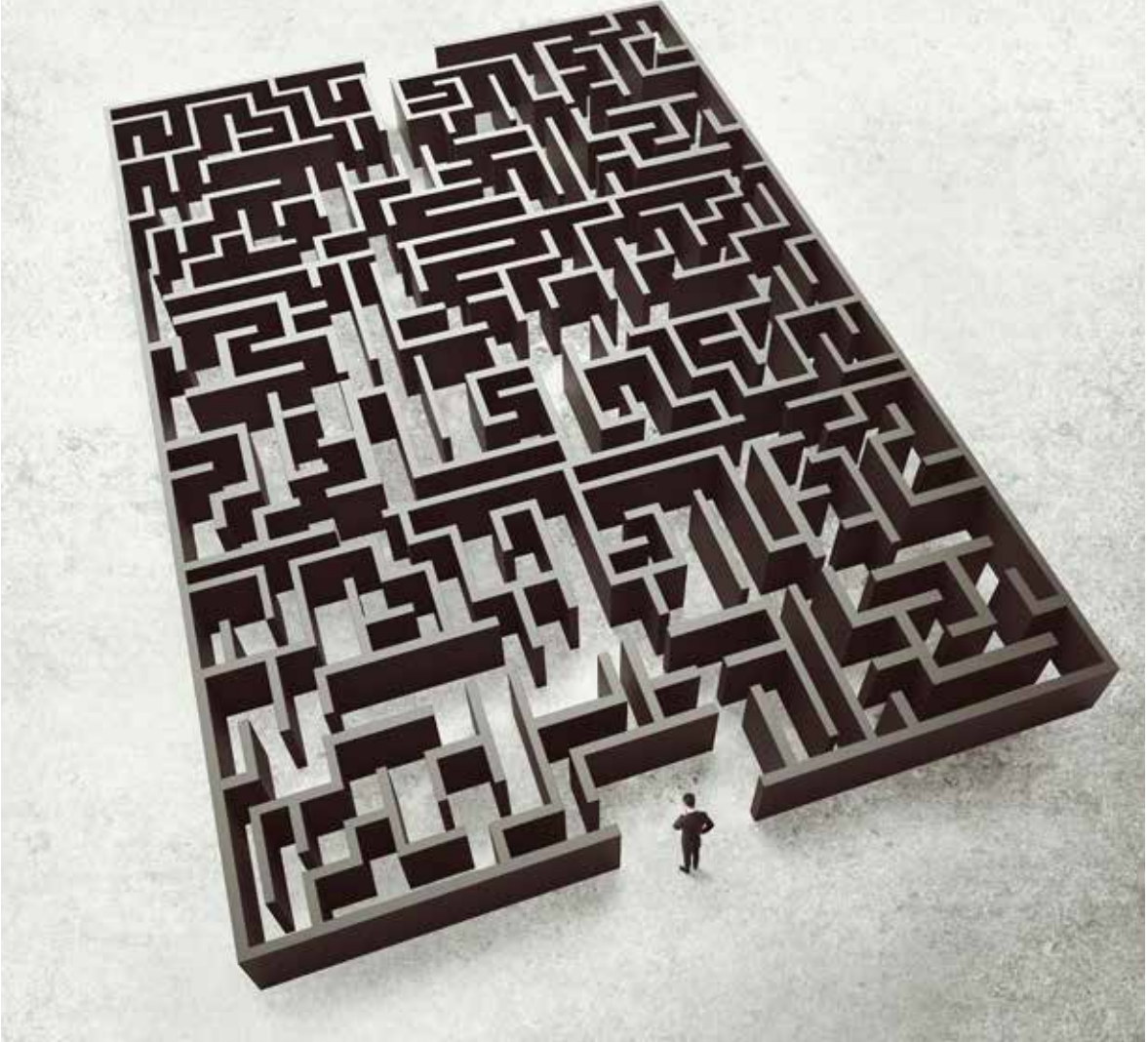
Bugün düşünen, daha iyi ve özgür bir gelecek için felsefeden fiziğe, antropolojiden coğrafyaya okumalar yapan, sanat ve estetiğe emek veren, sömürüye karşı durarak kapitalizme ve emperyalizme diş bileyen gençlere, kılık kıyafetleri-

ne ve yaşam tarzlarına takılmadan hayal ettikleri hedeflere en emin ve güzel şekilde ulaşabilecekleri yol olan İslam'ı biz göstermek zorunda değil miyiz?

Bu sebeple, eğer biz onlara engin ufuklar işaret edebilirsek, gençlerin gözlerindeki ışıltı geceyi aydınlatacak, yüreklerindeki heyecan hayata derman katacak, azim ve kararlılıklarını geleceğe umut olacaktır. Zira, "Bir neslin kaderini bir önceki nesil tayin eder." sözünde de ifade edilen gerçeğe göre, gençliğin iyiliği ve geleceği için önce yetişkinleri konuşmak, gençleri anlama ve onların sorunlarıyla ilgilenme gayesinin somut adımları içinde öncelikle yetişkinleri gündeme almak daha doğru bir yaklaşım olacaktır. ■

GENÇLERİMİZİ DİN İSTİSMARINDAN NASIL KORUYABİLİRİZ?

Zehra IŞIK

Öğrencilerimden gelen sorular bir yandan bana olayların farklı boyutlarını ve gençlerdeki yansımalarını gösterir, bilmediklerimi öğretir; diğer yandan

da onların ihtiyaçlarını, beklentilerini anlamama yardımcı olur. Bazı sorular ise zaman zaman ne kadar zor bir göreve talip olduğumuzu düşündürür. Bir gün böyle bir soruyla karşılaştım. Anne baba hak-

kını işlediğimiz bir ders çıkışı yanıma gelen genç kardeşim: “Hocam! Anne babamın haberi olmadan çok hayırlı bir din hizmeti yapsam, onlara karşı gelmiş ya da saygısızlık etmiş olur muyum? Bundan dola-

yı üzerimde bir hakları var mıdır?” diye sordu. Bahsettiği hizmetin ne olduğunu, neden anne babasından gizleme ihtiyacı duyduğunu uygun bir dille sormaya çalıştım, cevap vermek istemedi, ben de üstelemedim. Dinî değerleri ve Allah rızasını gözetken bir iş söz konusu olduğunda, anne babasının kendisini engellemeyeceğini, içinde bulunduğu durumu onlarla paylaşması gerektiğini ve her ne olursa olsun onlara haber vermeden, gizli bir şey yapmasının doğru olmayacağını ifade ettim.

Birkaç gün sonra başka bir genç arkadaşımın; “...adlı kitabın okunduğu toplantılara davet edildim ve bir iki defa gittim ama anne babam dâhil hiç kimseye söylemememi istediler. Eğer söylersem onlar bunu anlayamaz ve bana mani olurlarmış, çünkü hakikatin sırlarını herkes kavrayamazmış. Ne yapmalıyım? Anne babamdan gizlediğim için içim hiç rahat değil.” mealindeki sorusu ve aynı zaman diliminde benzer içerikli birkaç soruyla daha muhatap olunca derin derin düşünmeye başladım. Gençlere, “Sen seçilmişsin, özelsin, başkaları senin bildiğin hakikatleri kavrayamaz, senin onlardan daha ulvi bir yerin ve amacın var.” anlamına gelen mesajlar veren ve onları ailelerinden bile gizli hareket etmeye yönlendiren kişi veya grupların amacı, gençlerin dinî bilgi edinmelerine yardımcı olmak veya dinî konulardaki sorularına cevap bulabilmeleri için onlara rehberlik etmek mi, yoksa gençlerin dinî duygularını ve hassasiyetlerini istismar ederek kendilerine adam devşirmek mi?

İstismar kelimesi Türkçede; kötüye kullanma, suistimal etme, kendi

çıkarı için kullanma, bir kişinin iyi niyetini kötüye kullanma gibi anlamlara gelir. Din istismarı ise; dini suiistimal etme, dini ve dindarları kötüye kullanma, kendi menfaati için dini araç hâline getirme, dini bir şeye alet etme, dinî değerleri kullanarak toplumda maddi veya manevi çıkar sağlama, Allah adını kullanarak insanlardan menfaat elde etme gibi manalarda kulla-

Genç birey, karşısında kendisine saygı duyan, onu yargılamadan dinleyen, varlık, hayatın anlamı, dünya-ahiret dengesi ve benzeri konulardaki sorularına cevap vermeye çalışan, ergenliğin getirdiği iç çatışma ve sorunlarını anlamaya gayret eden dinî figürlerle muhatap olursa, olumlu bir dinî algı geliştirebilir.

nılır. (Ejder Okumuş, Bir Din İstismarı Olarak Gösterişçi Dindarlık, İslâmiyât, 2002, 5/4, s. 193-205.)

Kutsal olan, toplum tarafından değer verilen her şeyin istismarı söz konusudur, ancak bunlardan en çirkini din istismarıdır, denilebilir. Din istismarı yapan kişinin; dini, dinî hükümleri, dinî kural ve değerleri kendi çıkarı uğruna satan

ve karşılığında haksız kazanç elde eden bir din taciri olduğu söylenebilir. (Ejder Okumuş, Değer ve Din İstismarı, The Journal of Academic Social Science Studies, 2014, s. 24.)

Gençlik dönemi, bireylerin hayata ve kendilerine dair sorgulamalarının, eleştirilerinin en yoğun olduğu yaş dönemidir. Gençlik döneminde bireyin soyut birçok kavramı anlamaya yönelik eleştirel yaklaşımı dine de yansır. Kabaca 13-20 yaş dönemine tekabül ettiği kabul edilen ergenlik döneminde birey, çocuklukta ailesinden ve çevresinden öğrendiği, sorgulamadan kabullendiği ve doğruluğuna inandığı inanç ilkelerine şüpheyle yaklaşmaya başlar. Genç; yaşadığı fiziksel ve zihinsel gelişimle birlikte bireysel ihtiyaçları ile dinin inanç ve ahlak ilkeleri arasında kalıp içsel bir çatışma yaşayabilir. Bunun yanında bu dönemde din; varlık ve hayata dair soruları yanıtlayan bir anlam şeması sunması hasebiyle gencin kimliğinin oluşmasına katkıda bulunabilir (Ali Köse, Ali Ayten, Din Psikolojisi, İstanbul Timaş Yayınları 2012. s. 117-118.) Gencin dini algılama biçimi, dini temsil eden kişi ve kurumlarla kurduğu ilişkiyle yakından alakalıdır. Genç birey, karşısında kendisine saygı duyan, onu yargılamadan dinleyen, varlık, hayatın anlamı, dünya-ahiret dengesi ve benzeri konulardaki sorularına cevap vermeye çalışan, ergenliğin getirdiği iç çatışma ve sorunlarını anlamaya gayret eden dinî figürlerle muhatap olursa, olumlu bir dinî algı geliştirebilir. Böylece dini; bireyin varoluşsal sorularını cevaplayan, yaşamda karşılaştığı problemlerle başa çıkmasında ona destek olan, ortaya koyduğu ahlaki ilkelerle bireye huzurlu ve kendini güvende hissedeceği bir yaşam

sunan ve kişilik gelişimini olumlu yönde etkileyen bir yapı olarak değerlendirilebilir. Sağlıklı ve sahih bir dinî bilgisi olmayan ya da baskıcı, otoriter, buyurgan, koşulsuz itaat isteyen ebeveyn veya kurumlardan yasak ve ceza üzerine kurulu bir din eğitimi alan genç birey, dine karşı olumsuz bir tutum içine girebilir. Bu durum, gencin dinî konulardaki şüphe ve tereddütlerini artırarak onu farklı arayışlara yöneltebilir.

Gençler, sahip oldukları potansiyel, dinamizm ve dinî anlamda yönlendirmeye açık oldukları düşüncesiyle, din istismarcılarının öncelikli hedef kitlesi durumundadır. Dini istismar eden kişi veya gruplar, gençleri istedikleri şekilde etkilemek, yönlendirmek ve onlardan faydalanmak için toplumda en yüksek değere sahip olan dinî kalıpları kullanırlar. Helal, haram, günah, hak, mezhep, tarikat, cihat vb. dinî kavramları, hatta ayet ve hadisleri kendi çıkarlarına alet ederler. Gençlere sundukları bir takım hizmetleri Allah rızası için yaptıklarını söylemelerine rağmen, kutsal değerleri kullanarak menfaat sağlamaya çalışırlar. Son yıllarda ülkemizin mücadele ettiği FETÖ ve benzeri yapıların gençleri din istismarıyla kendilerine bağladıkları, iradelerini kullanamaz hâle getirdikleri bilinmektedir. Bu tür örgütler, arayış içindeki gençlere önce, “Sen farklısın, diğerlerinden üstünsün, bu hakikatleri ancak senin gibi seçilmiş kişiler anlayabilir.” muhtevalı mesajlar vererek gençlerin kendilerini özel ve seçilmiş hissetmelerini sağlamaktadır. Daha sonra gençlerin grup dışından insanlarla görüşmelerini engellemek maksadıyla çevrelerini örgüt mensuplarıyla örerek dış

dünyayla hatta aileleriyle bağlarını koparmaktadır. Gençlere grup liderine mutlak itaatin imani bir konu olduğunu dikte eden istismarcı gruplar, diğer dinî gruplara mensup olan ya da farklı yorum yapan kişileri tekfirle, ehlisünnet olmamakla itham etmekte, istismar alanını genişletmek için grup kimliğini/aidiyetini Müslüman kimliğinin önüne geçirmektedir. Genç bireylerin kendi hayatlarıyla ilgili karar verme süreçlerine de dini istismar ederek müdahil olmaktadır. Üniversite tercihi sırasında “Şu bölümü yazmazsan davaya ihanet etmiş olursun, hakkımızı helal etmeyiz.” diyen bir grup sorumlusu sebebiyle, “Acaba ben kendi istediğim bölümü tercih etmekle günah mı işliyorum?” diye kendini suçlayan ve zor günler yaşayan bir öğrencim, yurtlarında kaldığı dinî grubun okuyacakları kitapları, eğitim görecekları üniversiteyi bile kendilerinin seçmesine izin vermediğini anlatmıştı.

Din istismarına maruz kalan gençler, maddi ve manevi anlamda zarar görmektedir. Değerlerin istismar edildiğine şahit olan bir genç, dine, dindarlara, dinî kurum ve yapılarla karşı olumsuz tutum geliştirerek dinden uzaklaşabilmekte, kutsala olan inancını yitirebilmekte ya da kendisini istismar eden kişi veya grubun şekillendirdiği biçimde taassup sahibi bir dindar kimliği benimseyerek onlara dâhil olabilmektedir. Bu durum hem bireysel anlamda gençlerin kişilik gelişimini olumsuz etkileyecek hem de zamanla toplumdaki güven duygusunun zedelenmesine, İslam kardeşliğinin tesis edilemesine neden olabilecek büyük bir sorundur.

Gençlerimizin din istismarından korunmasında ebeveynlere ve eğitimcilere önemli sorumluluklar düşmektedir. Anne babaların çocuklarıyla iletişime açık olması, onları yargılamadan dinlemesi, çocuklarını birey olarak kabul edip kişisel özelliklerini dikkate alması, dinî alandaki sorularına cevap bulabilmesi için sahih/doğru kaynaklardan okumaya, araştırmaya yönlendirmesi, ibadetlere teşvik ederken Allah’ı sonsuz bağışlayan, affeden ve seven sıfatlarıyla tanıması, gençlerin doğru dinî düşüncelere sahip olmalarını sağlayacak ve onları din istismarcılarından koruyacak olumlu tutum ve davranışlardır. Ayrıca cihat, halife, şeriat vb. dinî terimleri kullanarak insanlık dışı uygulamalarıyla İslam’ı istismar eden, internet ve sosyal ağlar aracılığıyla propaganda yaparak üye kazanan DEAŞ gibi terör örgütlerine karşı ailelerin, çocuklarının internet kullanımını kontrol etmeleri gerekir.

Ülkemizi, yarınlarmızı emanet edeceğimiz gençleri din sömürüsü tuzağına düşmekten kurtaracak bir din eğitimi/öğretimi programı geliştirilmesinin, din istismarına karşı verilecek mücadelede birinci basamak olduğu ifade edilebilir. Bu din eğitimi programı, günümüz gençlerinin modern dünyanın hızlı değişiminden etkilenen bir nesil olduğu esastan hareket ederek okullarımızda okutulan din eğitimi/öğretimi müfredatını yeni ve güncel bir yaklaşımla ele almalıdır. Eğitimciler gençlerle iletişim kurarken kucaklayıcı bir dil kullanmalı, dışlayıcı, ötekileştirici tutum ve tavırlardan özenle kaçınmalıdır. Gençlere din ve dine dair konular anlatılırken Allah’ın her kulunu, kendisi olarak, birey olarak muha-

Din istismarına maruz kalan gençler, maddi ve manevi anlamda zarar görmektedir. Değerlerin istismar edildiğine şahit olan bir genç, dine, dindarlara, dinî kurum ve yapılara karşı olumsuz tutum geliştirerek dinden uzaklaşabilmekte, kutsala olan inancını yitirebilmekte ya da kendisini istismar eden kişi veya grubun şekillendirdiği biçimde taassup sahibi bir dindar kimliği benimseyerek onlara dâhil olabilmektedir.

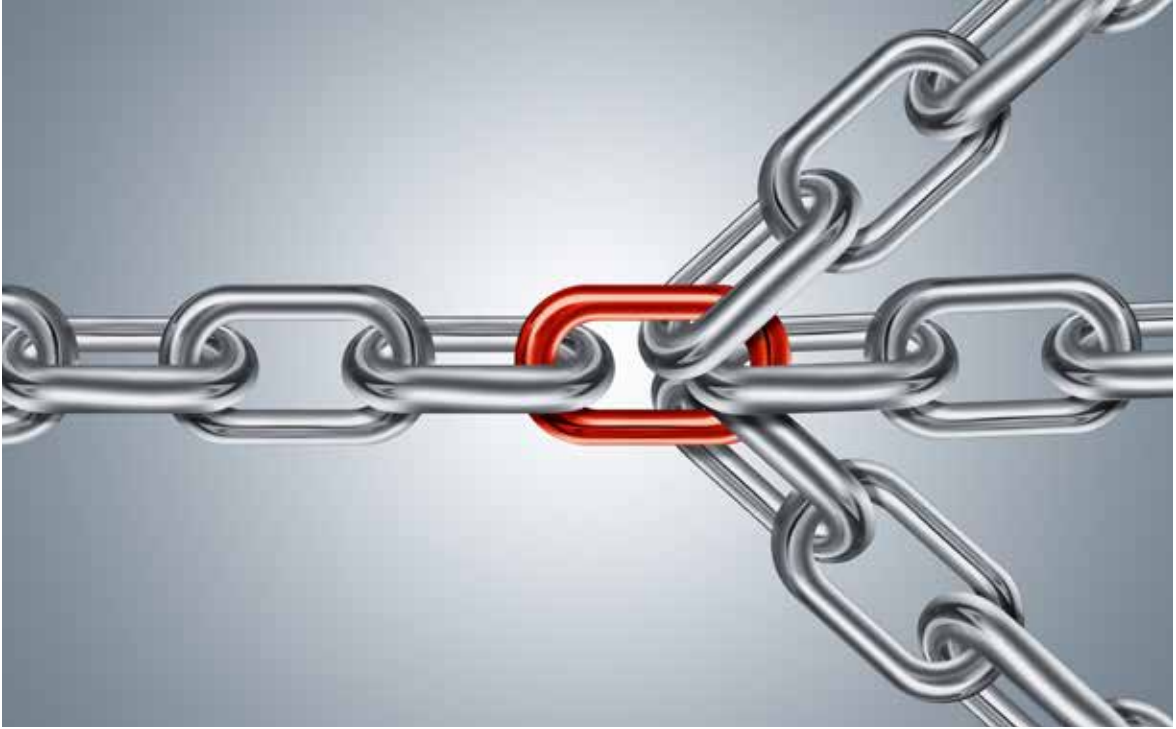
tap aldığı ve ona değer verdiği, dolayısıyla herkesin Allah katında insani değer anlamında eşit olduğu, üstünlüğün ancak samimiyet, ihlas ve takvayla mümkün olabileceği açıklanmalıdır. Gençler dinle ilgili sorularını eğitimcilere rahatlıkla sorabilmelidir. Eğer gençler soruları sebebiyle kınanır veya suçlanırsa dine olan ilgilerini ve öğrenme isteklerini yitirebilir. Zihnini meşgul eden, anlamaya çalıştığı dinî meselelere dair soruları bastırılan ya da tatminkâr cevap bulamayan gençler, kolay ve hızlı erişilen ama güvenilirliğinden emin olunmayan internet kaynaklı bilgilere yönelebilir. Dinin eleştirel düşünmeye,

hakikati aramaya yönelik sorgulamaya karşı olmadığı, aksine buna değer verdiği; taklit yerine kişinin kendi iradesi ve tercihiyle dindarlığı seçmesinin Allah katında kıymetli olduğu bilgisi gençlerle paylaşılmalıdır. Gençler, İslam dininin birinci kaynağı olan kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'i ve Peygamber Efendimizin sahih sünnetini okumaya yönlendirilmelidir. "Kur'an-ı Kerim'i kendiniz meallerden okursanız anlayamazsınız ancak belli zatlar anlayabilir siz de onlardan öğrenebilirsiniz." ya da "Size verdiğimiz kitaplar dışında hiçbir şey okumayın, bizim dışımızda kimse dinî yorumlarını dinlemeyin,

saptırsınız, dinden çıkarırsınız." diyerek gençleri Kur'an'dan ve sahih sünnetten uzaklaştıran, kendi iradelerini kullanmalarına izin vermeyen, koşulsuz itaat isteyen ve bağımlı bir dindar kimliği yaymaya çalışan yapıların iyi niyetli olmadığı açıklanmalıdır. Her şeyden önemlisi, din eğitimi/öğretimi sahasında hizmet veren kişiler, gençlerle ortak bir dil kullanabilmek, onların dünyasına girebilmek ve onları anlayabilmek için alanlarında kendilerini geliştirmeli, zamanın nabzını tutmalı, gündemi takip etmeli ve modern sorunlara çözüm üretebilen bir dinî yaklaşım geliştirme çabası içinde olmalıdır. ■

HZ. PEYGAMBER'İN GENÇLERE DUYDUĞU GÜVEN

Dr. Ömer SABUNCU | Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) muhatap olduğu insanların kültür, bilgi ve algıları farklıydı. Her şeyden önce onların aralarında yaş ve cinsiyet farklılıkları bulunuyordu. Allah Rasulü kadın, erkek, çocuk ve gençlerle; şehirli, bedevi, köle ve hürlerle muhataptı. Vahyin anlaşılması ve yaşanması için topluma rehberlik yapıyor, muhataplarını eğitiyordu. Bunu yapabilmek için de muhataplarının seviye ve anlayışlarına göre davranması gerekiyordu. (Demircan, Adnan, Siyer, Beyan Yayınları, İs-

tanbul, s. 489.) Allah Rasulü de bunu yaptı ve bize her yönüyle örneklik teşkil etti. Bir öğretmen olarak gönderildiğini (Dârimî, Mukaddime, s. 32.) belirten Hz. Peygamber'in söz, davranış ve uygulamaları her hususta müminlere örnektir. Bir öğretmen olarak ondan öğreneceğimiz hususlardan biri de gençlere güvenmesi ve değer vermesidir.

İslam'ın ilk dönemlerinde iman edenlerin büyük bir kısmını gençler oluşturuyordu. Onun muhatabı olan gençlerin birçoğunda önemli görevleri yerine getirebile-

cek kabiliyet mevcuttu. Esas olan bu kabiliyetleri ortaya çıkarmak, geliştirmek ve kendilerine görev vererek gençlere sorumluluk bilinci kazandırmaktı. Hz. Peygamber gençlerdeki inanç, azim, cesaret ve enerjiyi görmüş, bu sebeple onlara devletin tüm kademelelerinde önemli görevler vermiştir. Bunu yaparken o, her şeyden önce gençleri yetiştirmeyi hedefliyordu. Gençlere bu görevleri verirken kendilerine özel ilgi göstermiş, onları sorumluluk almaya teşvik etmiş ve İslâm toplumunun oluşmasında pay sahibi olmalarını temin

etmiştir. Buna karşılık gençler de Hz. Peygamber'in kendilerine olan güvenini boşa çıkarmamış, görevlerini başarılı bir şekilde yapmışlardır. (Akpolat, Sabri, "Peygamberimiz ve Gençlik", Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı: 17, 2006, s. 198.)

Hz. Peygamber'in gençlere verdiği vazifeler arasında öğretmenlik, kâtiplik, imamlık, kadılık, istihbarat, sancaktarlık ve kumandanlık bulunmaktadır.

1. Öğretmenlik

Hz. Peygamber'in genç sahabilere verdiği vazifelerden biri öğretmenliktir. O, bu görevlendirmeyi yaparken bazı özel şartların yanında onların Kur'an'a vukufiyetlerini, güzel ve etkili konuşmalarını dik-kate almıştır.

Öğretmenlik görevinin verildiği sahabilerden biri İslam tarihinin ilk muallimi olan Musab b. Umeyr'dir. Zengin bir ailenin çocuğu olan Musab (r.a.), on sekiz-yirmi yaşlarında iman eden ilk Müslümanlardan biridir. Müslüman olduğu için babası ve annesi onu hapsedip kendisine baskı yapmıştır. Fakat o, çektiği tüm sıkıntılara rağmen İslam dininden vazgeçmemiştir. Hz. Peygamber bu genç sahabiyi hicretten önce I. Akabe Biati'ndan sonra İslam'ı tebliğ için Medine'ye göndermiştir. Mus'ab b. Umeyr, Medinelilere Kur'an'ı ve Hz. Peygamber'in sünnetini öğretmek için İslam dininin esaslarını anlatmıştır. Orada bulunduğu süre zarfında Medine'deki Müslümanlara namaz kıldırmak suretiyle önderlik etmiştir. Hz. Peygamber'in tebliğ tarzını kavrayan Musab (r.a.), aynı zamanda etkili konuşmasıyla Müslüman olmayanların iman etmesine vesile

olmuştur. Böylece Hz. Peygamber'in kendisine tevdi ettiği görevi hakkıyla yerine getirmiştir.

Hz. Peygamber'in öğretmen olarak görevlendirdiği kişilerden biri de Hz. Ali'nin abisi Cafer b. Ebi Talip'tir. Genç yaşta Müslüman olan Cafer (r.a.), Mekke'de müşriklerin işkenceleri artınca Habeşistan'a gitmeye karar verdi. Hz. Peygamber, Habeşistan'a gidecek olan ikinci kafileyi onu başkan tayin etti. Cafer b. Ebi Talip, Necâşi'nin huzurunda kendilerine yöneltilen sorulara tatmin edici cevaplar vererek Müslümanları başarıyla temsil etti. Müslümanların iadesini isteyen Kureyşli müşriklerin eli boş dönmelerini ve hükümdarın Müslümanları himayesine almasını sağladı.

Hz. Âişe annemiz, çok genç yaşta bir öğrenci ve öğretmen olarak günümüz hanımlarına güzel bir örneklik teşkil etmektedir. İslami öğretiyi Allah Rasulü'nden alma ve diğer insanlara aktarma görevini başarıyla yerine getirmiştir. Hz. Peygamber vefat ettiği zaman çok genç bir hanımefendiydi. Buna rağmen Kur'an'ı ve Hz. Peygamber'in sünnetini en iyi bilen, anlayan ve muhafaza eden sahabilerin başında geliyordu. (Sabuncu, Ömer, "Âişe Bt. Ebû Bekir", Mü'minlerin Anneleri, Siyer Yayınları, İstanbul, s. 230.)

2. Kâtiplik

Arapçayı yazabilecek kabiliyet ve donanıma sahip olup Kur'an'ın yazımıyla görevlendirilen sahabilere vahiy kâtibi denilmiştir. Hz. Peygamber'in özel yazışmalarını ve kendisine gelen vahiy yazdırmakla görevlendirdiği kâtipleri vardı. Bunlardan biri olan Zeyd b. Sabit akıllı ve hafızası güçlü bir çocuktur.

Küçük yaşta on yedi süre ezberlemiş, bu sayede Hz. Peygamber'in takdirini kazanmıştı. Hz. Peygamber'in isteği üzerine İbranicem veya Süryanice öğrenmişti. Yahudilerle yaptığı görüşmeler ve yazışmalar sırasında kendisine yardımcı olarak bir nevi elçilik de yaptı. Zeyd (r.a.), bütün görevlerini hakkıyla yerine getirdi. Hz. Peygamber'in vefatından sonra Kur'an'ın toplanması ve çoğaltılması görevlerinde de kâtiplik yaptı. Kâtiplik görevinde bulunanlardan biri de Hz. Ali'dir. Hz. Ali, beş yaşından itibaren Hz. Peygamber'in yanında büyümüş, çocuk yaşta iman etmiş ve hicrete kadar onun yanında kalmıştır. Hz. Peygamber ona genç yaşında kâtiplik ve vahiy kâtipliği görevlerini vermiştir. Hudeybiye Antlaşması'nı da onun yazmasını istemiştir. (Fiğlali, "Ali", DİA, c. 2, s. 371.)

Bu sahada ön plana çıkan bir diğer sahabe de Erkam b. Ebu'l-Erkam'dır. Erkam (r.a.), on yedi-on sekiz yaşlarında iman eden ve evini davete açan bir sahabidir. Hz. Peygamber, İslam tarihinde Darulerkam/Erkâm'ın Evi diye anılan bu evi tebliğ faaliyeti için çok elverişli bularak merkez hâline getirdi. Okuma yazma bildiği için Hz. Peygamber'in vahiy kâtipliği görevini verdiği Erkam (r.a.), zekât memurluğu da yapmıştır.

Kâtiplik konusunda Abdullah b. Amr'ı da zikretmek gerekir. Abdullah, Süryaniceyi iyi bilir, Tevrat'ı okurdu; yazısı da güzeldi. Hz. Peygamber'den duyduğu hadisleri unutmamak için not ederdi. Bazı sahabilerin duyduğu her sözü kaydetmesini doğru bulmaması üzerine Abdullah (r.a.), Efendimiz'den izin istedi. Hz. Peygamber

bu gayretli gencin kendisinden duyduğu her sözü yazmasına izin verdi. (Kandemir, M. Yaşar, "Abdullah b. Amr", DİA, İstanbul 1988, c. 1, s. 85.)

3. İmamlık ve Vekâlet

Hız. Peygamber, Medine'den ayrılacağı zaman yerine birini tayin eder, bazen de iki vekil bırakır. Bu vekâleti zaman zaman gençlere de verirdi. Hız. Peygamber'in vekil bıraktığı sahâbi hem imamlık hem de idarecilik görevini üstlenirdi. Hız. Peygamber, Tebük Gazvesi'ne çıkarken Medine'de vekili olarak genç sahâbi Hız. Ali'yi bıraktı. Sefevan ve Müreysi gazvelerinde yerine Zeyd b. Hârîse'yi bıraktı.

4. Kadılık ve Yöneticilik

İslam devletinin yönetiminde önemli bir makamı ifade eden kadılık görevinde Rasulü Allah bir kısım genç sahâbiyi de vazifelendirmiştir. Örneğin, Hız. Peygamber Hız. Ali'ye Yemen'de kadılık görevi vermiştir. Hız. Ali, ilmî durumunun böyle bir vazifeyi başarıyla yürütmeye elverişli olmadığını ileri sürmüş ancak Hız. Peygamber elini onun göğsüne koyarak kendisini teskin etmiştir. Allah'ın ona doğruyu ve hakkı söyleteceğini belirterek tereddütlerini gidermiş, orada nasıl hükmetmesi gerektiğini öğretmiştir.

Hız. Peygamber, Muaz'ı Ebu Musa ile birlikte Yemen'e elçi, zekât memuru ve kadı sıfatıyla göndermiştir. Muaz'ı Yemen'e giden heyete başkan tayin etmiştir. Muaz'ın bu görev için seçilmesinde her zaman Hız. Peygamber'in yanında bulunmaya gayret etmesi, merak ettiği konuları sorup öğrenmesi, Kur'an-ı Kerim'in tamamını ezberleyen birkaç kişiden biri olması, Hız. Peygamber'in Ufeyr adlı eşeğinin

terkisine bindirdiğinde ona sürekli bir şeyler öğretmesi gibi etkenler sayılabilir.

5. İstihbarat

İlk iman eden genç sahâbilerden biri de Zübeyr b. Avvam'dır. İncancından dönmesi için hasıra sarılarak tavana asıldı, alttan yakılan ateşin dumanıyla kendisine

İslam'ın ilk dönemlerinde iman edenlerin büyük bir kısmını gençler oluşturuyordu. Onun muhatabı olan gençlerin birçoğunda önemli görevleri yerine getirebilecek kabiliyet mevcuttu. Esas olan bu kabiliyetleri ortaya çıkarmak, geliştirmek ve kendilerine görev vererek gençlere sorumluluk bilinci kazandırmaktı.

işkence edildi. Buna rağmen Zübeyr incancından vazgeçmedi. Beni Kurayza Yahudilerinin Müslümanlara ihanet ettiği haberi gelince Hız. Peygamber, haberi teyit için birinin oraya gidip durumu araştırmasını istedi. Bu göreve herkesten önce Zübeyr talip oldu. Geri döndüğünde Hız. Peygamber: "Her peygamberin bir havarisi vardır, benim havarim de Zübeyr'dir." buyurdu. (Efendioğlu, Mehmet, "Zübeyr

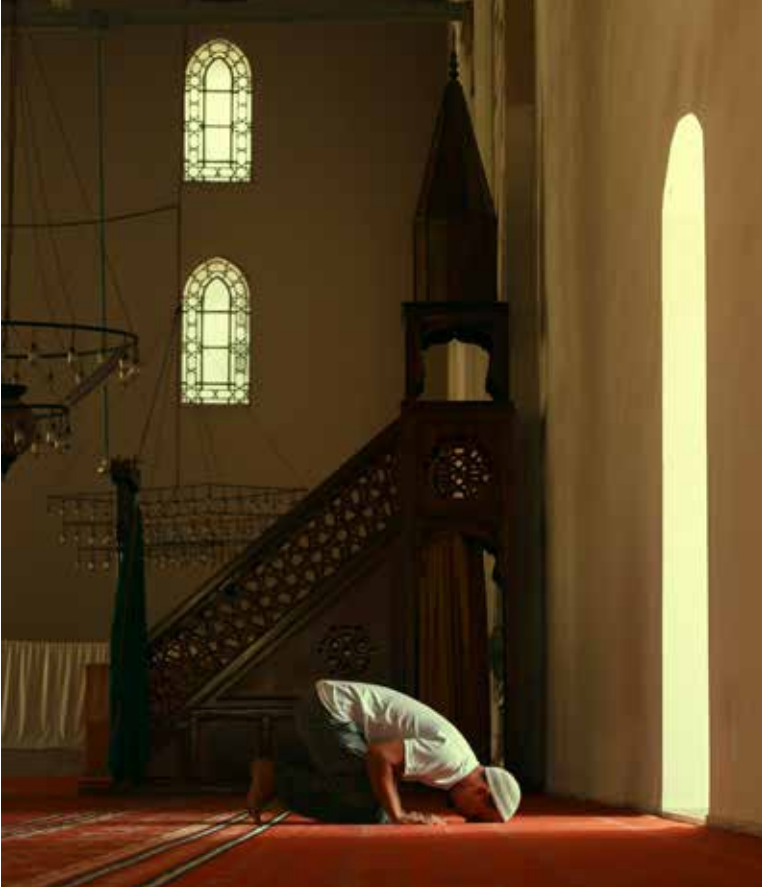
b. Avvâm", DİA, İstanbul 2013, c. 44, s. 522.)

Hız. Peygamber tarafından istihbarat için birlikte görevlendirilen iki sahâbiden biri Uhut kahramanlarından Talha b. Ubeydullah diğeri ise Sâid b. Zeyd idi. Sâid, Hız. Peygamber'in bütün askerî ve sosyal faaliyetlerine katılmış, İslam dininin yayılması ve güçlenmesi için büyük gayret göstermiştir. Her iki sahâbi de genç yaşta Müslüman oldu. Mekkelî müşrikler başta olmak üzere Hız. Peygamber aleyhinde faaliyet gösterenler hakkında bilgi toplama konusunda görevlendirildiler. Bedir Gazvesi'ne sebep olan Mekkelilerin Suriye kervanı hakkında da bilgi topladılar. Bu yüzden savaşa fiilen katılamadılar. Buna rağmen ganimetten payları tam olarak verildi. Sâid'e bu hizmetinden dolayı cihat sevabı alacağı da müjdelendi. (Hâkim en-Nisâbüri, el-Müstedrek ala's-Sahîhayn, Dârü'l-kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 2002, c. 3, s. 495.)

6. Sancaktarlık

Hız. Peygamber'in gençleri görevlendirdiği bir vazife de sancaktarlıktır. Hız. Ali Bedir, Uhud, Hendek ve Hayber başta olmak üzere hemen hemen bütün gazve ve seriyelere katılarak bu savaşlarda Hız. Peygamber'in sancaktarlığını yaptı. Zeyd b. Hârîse Hendek Gazvesi'nde muhacirlerin sancaktarı idi.

Musab b. Umeyr'e de sancaktarlık görevi verilmiştir. Kendisi Bedir'de muhacirlerin, Uhut'ta bütün Müslümanların sancağını taşımıştır. Uhut Savaşı'nda sancaktarlık görevini yerine getirirken Hız. Peygamber'in yanından hiç ayrılmadı. Hız. Peygamber'i yaralayan İbn Kamî'e'nin kılıç darbeleriyle her iki eli de kesildi. Bunun üzerine san-

çağı kollarıyla göğsüne bastırıldı ve dik tutmaya çalıştı. İbn Kamî'e'nin attığı mızrakla şehit oldu. Bu olay, bizlere Hz. Peygamber'in herhangi bir işle görevlendirdiği genç sahabilerin canları uğruna görevi yerine getirdiklerini göstermektedir.

7. Kumandanlık

Hız. Peygamber görevlendirmede liyakat ve ehliyete dikkat ederdi. Onun birkaç kişi istisna tutulursa komutanlık görevini genellikle gençlere verdiği görülür. Amcası Hız. Abbas gibi bazı yaşlı kişiler seriyye komutanlığı istedilerse de onlara görev vermediği bilinmektedir. Özellikle Üsame b. Zeyd'i, içinde Hız. Ebu Bekir ve Hız. Ömer'in bu-

lunduğu bir orduya komutan tayin etmesi önemlidir. Bu tayin, Hız. Peygamber'in yaşlı sahabilerin bu görevi yerine getiremeyeceklerini düşündüğünden değil, gençlere olan güvenini gösterip onlara toplumsal sorumluluk yükleme isteğinden kaynaklanmaktaydı.

Hız. Peygamber, Hicret'in 11. yılında Suriye bölgesine göndermek üzere hazırladığı orduya Üsame'yi komutan olarak görevlendirdi. Hız. Ebu Bekir ile Hız. Ömer gibi kendisinden daha büyük ve tecrübeli sahabileri de onun emrine verdi. Bazıları Rasûlullah'ın, orduya azatlı bir kölenin genç ve tecrübesiz oğlunu kumandan tayin etmesini eleştirmeye başlamıştı. Bunu du-

yan Hız. Peygamber mescide gitti. Zeyd b. Hârîse'yi Mûte Savaşı için kumandan tayin ettiği günleri hatırlattı. "Daha önce onun babasını kumandan tayin etmeme de karşı çıkmıştınız. Babası kumandanlığa nasıl layıksa oğlu da layıktır." diyerek itirazların yersizliğini belirtti. Ancak Hız. Peygamber'in hazırladığı bu ordu onun rahatsızlığı ve vefatı dolayısıyla yola çıkamadı. (Arı, M. Salih, "Üsame b. Zeyd", DİA, c. 42, s. 361.) Hız. Ebu Bekir halife olduktan sonra ilk icraatı Hız. Peygamber'in hazırladığı bu orduyu sefere yollamak oldu. Birçok sahabe, halifeye Medine'nin güvenliği açısından Üsame ordusunu göndermekten vazgeçmesini söylediye de Ebu Bekir Allah Rasûlü'nün hazırladığı orduyu kesinlikle göndereceğini söyledi. Genç Üsame'yi göndermenin topluma kazandıracağı ahlaki etkiyi ve insanlara özgüven sağlayacağını biliyordu.

Hız. Peygamber'in kumandanlık verdiği sahabilerden biri de Zübeyr b. Avvam'dır. Zübeyr, Beni Kurayza'ya gönderilen birliğin kumandanı olarak görevlendirildi. Ayrıca Mekke'nin fethinde İslam ordusunun kumandanı ve sancaktarlarından biri olarak görev yaptı. Zübeyr, Mekke'ye üç koldan giren ordunun sol tarafını yönetti.

İlk Müslümanlardan olan Abdurrahman b. Avf da kumandanlık vazifesi verilen sahabilerdendir. Hız. Peygamber, Tebük Seferi sırasında imamlık ettiği bir namazda ona tabi olmuştur. Hız. Peygamber, ona Hicret'in altıncı yılında Dûmetül-cendel üzerine yapılan bir seferde kumandanlık görevi vermiştir. (Önkai, Ahmet, "Abdurrahman b. Avf", Türkiye DİA, İstanbul 1988, c. 1, s. 157.) ■

PROF. DR. MUSTAFA AĞIRMAN: “Peygamberimizin En Büyük Yardımcıları Gençlerdi.”

Sayın hocam, Kâinatın Efendisi'nin dünyayı teşrif ettiği rebiulevvel ayına erişmiş bulunuyoruz. Müslümanlar için Mevlid-i Nebi'nin ifade ettiği anlam hakkında neler söylemek istersiniz? İslam coğrafyasında kutlanan bu güzel geleneğin tarihi sürecini anlatır mısınız?

Müslümanlar için önemli zaman dilimlerinden birisi olan Mevlid-i Nebi, âlemlere rahmet olarak gönderilen Sevgili Peygamberimizin doğumunu ifade eder. Mevlit Kandili olarak kutladığımız gecede müminler olarak Peygamberimize olan bağlılığımızı, saygımızı ve tazimimizi çeşitli etkinliklerle izhar ederiz. Müslüman dünyada farklı uygulamalarla kendini gösteren bu kutlamalar hassaten ülkemizde daha heyecanlı ve toplumun tüm kesimlerinin yüksek katılımıyla Diyanet İşleri Başkanlığı öncülüğünde başarılı bir biçimde kutlanmaktadır. Camilerimiz başta olmak üzere çeşitli mekânlarda bazen halkın katılımıyla bazen de özel oturma odalarında bilimsel bir zeminde Peygamberimiz (s.a.s.) ve örnek hayatı işlenerek insanların bu konudaki farkındalığı artırılır. Allah'ımız, Kur'an'da Peygamberimizi

(s.a.s.) çeşitli niteliklerle tavsif etmiştir. Bu vasıfların başında da onun âlemlere rahmet olarak gönderilmesi yer alır (Enbiya, 21/107.) Canlı veya cansız tüm varlıklar için rahmet olarak gönderilen Kutlu Nebi'nin doğumu elbette ki bizler için değerlidir, önemlidir. Onun doğumunu vesile kılarak kulluğumuzun gereği ibadet ve taatte bulunur salat selamlarla kendisine layık ümmet olabilmeyi arzu ederiz. Malum olduğu üzere Peygamber (s.a.s.) döneminde bu tip kutlamalar bulunmuyordu. Mekke döneminde amentü esasları güncel ve canlı tutulmak suretiyle insanların zihinlerinin farklı yerlere kayması engellenmiştir. Peygamberimizin (s.a.s.) atılmış olduğu bu sağlam temelden asırlar sonra Fatımiler döneminde başlamış olan kandil, mübarek gece kutlamaları şeklinde âdetler ihdas edilmiştir. Mevlit Kandili ve benzeri mübarek geceler bir âdettir, yâd etmedir. Dinî bir vecibe değildir ama bizleri dine yaklaştıran, dinimizi daha güzel yaşama hususunda bizi asıl kaynaklarla buluşturan geleneklerimizdir. Bizim toplumumuzda da kutlanan bu âdetler Süleyman Çelebi merhumun eseriyle birlikte âdeta kalıcı bir hâl almıştır.

Günümüzde insanlık ailesi olarak Peygamber Efendimizin (s.a.s.) getirdiği mesaja derinden ihtiyaç duyuyoruz. Peygamberimizi tanımak, anlamak ve dünyamıza getirdiği mesajı yaymak anlamında Mevlid-i Nebi vesilesiyle neler söylemek istersiniz?

Allah'ımız Kur'an-ı Kerim'de Peygamberimiz (s.a.s.) hakkında bize bilgiler veriyor. Onun farklı yönlerini sıralayıp böyle bir peygamberi bize neden gönderdiğini uzun uzun anlatıyor. Ayet-i kerimede mealen, "Andolsun, Allah'ın Rasulü'nde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır." (Ahzab, 33/21.) buyrulurken onun bizler için örnekliği ön plana çıkarılmıştır. Cenab-ı Hak, Peygamberimizi (s.a.s.) bizim önümüze örnek ve rehber olarak koymuştur. Çünkü Allah Teala onu kendi istediği şekilde terbiye etmiş, istediği kıvamı vermiş ve bizlere rehberlik etmek üzere göndermiştir. Rabbimiz, hayat kitabımız Kur'an'ı önce Cebrail (a.s.) aracılığıyla Hz. Peygamber'e (s.a.s.) sonrasında da onun aracılığıyla biz müminlere göndermiştir. Rabbimiz, muhatabına mesajını kendi cinsinden bir yolla iletiyor ki mesajı tam anlaşılabilir diye. İşte Peygamberimiz (s.a.s.) de ayette buyrulduğu üzere bizler gibi bir beşerdi (Fussilet, 41/6.) Allah Rasulü (s.a.s.) yaşayan yani canlı bir Kur'an'dı. Hayatının her safhasında evinde, camide, savaş meydanında, şehirde ve köyde bu kitabın yaşamın her anına nasıl tatbik edilmesi gerektiğinin örneğini bizlere sunmuştur.

Dolayısıyla Müslüman kişiye düşen, kendisine sunulan en güzel örneğin Kur'ani yaşantısını öğrenip kendi hayatına uygulamaktır. Din bir sistemdir, bir kanun ve kuraldır. Dinde hiçbir şahıs ya da güç Allah'ımızın makamına çıkamaz. Allah'ın ve Peygamberimizin (s.a.s.) bulunduğu makamlar ayrı ayrıdır, her biri kendine özgüdür. Bunun bilincinde olarak anlatmalıyız peygamberimizi. Yani onun erişilemez, ulaşılamaz, kimsenin göremediği, konuşmadığı bir makamı olamazdı. Günümüzde maalesef öyle anlatımlar yapılıyor ki Peygamberimizi (s.a.s.) Rabb'imizin koymadığı bir yere koyan anlatım. Rabbimiz böyle bir seçim yapmamışken kulları olarak bizim buna asla hakkımız olamaz. Özellikle

anlatıcı konumda olanlar, dinimizde Peygamberimizin (s.a.s.) konumunu, bulunduğu yeri iyice içselleştirip konuşmalarını doğru olan yönde yapmalıdır. Bizler için üsve-i hasene, üstün ahlak sahibi, sirac, beşir ve nezir, âlemlere rahmet olarak nitelenmiş peygamberin Allah katındaki yerini ana kaynaktan öğrenmek ciddi bir vazifedir. Sevgili Peygamberimizi (s.a.s.) Rabbimizin çizdiği sınırların dışında bir yere koymak büyük bir hadsizliktir. Peygamberimizi (s.a.s.) olması gerektiği gibi anlayıp kavrar ve bunu Ümmet-i Muhammed'e anlatırsak dinimizi ve yaşantımızı çeşitli tehlikelerden, bidat ve hurafelerden korumuş oluruz. Dine dışardan sokulmuş olan bidat ve hurafelere, uydurma şeylere

karşı çıktığımız kadar dinin aslından koparılan şeyleri gördüğümüzde de sesimizi çıkarabilmeliyiz.

Malumunuz olduğu üzere bu yıl Mevlid-i Nebi "Hz. Peygamber ve Gençlik" temasıyla kutlanıyor. Genç ve gençlik nedir? Hayat rehberimiz Kur'an'da gençlik ve gençler nasıl yer bulmuştur?

Öncelikle Diyanet İşleri Başkanlığı'nı bu yılki temasından dolayı tekrar tebrik ediyorum. Gençlik, insanın zamanı geri götürüp tekrar tekrar yaşamak istediği, her insanın hayatının müstesna bir zaman dilimidir. Genç insan, kavşak noktasında olan ve ne tarafa gideceğini bilemeyen insandır. Çevresindeki uyarıcı faktörler, günümüz için söylemek gerekirse büyük oranda tuzaktır. Bu tuzakların albenisi yüksektir, çekicidir. Kavşak

noktasındaki genç, sıratı müstakimi göremeyebilir. Hâl böyleyken genç insanı tuzağa düşmekten kurtarmak bizler için vazifedir. Elinden tutmak, uygun olan bir dille kırmadan doğruyu ve güzeli, iyiyi anlatmak, onu doğru olan yola davet etmek gerekir. Söz bir tohumdur. Onu ekmesini bilir, ektikten sonra sularsak sözümüz kaybolmaz, zayi olmaz. O tohum öyle filizlenir öyle fidan olur öyle meyve verir ki ondan hem biz hem de bütün insanlık faydalanır. Hadis-i şerifte belirtildiği üzere, Allah'a kulluk şuurunda ibadetle serpiliş büyüyen gençler kıyamet günü Rabbimizin rahmetinin gölgesinde ağırLANACAKLAR. Bizler Müslümanlar olarak Kuran'dan uzaklaşamayız. Gençlik ve gençler konu-

Müslümanlar için önemli zaman dilimlerinden biri olan Mevlid-i Nebi, âlemlere rahmet olarak gönderilen Sevgili Peygamberimizin doğumunu ifade eder. Mevlit Kandili olarak kutladığımız gecede müminler olarak Peygamberimize olan bağlılığımızı, saygımızı ve tazimimizi çeşitli etkinliklerle izhar ederiz.

sunda da bize çokça örnekler sunan hayat kitabımız Kur'an-ı Kerim'de Hz. İbrahim'in gençliği, Hz. Yusuf, Ashab-ı Kehf, Hz. Musa ve benzer peygamberlerin gençliği bizlerin dikkatine sunulmuştur. Cenab-ı Hak, gençlere bu kıssalar vasıtasıyla bir başarı, bir cesaret örneği sunuyor. İnanan gençler için kıyamete kadar geçerli bir örnek olarak Hz. Yusuf, önüne türlü engeller çıkmasına rağmen Rabbinin çizgisinden ayrılmadığı, doğruluktan yana olduğu, hayâ ve iffetini muhafaza edip takva libasını giyinerek sabrettiği için kazanmış bir vaziyette önümüzde duracaktır.

Gençlere dinamizm kazandırmanın yollarından birisi ona hedef göstermektir, uygun bir şekilde rehberlik etmektir. Hedefi olmayan bir insan mutsuzluğa düşer, geleceğinden endişe eder, zamanla toplum içinde yalnızlaşıp kaybolur gider. Birileri elinden tutup yön göstermiyorsa pes etmek yerine imanıyla, çalışkanlığıyla, dürüstlüğüyle, kendi imkânlarıyla, içindeki şevkle hareket edip yolu çizmelidir insan.

Gençlik dönemi hayatımızın önemli ve özel bölümlerinden birisidir. Sevgili Peygamberimizin gençliği nasıldı?

Dört yaşına kadar sütannesi Halime ile kalan Peygamberimiz (s.a.s.) altı yaşına kadar da annesi Amine'nin yanındadır. Altı yaşındayken annesinin vefat etmesi üzerine dedesi Abdülmuttalip'in evinde, yaşça kendisine yakın iki amcası (Hz. Abbas, Hz. Hamza) ile birlikte dadısı Ümmü Eymen ile kalmıştır. Dedesinin de vefatı üzerine Hz. Hatice ile evlenmesine kadar geçen süreyi bir diğer amcası Ebu Talip'in yanında geçirmiştir. Gençlik döneminin çoğunu burada geçiren Peygamberimizin (s.a.s.) çobanlık yaptığına, amcası ile ticaret kervanlarına katıldığına şahit oluyoruz. Peygamberimizin (s.a.s.) de mensup olduğu Kureyş kabilesi, o dönemde bölgenin ticaret hayatına büyük ölçüde hâkim durumdaydı. Yazın Şam'a kışın da Yemen'e seyahat hâlinde bulunan Kureyş tüccarları Sani, Bizans ve Habeş İmparatorluğu üçgeninde geniş bir alanın ticaret hayatının lokomotifini konumundaydı. Dönemin şartlarını dikkate alacak olursak aylar süre-

cek olan bir kervanla Peygamberimiz daha on iki yaşındayken amcası ile birlikte Suriye'ye kadar gitmiştir. Diğer amcası olan Zübeyr ile de ticari yolculukları olan Peygamberimiz (s.a.s.) bu sayede ticareti öğrenmiş oluyordu. Allah Rasulü, gençliği döneminde Hilfu'l-Fudul adı verilen, Mekke'nin ileri gelen şahıslarından oluşturulmuş bir cemiyetin üyesi olarak görev yapmıştır. İnsanlar arasında yaşanan anlaşmazlıkların çözümü için kurulmuş olan bu cemiyette, genç yaşında insanların kendisine güven duyduğu bir Muhammed olarak karşımıza çıkıyor. Hepsisi de kendisinden yaşça çok büyük kimselerin arasında Muhammedü'l-Emin olarak anılan peygamberimiz (s.a.s.), şehrindeki insanların sorunları için kafa yoruyor, etrafına faydalı olmak için doğruluktan ve dürüstlükten ayrılmadan, haksızlıkların karşısında durarak gayret gösteriyordu. Günümüz gençlerinin buradan şunu anlaması gerekir: genç yaşta rağmen, sağlam bir iman ile yola çıkıp insanların güvenini kazanıp etrafında olup biten meselelere karşı asgari ölçüde de olsa duyarlılık göstermek lazımdır. Nemelazımcılık ya da vurdumduymazlık Müslüman gence yakışmaz.

Asırsaadete baktığımızda Kutlu Nebi'nin yakınında gençleri çokça görüyoruz. Onun gençlere yaklaşımı nasıldı? Onlarla iletişimde öne çıkan özellikler nelerdi?

Bir yerde bir oluşum varsa onun mutlaka gençlik kanadının olduğunu görüyoruz. Çünkü genç bir güçtür, bulunduğu yere dinamizm katar.

Akil ve yaşlı ilerlemiş olanların önderliğinde kurulan oluşumun itici gücünü gençler oluşturur. Yani sahada olan, işi yürüten gençlerdir. Çünkü bunlar birbirinin tamamlayıcısıdır. Allah Rasulü (s.a.s.) döneminde de bu böyleydi. Evet, etrafında Hz. Ebubekir gibi tecrübeli insanların yanında çok sayıda genç vardı, çünkü vahiy henüz bitmemiş, İslam her gönle girmemişti ve bu kimsenin tek başına yapacağı bir şey değildi. Bileği kuvvetli, gözünü budaktan esirgemeyen gençlerden oluşan İslam ordusu gece-gündüz demeden diyar diyar dolaşıp hak ve hakikati insanlara ulaştırıyordu. İlk Müslüman Hz. Hatice (r.a.) idi. Ondan sonraki ikinci ve üçüncü kişiler genç Zeyd b. Harise ve genç Ali b.

“

Bir yerde bir oluşum varsa onun mutlaka gençlik kanadının olduğunu görüyoruz. Çünkü genç bir güçtür, bulunduğu yere dinamizm katar. Akil ve yaşlı ilerlemiş olanların önderliğinde kurulan oluşumun itici gücünü gençler oluşturur.

”

Ebi Talip'tir. Zamanla etrafındaki gençlerin sayısı ciddi oranda artan Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.), her birinin karakterini tespit edip ona göre bir yaklaşım sergilemiştir. Yüce Allah'ımızın Kur'an'da belirttiği üzere her insanın bir kabiliyeti vardır. (İsra, 17/84.) Peygamber (s.a.s.) de, kimin hangi konuda istidadı varsa görevini, sorumluluğunu buna uygun olarak belirlemiştir. Hz. Peygamber (s.a.s.) gençlere kabiliyetlerine göre görev verirdi. Bir kısım Müslümanla birlikte Habeşistan'a elçi olarak gönderdiği Cafer b. Ebi Talip belîğ bir hatip, korku bilmeyen cesaret sahibi ve cömert biriydi. Onun kendisine olan güveni, Habeş Kralının İslam ile müşerref olmasına vesile olmuştur. Zeyd b. Sabit, Rasulullah'ın (s.a.s.) Medine'ye gelmesiyle birlikte, annesinin "bu delikanlı yetimdir, al bunu yanına Ey Peygamber." dediği, zeki, hafızası kuvvetli ve dil öğrenmeye kabiliyeti olan, ileride Peygamberimizin (s.a.s.) vahiy kâtiplerinden ve tercümanı olacak olan bir çocuktur. Hz. Ebubekir ve Hz. Osman döneminde Kur'an'ın toplanması ve çoğaltılması işinde Zeyd'in oynadığı rol Allah Rasulü'nün işi ehline vermedeki ileri görüşlülüğünün en net tezahürüdür. Hz. Ebu Bekir'in oğlu Abdullah, hicret esnasında istihbarat göreviyle görevlendirilmiş, kendisi de bu görevi akıllara durgunluk verecek şekilde başarıyla yerine getirmiştir. Hz. Peygamber (s.a.s.), gençlere verdiği bu görevlerle onların kendilerine güvenmelerini ve toplumun da onlara güvenini sağlamıştır. Gençlerde gördüğü hataları incitmeden düzelterek Peygamberimiz (s.a.s.) ikna yolunu tercih ederdi. Kendisi ve İslam ile dalga geçen gençleri yumuşak bir şekilde kendi safına çeker onlara görev vererek İslama bağlardı. Gençlerin onurunu kırmaz, kırılmış olanları da tamir ederdi. Gençlerin dünyasına girer ve onların dertlerine ortak olurdu. Duyularına hitap eder, utandırmaktan sakınırdı. Peygamberimizin (s.a.s.) en büyük yardımcıları gençlerdi.

Gün geçtikçe kullanılan dil ve iletişim araçları baş döndürücü bir hızda değişmekte. Günümüz şartla-

rını dikkate alarak Hz. Peygamberi ve onun örnek hayatını gençlerimize nasıl anlatabiliriz?

Peygamberimiz (s.a.s.) hadisi şerifte "Kolaylaştırın, zorlaştırmayın. Müjdeleyin, nefret ettirmeyin." buyurmuştur. Bir insanı değiştirmek, istenilen noktaya getirmek öyle kolay bir şey değildir. Zaman isteyen böyle bir durumda, istenen noktaya gelinceye kadarki tutum önem arz eder. Tedrici bir biçimde verilmelidir ihtiyacı olana, birden verip boğmak onu kaybetmek demektir. Gençliğe ve gençlere dair kaygılarımız, sorumluluklarımız varsa ki vardır, gençlerin konuştuğu dili öğrenip, buldukları ortamda bulunup onlar gibi nefes almazsak başarı beklemek yanlış olur. Genci ve hayata bakış açısını anlayabilmek için onun ortamına girmek zorundayız. Bu ortamı öğrendikten sonra da onun anlayacağı şekilde azar azar da olsa anlatmaya başlamalıyız. Günümüzde geleneksel yöntemlerle gençlere hitap edebilmek, onların dünyasına girebilmek zor görünüyor. Hatta bazen çok olumsuz hadiselerle sonuçlandığını görebiliyoruz. Aç olduğunu bildiğiniz bir insana çay üstüne çay ikram ederseniz o insanın çaydan nefret etmesine sebep olabilirsiniz. Bu noktada anlatıcılara bir vazife düşer: muhatabını tanımak, derdini idrak edebilmek. Kendisine anlatılan kişinin, algı düzeyinden tutun zihin dünyasında nelerin olduğuna kadar tanınabilmeli ki edilen söz hedefine ulaşsın. Hasta insanı doktora götürdüğümüzde derdini anlatmasına müsaade etmeden ilaç vermek ne ise muhatabımıza sürekli dini bilgi yüklemek de odur. Hâlbuki bırakın önce o konuşsun, derdini anlatsın, dinlenilmek istiyor çünkü. Bunların yanında önemli bir hususu dile getirecek bitirmek isterim. Günümüz insanı ve özelde genci, anlatım dilinden ziyade yaşantıya değer vermektedir. Dolayısıyla başta din görevlileri olmak üzere her Müslüman kal dilinden hâl diline geçerek en güzel anlatımı yapacaktır. İlmimizle amil olmadığımız sürece anlattığımız şeylerin etkisi sınırlı olacaktır, belki de etkisiz olacaktır.

1954 yılında Erzurum-Oltu'da doğdu. 1966'da İstanbul-Gaziosmanpaşa Küçükköy İlkokulu'nu, 1972'de Sakarya İmam-Hatip Lisesi'ni bitirdi. İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nden 1976'da mezun olup bir süre Samsun-Alaçam İmam-Hatip Lisesi'nde vazife yaptı. 1982'de girdiği Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde "Hz. Muhammed Zamanında Mescidin Fonksiyonları" isimli tezi ile 1986'da Yüksek Lisansını tamamladı. 1992'de ise aynı üniversitede "Hz. Muhammed'in Savaş Stratejisi" konulu tezi ile doktorasını tamamlayan Mustafa Ağırman, aynı yıl Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Yardımcı Doçent olarak görevine devam etti. 2002 yılında Doçent olan Ağırman, 2008'de de Profesörlüğe yükseldi. Hâlen Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümünde öğretim üyeliğine devam etmektedir. Ağırman, iyi seviyede Arapça, Fransızca ve Farsça bilmektedir.

TÜKETİM ÇAĞINDA GENÇ OLMAK

Murat KALIÇ | DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

Her devrin kendine ait bir yaşam biçimi vardır. İçinde bulunduğumuz modern zamanın örfü de tüketerek var olma mücadelesini kararlılıkla sürdürmektir. Peki, niye tüketir insan? Bu sarsıcı sorunun çok varyantlı yanıtları olabilir. Ama burada esasen iki yalın cevap bizleri karşılamaktadır: Hayatta ya da vizyonda kalmak.

Eskiye nazaran birçok nimetle bolluk ve refah içinde kendi yörünge-

sinde akıp giden insanoğlu için tüketim, bugün ihtiyaçtan ziyade var olabilmenin, kendini ifade edebilmenin dışavurumsal bir tezahürüdür. Belki de bundaki motivasyon, ünlü İrlandalı şair ve yazar Oscar Wilde'ın (ö. 1900); "Bana lükslerimi verin, gereksinimlerim olmadan da yaşarım." sözünde ifadesini bulmaktadır. Diğer taraftan, sosyolojik değişim ve dönüşümün sonucunda üretim toplumundan tüketim toplumuna evrilerek olanca uyarının taarruzuna maruz kalan modern

insan, günümüzde hafakanların baskısı altında uzatmalı kabz hâli yaşamaktadır. Bunun sonucunda, yaşadığı bunalımı tahliye etme amacıyla tüketime sarılan birey, geçici iyilik hâli olarak ifade edebileceğimiz bir psikolojiyle kendini rahatlatmaktadır. Bu yönüyle tüketim, başlı başına bir kaçış psikolojisinin ürünü olarak kişinin kendinden, diğer insanlardan, tabiatan, kâinattan ve son raddede Yaratıcı'dan kaçışıdır esasen. Fakat edinimini başkasına gösterme ve böylelikle

kendini iyi hissetme üzerine kurulu bu nevezuhur kültür, uzun vadede kişiyi anlam probleminde düşürüp edip adını son zamanlarda sıklıkla duyduğumuz "tükenmişlik sendromu"yla baş başa bırakmaktadır.

Tüketim, tüm maddi imkânların istiap haddini zorlayarak ortaya konan sosyal uyum davranışının pratik neticesidir. Bunda, özellikle kalp gözünü kafa gözüne indirgeyen Batı medeniyetinin kodlarındaki imajı merkeze alan sığ yaklaşım oldukça etkili olmuştur. Yarıştan kopmama üzerine kurulu bu sistem, döviz kurundaki dalgalanma refleksine benzer bir etkiyle insanı teyakkuzda tutmaktadır. Aşırı hırs, heyecan ve beklentiyle bireysel ve toplumsal aşınmanın baş aktörlerinden biri olan bu maraz, özellikle medya yoluyla körüklenmektedir. Zira medyaya yön verip toplumsal zihniyeti şekillendirenler, oyunun içinde kalacakları da nefesi tükenenleri de tek başına tayin ederek piyasanın hâkimi olduğunu her dönem çeşitli tezahürlerle ihsas ettirmektedir. Nitekim yıllar önce toplumda makes bulan bir akımın tam da unutulmaya yüz tutmuşken, kendisi için elverişli şartlar oluşmasına rağmen birdenbire anlamsız bir şekilde revaç görmesi, kayda değer bir algı yönetimi başarısıdır.

Örneğin, uzunca yıllar önce bir tüketim objesi olarak beyaz çorap kullanmak, moda bağlamında bir popüler kültür pratiği iken sonradan bu tutumun alt kültürle özdeşleşmesiyle söz konusu yaklaşım neshedilmiş fakat görülen lüzum üzerine bugün beyaz çorap giyme yarışı yeniden hortlatılmıştır. Yahut geleneksel kodlarımızda karşılığı bulunmayan bir hareket, farkında olmadan bizleri paralyze edip içine alarak tutkulu birer taraftar

hâline getirmektedir. Öte yandan, kırk yıllık hatırı bulunan bildiğimiz kahvenin makyajlanıp familyasının genişletilerek "franchise" mekânlarda tüketilmesinin itibar vesilesi sayılması ya da sunum, lezzet ve sağlık açısından bizim mutfağımızın yanında esamesi okunmayan çığ ürün tüketiminin küresel telkinlerle prestij sebebi addedilmesi, sözü edilen tespiti haklı çıkaran düşündürücü bir detaydır. Bu da tüketimin/moda anlayışın, ihtiyaç ve(ya) toplumsal maslahattan ziyade gündelik ve pragmatist bir matematik üzerine kurgulandığını açıkça göstermektedir.

Günümüz insanının şuur dışı reflekslerle bahse konu tezahürleri ihtirasla takip etmesi, meselenin asıl düşündürücü boyutudur. Bu noktada, bilgidan ziyade duygunun şekil yaptığı genç(lik), kapital düzenin ana kumanda masasının hatırı sayılır şeref konusudur. Zira hangi balığın hangi yem ve oltayla nasıl yakalanacağını çok iyi bilen usta balıkçı yaklaşımıyla gençlik döneminin bütün şifrelerini çözenler için gençlik bulunmaz bir fırsattır. Çünkü ergenliğin bitip yetişkinliğin başlangıcı olarak kabul edilen bu devre, külli gelişim ve değişime kapı aralayan fırtınalı bir dönemdir. Bu açıdan, bağımsızlığına düşkünlüğü ile maruf olan ve kendi içinde bulamadığı intizamı dış dünyada arayarak ideali yakalamaya çalışan genç, güçlü olma ve kendini gösterme isteğinin zorunlu sonucu olarak içinde bulunduğu marjinal kabın şeklini almakla tüketim, moda ve lüks yaşam mimarlarının potansiyel hedef kitlesi hâline gelmiştir. Dolayısıyla, kendini dünyanın merkezinde görmekle birlikte varlık alanı oluşturabilmek için dış dünyaya bağımlı olan, zaman za-

man istedik yalnızlıkla aşırılıklar hududunda, çelişkili ve dengesiz bir yaşantıya yeşil ışık yakabilen genç, böylelikle farkında olmadan tüketim baronlarının ekmeğine yağ sürebilmektedir. Hâl böyleyken heyecanla, sorgulamadan, olgunlaşmamış muhaliflikle bulanık bir imaj çizen genç, tüketim kültürünün müdavimi olmakla, kendisine sunulan her ürünü, varlığını inşa edeceği tuğla mesabesinde görerek çok boyutlu bir yanılığa içerisinde bocalamaktadır.

Gençler, kendileri için "in" olan tüm uyarıcılara tepki göstermektedir. Bunda, olağan yaşam pratiklerinin makyajlanarak harikulade bir vizyonla gösterime sokulma gayreti, aktif rol oynamaktadır. Her dönemin gençlerinin bir şekilde etkilendiği bu rüzgâr, günümüzde daha sert eserek yaşanan zamanı/mekânı oldukça daraltmış ve gençliğin gününbirlik gündemlerle avunmasına sebebiyet vermiştir. Son tahlilde mahir ellerin, birine alışmadan diğerini dolaşıma soktukları bu kısır döngü, baş döndürücü bir hızla içine aldığı her şeyi öğütmektedir.

Ne yazık ki ortaya konan bu tabloda en onulmaz yarayı, her türlü eylemi zarafetle tezyin eden üstün ahlak ilkeleri almıştır. Örneğin; nostalgik gençler, dost meclislerinde yalın bir tevazu, içtenlik ve kendiliğiyle ortada dururken, bazılarının elinden düşürmemekle kendisine farklı anlamlar atfettiği telefon, anahtar vb. nesnelere masalarda sergileyerek stratejik güç hamleleri yapmaları, bugünkü gelinen vahim ortamı tasvir etmesi açısından mühim bir dinedir. Diğer taraftan, kalem ve kâğıdı eline almak yerine enformatik cehalet hastalığıyla saman alevi heveslere kucak açan gencin tüketime dair yaşadığı travma, sadece maddi-

yat ve onun artçı sarsıntılarıyla sınırlı değildir. Nitekim gençlik üzerinden vizyona konulan yarışma vb. programlarının aktif öznelere bugünkü gelinen noktada yaşadıkları sessiz trajedi, gençliğin manevi açıdan da tüketildiğinin soluk resmidir.

Meseleye dinî perspektiften yaklaşıldığında, en güzel sözün kendisine ait olduğunu deklare eden Cenab-ı Hakk'ın (Nisa, 4/122.) tüketilmeyenin, kalıcı olanın iyi, güzel ve değerli eylemler olduğunu açıkça ifade ettiği görülmektedir. (Kehf, 18/46.) Zira yiyip tükettiğinden, giyip eskittiğinden ve kalıcı yurt olan ahirete kendi eliyle yaptığı yatırımdan başka, bu dünyaya dair bir aidiyet numunesi bulunmayan insan-öğlü (Müslim, Zühd ve Rikâk, 3, 2958.) için yaşanan bu dünya, esasen ideal konforun bulunmadığı bir mekândır. Dolayısıyla temelde acıktığı için yiyen, çıplak kaldığı için giyinen, kendini güvende hissetmediği için destek unsurlarına sarılan insanın bu dünyayı vatan-ı asli addetmesi, yaman bir çelişki olarak göze çarpmaktadır. Zira doğumundan ölümüne değin kişisel yolculuğunda, kulluk serüveninde ve dahi kabir hayatında insan-öğlünü meşakkatli bir yaşamın beklediği göz önüne alındığında, altı çizilen husus calibi dikkattir. Manzara bu iken kişinin tüm yatırımını, akşam vakti gelip çıktığında denizin hırçın dalgasıyla yerle yeksan olan gündüzün özenle imar edilmiş kumdan kalelerine yapmasının iler tutar yeri olmadığı aşikârdır.

Bu noktadan hareketle ifade edelim ki, dinî literatürde zemmedilen bir ifade olarak karşımıza çıkan “dünyevileşme”, algılara sunulduğu boyutuyla esasen su götürün bir kavramdır. Çünkü dünya biletini almadan ahiret yolcusu olmak im-

kân dâhilinde görülmediğine göre, dünyalı olmanın ilk bakışta menfi bir yönünün bulunmadığı hemen tebarüz edecektir. Zira dünya, iyi/kötü davranışların ekim-dikiminin yapıldığı; ahiret de bunun hasat edildiği boyuttur. Kulluk düzleminde “ne ekersen onu biçersin” şeklinde zihin ve gönüllere nakşedilen nebevi öğretisi de (Taberani, e-Mu'cemu'l-kebir, IX, 105.) bu hususu teyit etmektedir. Dolayısıyla burada dünyevileşme ile asıl kastedilen, ahiretin hakkından eksiltilip dünyayı besleyerek onu şımartmaktır. Öte yandan; “...Dünyadan da

Temelde acıktığı için yiyen, çıplak kaldığı için giyinen, kendini güvende hissetmediği için destek unsurlarına sarılan insanın bu dünyayı vatan-ı asli addetmesi, yaman bir çelişki olarak göze çarpmaktadır.

nasibini unutma...” (Kasas, 28/77.) emr-i ilahîsi, ideal manada ahirete odaklanan müminin, dünyaya da yönünü çevirmesi gerektiğini hatırlatması açısından değerli bir tekliftir. Aksi takdirde yaptığı meseleyle anlam dünyamızı aydınlatıp önümüzü gösteren yüce kitabımızın, bizi tek yönlü bir yola sevk etmeyeceği izahıta varestedir. Fakat realiteye baktığımızda, dünyaya dönük tek yönlü beslenme, zihin ve gönül dünyamızın can damarlarını tıkamış ve tükettikçe tükenen paradoksal bir kimlik inşa etmiştir. Nihai kertede insan-öğlü, bu psikoz-

dan aslına yani hammaddesi olan toprağa döndüğünde kurtulacaktır. Bu çerçevede, beşerin derinliklerindeki ihtirasının nihayetsiz oluşunu, vadiler dolusu altın ve yakını netice ölümle irtibatlandırarak gözler önüne seren Hz. Peygamber (Buhari, Rikâk, 10.), nefse tabi olmadan geçirilecek ömrün, hem dünya hem ukba saadetini temin edecek biricik reçete olduğunu çağlar öncesinden hafızalara kazımıştır. (İbn Mace, Zühd, 31.)

Buraya kadar tüketim, moda ve dünyevileşme perspektifinde çekilen fotoğrafta gençlik, odak noktasıdır. Bu bağlamda, kişinin kıyamet gününde muhatap olacağı ve cevabı alınmadan hareketin gerçekleşmeyeceği sorulardan birini teşkil eden “gençliğin nerede tüketildiği” sorusu (Tirmizi, Sıfatü'l-kıyâme, 1.), dinimizin bu özel döneme verdiği ehemmiyeti göstermesi yönünde oldukça çarpıcı bir referanstır. Dolayısıyla Necit çöllerinin kısa ömürlü, muhteşem kokulu arâr çiçeği gibi göz açıp kapayıncaya kadar gelip geçen, bunun yanında bir o kadar da bereketli olan gençlik çağı, üst düzey bir özen ve ihtimamı hak etmektedir. Bunun için kuşanılması gereken tavır; inanç, ibadet, ahlak, bilgi, düşünce ve aksiyonu merkeze alan, gençliğin hem kendisini gerçekleştirecek hem de çevresiyile ilişkilerini ideal boyutta tanzim edecek, her türlü aşırıktan uzak dengeli bir yaklaşım olmalıdır. Bu itibarla heyecanı, enerjisi, idealleri ve potansiyeli ile toplumun en aktif rol üstlenmesi gereken kesiminin, tüketim çılgınlığı ve popüler rüzgârların yönünü tayin ettiği moda anlayışının tazyikleriyle tedricen pasifize edilerek figüran hâline dönüştürülmesine seyirci kalmamak, önemli bir şuur ve sorumluluk derisi olarak önümüzde durmaktadır. ■

MEVLİD-İ NEBİ'Yİ AN(LA)MAK

Selçuk İSMAİLOĞLU | Kastamonu Hacı Muzaffer Camii İmam Hatibi

G

özyaşı (Bekke) vadedinde yapılan bir dua ile başladı mübarek doğum.

Hz. İbrahim'in gönlünde büyüyen, tevhibi, teslimiyeti ve merhameti aşererek gelişen ve nihayetinde arşîâlâda gözlerini açan samimi bir dua ile... Birbirinden farklı sancılarla, sabrın doruklarını zorlayan çetin imtihanlarla, zemheri ayında terleten yürek yangınlarıyla beslenen bir dua... Sınırlı isteklerin,

sınırsız 'âmin'lerle desteklendiği, Kâbe duvarlarıyla birlikte yükselen ve adresi 'naz makamı' olan bir dua... Hâle değil, istikbale uzanan; geçmişe değil, geleceğe odaklanan; bencillik değil, diğerkâmlık kokan bir dua... Kul olarak elden gelen yapılmış, elden gelmeyenler Yüce Allah'a arz edilmişti. Kâbe inşaatında çalışırken sınırsız kayalarla dağlanmış, keskin taş parçalarıyla çizilmiş, soyulmuş, kanamış ellerini açarak şöyle yakarmıştı Hz.

İbrahim: "Ey Rabbimiz! Onlara kendi içlerinden senin ayetlerini/mesajlarını okuyacak, onlara kitap ve hikmeti öğretecek ve onları temizleyip arındıracak bir elçi gönder!" (Bakara, 2/129.) Yapılan bu duaya önce Hz. İsmail "Âmin." dedi, sonra tüm mevcudat...

Allah'ın yeryüzünde insanlar için belirlediği tek hayat nizamı olan İslam'ın bayraktarlığı Hz. Âdem ile başlamıştı evvela. İslam sancağı

ne zaman gönderden indirilecek olsa, onu tekrar zirvelere taşıyacak peygamberler yollandı peşi sıra. Allah'ın, elçileri aracılığıyla bildirdiği hükümler, zamanla insanlar tarafından unutuldu. Hayat nehrinin berrak aktığı da oldu bulanık aktığı da... Suları durultmaya çalışanlar da var oldu, çomakla karıştıranlar da... Hz. İbrahim'in bıraktığı o arı-duru İslam suyu da bozulmuştu zamanla. Şekli de bozuldu, kokusu da, tadı da...

Hakikate karşı gözünü kapatanlar, karanlıklarda kayboldu. Şeytanın vurduğu esaret boyunduruklarını gerdanlık zannedenler, köle iken efendilik tasladıklarını fark edemez oldu. İyiliğin üzeri kötülükle, hakkın üzeri batılla örtüldü. Fitrat boyası, yapay ve sentetik boyalarla değiştirildi. Şeytanın ayak izleri, peygamberlerin ayak izlerinden daha fazla takip edildi. Allah'ın umudu olan insan, Allah'tan umudunu kesen şeytanın oyuncağı oldu. Çıkmazlar içerisindeki insanlık, yeni arayışların kör kuyularına düştü. İnançta oluşan sapmalar, ahlaki sapmaları da beraberinde getirdi. Tevhit inancını sembolize eden Kâbe dahi şirkin merkezi sayılacak bir yapıya dönüştürüldü. Kendi fitratlarına uzaklaşanlar, Allah'ın da kendilerine uzak olduğunu düşünerek Allah ile aralarında koca bir uçurum peyda ettiler. Hayat boşluk kabul etmezdi elbet. Boşalan yerler mutlaka kapatılırdı. Tek Allah'a kul olmayanın, kul olacağı birçok "Tanrı'sı" olacaktı. "Biz onlara sadece, bizi Allah'a daha çok yaklaştırsınlar diye ibadet/kulluk ediyoruz." (Zümer, 39/3.) savunmasını yaptıkları putlar, Kâbe'den evvel kalpleri istila etmişti... 'Hak' ile irtibat kopunca, 'halk' ile irtibat da ayakta kalamazdı. Öyle de

oldu. Adaletin yerini zulüm, sadakatin yerini ihanet, ilmin yerini cehalet, aklın yerini hurafe aldı. Duyarsızlık, sorumsuzluk ve vurdumduymazlık artınca yetimlerin, kimsesizlerin, biçarelerin iniltileri çoğaldı. Merhametin koltuğuna 'acımasızlık' oturunca, gök kubbe de mazlumların 'âh'ı yankılandı. Allah yokmuş gibi davranınca insanlık, ölçüyü de göz ardı etti, tartıyı da... Hesabı da bilemedi, kitabı da... Değerlerin değil, fiyatların konuşulduğu bir ortamda, insanlık onuru ayaklar altında olmaya mahkûmdu. Renginden dolayı dışlananlar, ırkından dolayı horlananlar, cinsiyetinden dolayı damgalananlar... Her biri etiketlenerek can pazarında piyasaya sürüldü. Nice körpeçik filizler acımasızca soldurulurken, ölen kız çocukları değil, maalesef 'insanlık' oldu.

Miladi VI. yüzyılda, Fil Olayı'ndan yaklaşık iki ay sonra kutlu bir doğum gerçekleşti medeniyetlerin beşiği Mekke'de. Kâbe inşa edilirken yapılan o duanın muştusunu, Kâbe'yi savunmak için gönderilen Ebabillerin taşınması hiç de tesadüf değildi. Adaleti, sadakati, feraseti, ilmi, insanlık onur ve haysiyetini ayağa kaldıracak; ırkçılığı, asabiyeti, zulüm ve haksızlığı ayaklar altına alacak bir umut filizlenmişti. İşte o gün bir "Milat/Mevlit" olmuştu insanlığın son döneminde.

Abdülmuttalip... O mevlidi/doğumu en çok bekleyenlerden biriydi. Kureyş kabilesinin ihtiyar reisi, kutlu torunun dedesi... O sıralar duygu dünyası çok değişkenliklerle doluydu. Oğlu Abdullah'ı kaybetmenin hüznünü, Kâbe'yi kazanmanın sevincini, doğacak torununun heyecanını aynı dönemde yaşıyordu. Yaşlı reisin kalp atışları, haftalardır beklediği bir haberle daha da

hızlanmıştı. Gelini Amine doğum yapmış, ciğerparesi Abdullah'ın bir oğlu olmuştu. Soğukkanlı ve metanetli duruşu, gelen bu haberden sonra yerini duygusallığa ve kırganlığa bırakmıştı. Tek kanadı kırık, yaralı bir kuş misali dikkatlice aldı torununu kucasına. Oğlunun kokusuna hasret Hz. Yakup misali kokladı, öptü...

Âmine... Ah Âmine... Çağının Hacer'i'di artık o... Zordu 'Hacer' olmak... Çölün acımasız yasalarını ayakları altında çiğneyerek değiştiren bir mücadele kadını olmak zordu. Zordu, fakat imkânsız da değildi. Kahramanı Hacer gibi çocuğu için koşturacak, onun için çabalayacaktı. Hayatın inişlerini de çıkışlarını da onun hatırına aşacaktı. Çocuğuna hem analık, hem babalık yapacaktı. Bıkmadan usanmadan sa'y u gayret etmeliydi. Hacer'in çektiği zahmet, nasıl rahmeti (zemzem) fişkirttiyse, kendisinin çektiği zahmetler de insanlığa rahmet olarak geri dönecekti. Zira rahmet, zahmetin çocuğuydu.

Manevi bir iklimde, İbrahim'in, İsmail'in ve Hacer'in gelip geçtiği o mübarek topraklarda yavaş yavaş büyüyordu küçük Muhammed. Hz. Hacer'in ayak izlerinde koşuyor, Hz. İsmail'in oyun oynadığı yerlerde oyunlar oynuyor, zemzem pınarından kana kana su içiyordu. Sütanne diyarında gurbetin soğukluğuyla üşüdüğü de oldu. Annesinin vefatından sonra öksüzlüğün ateşiyle yanıp kavrulduğu da... Dedesinin nasırlı elleriyle yumuşacık dokunuşunu bile arıyordu onun yokluğunda. Böylesi yetimlik ve öksüzlük küçük yapısına ağır gelse de zorluklar onu olgunlaştırıyor, ileride yaşayacak daha büyüklerine karşı onu hayata hazırlıyordu âdeta.

Hız. Peygamber'i konuşmak, balı konuşmak gibidir. Hız. Peygamber'i anlamak, balı tadarak şifa bulmak gibidir. Hız. Peygamber'in mücadelesini sahiplenmek, bal yapmak gibidir. Bunlardan en kolayı balı anmak, en zoru ise bal yapmaktır.

Gençliğinin baharında, hayat yolculuğunda yükünü hafifleten candan bir yoldaşa kavuşmuştu. Âdetâ onunla yeniden doğmuştu. Hız. Hatice, ona aile olmanın yanı sıra, sevincini hüznünü paylaşacağı sıca-cacık bir sırdaş olmuştu. Hıra Mağarası'nda sırtına âlemlerin yükü yüklenirken koştuğu ilk sığınaktı o... Sadece aynı yastığa değil, aynı davaya da baş koymuşlardı. Hıra mağarasında yepyeni bir doğumun sancısını çeken Abdullah oğlu Muhammed, "Âlemlere rahmet Hız. Muhammed" olarak gözlerini açtığında, yanı başında dağlar gibi dimdik duran Hatice'si vardı. Küçük yaştaki oğulları Kasım ve Abdullah'ı, amcası Ebu Talib'i ve

Hatice'sini peşi sıra kaybetmenin hüznü bükse de belini, dara düştüğü zamanlarda Rabb'i yetiştiriyordu imdadına... Onu teselli ediyor, yalnız olmadığını hissettiriyordu. Rabbinden aldığı kuvvetle bir yandan vahyin diriltici soluğuyla insanlığa nefes oluyor, bir yandan şirkin yıpratıldığı zihinleri tevhit ipliğiyle ilmek ilmek dokuyordu. Susuzluktan katılaşmış ve çatlamış kalpleri, elleriyle suluyor, rahmetini sadece insanlara değil tüm kâinata dağıtıyordu.

O, atası İbrahim'in duası, kardeşi İsa'nın müjdesi ve annesi Âmine'nin rüyasıydı. (Ahmed b. Hanbel, Müsned, 4/127.) Yapılan o duanın,

verilen o müjdenin ve görülen o rüyanın canlı şahitleri olarak, onu anmak daha da önemlisi onu anlamak ve izini takip etmekle mükellefiz. Her birimiz Hız. İbrahim'in duasındaki, kitabı ve hikmeti öğrenen ve arınanlar sınıfına dâhil olabilmenin sancısını çekmeliyiz. İçinde yaşadığımız çağın İbrahim'i, İsmail'i, Hacer'i, Âmine'si, Hatice'si olabilmenin formüllerini aramalıyız.

Hız. Peygamber'i konuşmak, balı konuşmak gibidir. Hız. Peygamber'i anlamak, balı tadarak şifa bulmak gibidir. Hız. Peygamber'in mücadelesini sahiplenmek, bal yapmak gibidir. Bunlardan en kolayı balı anmak, en zoru ise bal yapmaktır. Rabb'im bizleri Hız. Peygamber'i anlayanlardan ve misyonunu sahiplenenden eylesin. Mevlid-i Nebi ümmetin yeniden doğuşuna vesile olsun. ■

İNANCI KUŞANAN GENÇLER

Dr. Abdülkadir ERKUT | DiB Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ

“...Hakikaten onlar, Rablerine inanmış gençlerdi...” (Kehf, 18/13.)

Vaktiyle bir grup genç, mensubu oldukları toplumun dini olan putperestliği terk etmiş, tevhit inancını benimsemişti. Başta gizli tuttıkları bu inanç zaman içinde açığa çıkınca onlar da inançlarını korkusuzca ilan edip atalarının dinine karşı çıktıklarını ifade ettiler. Ancak kendilerine edilecek zulümden korunmak için de bir mağaraya sığınmak zorunda kaldılar. Bu mağarada köpekleriyle birlikte daldıkları uykudan muhtemelen 309 yıl sonra uyandılar. Bir gün veya daha kısa süre uyduklarını zannederek içlerinden birini yiyecek almak için şehre gönderdiklerinde, işin hakikati ortaya çıktı. Kur'an'da, “Ashab-ı Kehf” olarak adlandırılan Mağara Arkadaşı gençler şöyle tasvir edilmiştir:

“Biz sana onların başından geçenleri gerçek olarak anlatıyoruz. Hakikaten onlar, Rablerine inanmış gençlerdi. Biz de onların hidayetini arttırdık. Kalıp da, 'Rabb'imiz, göklerin ve yerin Rabb'idir. On-dan başkasına asla ilah demeyiz. Yoksa andolsun ki saçma bir söz söylemiş oluruz.' dediklerinde onların kalplerine kuvvet vermiştik.” (Kehf, 18/13-14.)

Gençlik döneminde gerçekleşen dinî yöneliş, Allah katında büyük önem taşımaktadır. Aklen ve bedenen gelişimin yaşandığı bu dönem; hakkı arama, ona bağlanıp onun uğrunda çaba gösterme noktasında hayatın en elverişli dönemidir. Bu dönem, arzu, hayal, azim, irade, hareket, kuvvet, macera tutku-su gibi özelliklerin yoğunluğu ile hayatın diğer dönemlerinden daha çok öne çıkmaktadır. Nitekim Hz Peygamber'in davetine yaşlılardan çok gençler icabet etmiş; Kureyş ulularının, az bir kısmı dışında geneli, atalarının dini üzere kalmakta ısrar etmişlerdi. “Hakikaten onlar, Rablerine inanmış gençlerdi.” cümlesindeki vurgu ile de ifadenin önemini belirtmek amaçlanmıştır. (Tahir b. Aşur, et-Tahrir, XV, 271.) Gençlik dönemindeki bu yönelişi baltalamaya çalışan

tuzaklar da bu tuzakları aşmaya azmetmiş gencin yönelişini önemli kılan diğer bir husustur. Allah Rasulü, Rabbine kulluk ederek temiz bir hayat içinde serpilip büyüyen genci, Allah'ın kıyamet günü himaye edeceği kullar arasında saymıştır. (Buhari, Ezan, 36.)

Mağara Arkadaşı gençler Allah'ın varlık âlemine yönelik fiili tecellilerine şahit olmuş; fitratlarının çağrısına (Rum, 30/30.) icabet edip Rablerine, yani şefkat ve merhamet sahibi, geliştiren ve yaşatan Allah'a iman etmişlerdir. O'nun inayetine şuurlu-şuursuz bütün varlıkları kuşatmış olması, herhangi bir varlığın ortaklığına mahal bırakmamaktadır. Gençlerin, kralın huzurunda söyledikleri “Rabb'imiz, göklerin ve yerin Rabb'idir.” sözü uluhiyette tevhidi, “Ondan başkasına asla ilah demeyiz.” sözü rububiyette tevhidi ifade etmektedir. Uluhiyette tevhit, Allah'ın zatında, sıfatlarında ve fiillerinde bir, tek ve benzersiz olduğunu kabul etmek; rububiyette tevhit ise Allah'tan başkasına tapmamak demektir. Onlar imanın zihnî ve teorik yönü ile kalbî ve amelî yönünü bir araya getirmişlerdir. Hayatlarındaki anlam arayışına en sahici cevabı bulduklarında ve anlamsızlığın karanlığı anlamın aydınlığı ile yer değiştirdiğinde artık gerçek huzura ermişlerdir. İnsanoğlu maddi arzularını ne kadar tatmin ederse etsin, inanç açlığına karşı ruhunu doyuramadığı takdirde, elde ettiği şey, sahte ve geçici bir huzurdan öteye geçmeyecektir.

Mağara Arkadaşı gençler, imanları uğrunda fedakârlık gösterebilecek bir yüce gönüllülüğe ulaşmışlardır. Çünkü Yüce Allah, onların imanlarına mukabil hidayetlerini artırmıştır. Hidayetlerini artırması, imanlarını, basiretlerini, yakınlerini, ihlas ve sebatlarını artırması anlamına gelmektedir. Bu sayede onlar, içinde yaşadıkları konfor ve rahatı bütünüyle terk ederek en temel ihtiyaçlarının bile bulunmadığı bir mağara-

Gençlik döneminde gerçekleşen dinî yöneliş, Allah katında büyük önem taşımaktadır.

ya sığınmışlar, nefislerinin değil Allah'ın tarafını tercih etmişlerdir. İnançları uğruna evlerinden ayrılmaya, sevdiklerinden ayrılmaya göğüs germişler, Allah ile baş başa kalmayı yeğlemişlerdir. Böylece Allah'ın, gerçekten inanıp inancı ile amel eden kişinin imanını artırdığının örneği olmuşlardır.

Mağara Arkadaşı gençler imanlarına bağlılıkta cesaret ve şecaat destanı yazmışlardır. Zira Yüce Allah, bu güçlü imanlarına mukabil onların kalplerine kuvvet vermiştir. Kral, putlara ibadeti terk ettiklerinden dolayı toplumun önünde onları azarladığında Allah'ın kalplerine verdiği bu kuvvetle hiç aldırış etmeden, herhangi bir tereddüt ve endişeye kapılmadan ayağa kalkmışlar; yaratan, rızık veren, terbiye eden, bütün gökleri ve yeri tek başına yaratanın Allah olduğunu haykırmışlardır. Bu haykırımları ile krala, kendisinin tehditlerine önem vermediklerini ifade etmişler; kavimlerine de inançlarını duyurma fırsatı bulmuşlardır. Gençlerin yazdıkları bu cesaret ve şecaat destanının benzeri, Musa peygamberin mucizesine şahit olunca derhâl iman edip secdeye kapanan sihirbazlar da görülmektedir. Firavun büyük bir öfke ile acımasız bir şekilde onları öldürmekle tehdit ettiğinde, "Zararı yok, nasıl olsa biz Rabbi'mize dönüyoruz. İlk iman edenler olduğumuz için Rabbi'mizin hatalarımızı bağışlayacağını umuyoruz." (Şuara, 26/46-49.) diye karşılık vermişlerdi. Mağara Arkadaşı gençler de bu tavırları ile Yüce Allah'ın gerçekten inanıp inancı ile amel edenin kalbini kuvvetlendirip cesaret ve şecaatini artırmasının örneği olmuşlardır.

Mağara Arkadaşı gençlerin bu inanç tecrübesi, duygusal bir etkilenme sonucu gelip-geçici bir tutum değişikliği değildir. Zira iman, sadece duyguların değil duyguların akılla karşılıklı etkileşiminden doğan tereddütsüz bir inançtır. (Fussilet, 41/53.) Onlar akıllarını devre dışı bırakıp kör bir taklidin esiri olmamışlardır. Kalp ve akıllarındaki uyum, aynı zamanda onları çeşitli aşırılıklardan uzak durmaya, itidale sevk etmektedir. Bu yüzden gençlerin bir sonraki cümlesi, bu tercihlerinde delilin yerini ifade eden şu cümle olmuştur:

"Şu bizim kavmimiz Allah'tan başka tanrılar edindiler. Bari bu tanrılar konusunda açık bir delil getirseler. (Ne mümkün!) Öyle ise Allah hakkında yalan uydurandan daha zalimi var mı?" (Kehf, 18/15.)

Günümüz gençliğini sahil İslam inancının sağlayabileceği manevi kazanımlardan mahrum bırakan bazı yaklaşımlar söz konusudur.

Bazı müfessirlere göre bu söz, gençlerin kendi aralarında konuşurken söyledikleri bir sözdür. Bazılarına göre de gençler bu sözü, öncesindeki cümle gibi kralın huzurunda, toplumun içinde söylemişlerdir. Bu söz ile kralın dinini eleştirerek onun kibrini kırmak istemektedirler. Cümlede hayret, kınama, azarlama, çirkin bulma, onları düşüncelerinde aciz bırakma anlamları söz konusudur. Ayrıca sözün böyle bir ortamda söylenmesi, toplumu putlara ibadetten uzaklaştırmak için çok etkili bir yöntemdir. Müfessirler bu ayetten, dinî bir konunun ancak delille sabit olabileceği, delili olmayan bir konunun kabul edilemeyeceği anlamını çıkarmışlardır. (Beydavi, Envaru't-Tenzil, III, 275.)

Ashab-ı Kehf kıssasındaki gençlerin hikâyesinden, gençlik dönemindeki dinî yönelişin Allah katında çok değerli olduğu, bu dönemdeki doğru bir yönelişin pek çok manevi kazanım sağladığı anlaşılmaktadır. Kısada sözü edilen gençler, iman ile hayatlarını anlamlandırmış, hazzın ve rahatlığın girdabından kurtulup imanın verdiği huzura kavuşmuştur. Bu, onları sorumluluk duygusuna yönelten, vurdumduymazlıktan ve nemelazımcılıktan uzaklaştıran bir imandır. Nihayet bu iman, kalp ile akıl, madde ile mana, dünya ile ahiret arasında dengeyi sağlayacak sağlıklı düşünme melekesine onları yönlendirmektedir.

Günümüz gençliğini sahil İslam inancının sağlayabileceği manevi kazanımlardan mahrum bırakan bazı yaklaşımlar söz konusudur. Mesela toplumun dinî hayatında görülen bazı çelişkilere gösterilen tepkisel tavır, dinî hassasiyetlerin zayıflaması ve nihayet dine karşı duyarsızlıkla sonuçlanabilmektedir. Gerçekliğin küçük bir parçasından hareketle, din konusunda olumsuz bir genelleme söz konusudur. Allah'a inandığı hâlde O'nun âleme müdahalesini reddeden İslam'ın temel esasları ile taban tabana zıt bir anlayış, ileride Allah'ı da inkârla neticelenecek bir yola girilmiş olduğunun habercisidir. Ne yazık ki yolun sonunda ruhi açlığını doyurmaya yarayacak mutlak varlıklar icat edilecek, yüce değerlerden kopuşun sonucu olan yalnızlık ve tükenmişlik duygusu en yalın hâliyle yaşanacaktır. Oysa insan bütün benliği ile yalnızlık duygusunun karanlığında bir aydınlık, tükenmişlik duygusunun ürpertisinde kendisine uzanacak bir el aramaz mı? Öyleyse Allah'tır inananların dostu ve onları karanlıktan aydınlığa çıkaran! (Bakara, 2/257.)

ÜÇ ALENÎ SIR

Meral GÜNEL | İstanbul Maltepe Vaizi

“Nerede ve nasıl olursan ol, Allah’tan kork. Kötülük işlersen, hemen arkasından iyilik yap ki, o kötülüğü silip süpürsün. İnsanlarla güzel geçin!”

(Tirmizi, Birr, 55.)

Kur’an-ı Kerim’de, maddi manevi tüm yolculuklarda insan için en hayırlı yol azığı olarak nitelendirilir takva. (Bakara, 2/197.) Hadisimizde “kork” diye tercüme edilen bu kavram “Allah’ın emirlerini yerine getirmek ve yasaklarından kaçınmak, Allah’a olan sorumlulukların bilinciyle davranışlarını düzenlemek” gibi geniş bir anlama sahip. Takva, insanı yanlıştan kaçınmaya güdüleyen bir duygu olarak korkuyu da içerir. Ancak bu korku, kulun Rabb’iyle arasındaki sevgiyi yıpratma korkusudur; O yakacak diye değil, O sevmeyecek diye korkmaktır.

Takva, günahın her türünden insanı koruyan yüksek bir bilinçten kaynaklanır. Kalbe bir kere yerleşti mi insanı elbise gibi sarar. (Araf, 7/26.) Kıyafetler nasıl insanı hem güzelleştirir hem de kötü bakışlar ve kötü durumlardan korursa takva da sahibine manevi bir güzellik ve korunma sağlar. Efendimizin takva elbisesini hiçbir yer ve hiçbir durumda çıkarmama tavsiyesine uyan müminde vicdani hassasiyet kendiliğinden gelişir. Bu vicdan kişiye bollukta darlıkta, tenhada kalabalıkta, iyi günde kötü günde daima dikkatli ve naif davranabilme becerisini kazandırır. Takva sahibi olmak her davranışından hesaba çekileceği şuuruyla yaşayabilmekle mümkündür. Bu çabanın mükâfatı ise Allah’ın takva sahiplerini sevmesi (Âl-i İmran, 3/76; Tevbe, 9/4-7.) ve daralan hayat yollarında onlar için daima bir çıkış yolu yaratmasıdır. (Talak, 65/4.)

Kişiyi takvaya bilgi, şuur ve amel ulaştırır. (Bakara, 2/63.) Bilince ulaştırmayan bilgi, amele dönüşmeyen bilinç, takvanın kimlik inşasındaki rolüne ket vurur. İnandığı değerlerden uzak yaşayan insan önce kendi içinde tutarlılığını sonra da toplum

nezdinde güvenilirliğini kaybeder. Takva, zaman ve mekân kaydından bağımsız olarak her an ve her yerde bizi daima doğrunun yanında olmaya mecbur kılar.

Mekânların ve makamların insanı günahahtan, yanlıştan koruma gücü yoktur. İnsanı koruyabilecek olan şey her an her yerde Allah’ın denetimi altında olduğumuzu unutmadan irademizi her imtihanımızda tekrar tekrar bilemektir. Ameller (ibadetler, insana ve topluma faydası olan tüm davranışlar) bu irade ve bilincin güçlenmesinde en önemli rolü üstlenir. Bir bakıma ameller kulluğu diri tutma çabası olan takva merdiveninin basamaklarıdır. (Bakara, 2/21.)

Bazen bu merdivenden çıkarken ayağımız tökezler, kayıp düşeriz. Peygamberimizin bir kötülük yapıldığında hemen ardından iyiliğe koşmamızı emretmesi yanlıştan karar kılmamamız, kendimizdeki iyilik potansiyelini öldürmememiz ve kim olduğumuzu asla unutmamamız içindir. Hepimiz hata yapabiliriz ama bu hataların toplamından ibaret de değiliz.

Unutmayalım ki kuvvetle esen kötülük rüzgârı iyilik ateşinin alevlerini arada söndürür gibi olsa da kalpler Allah’a sınıksız bağlı oldukça o ateşin közleri daima yanmaya devam edecektir. Kötü davranışların peşinden gerçekleştirilecek iyilikler kişinin yanlıştan bağımlı olmasının önüne set çeker. Kötülüğün kişide karakter hâlini almasına engel olur. Bir öyle bir böyle davranmak olarak görünen bu durum kişiliksizlik ve tutarsızlıktan çok insani özden henüz tamamen kopulmadığını gösterir.

Kötü davranışların peşinden gerçekleştirilecek iyilikler kişinin yanlıştan bağımlı olmasının önüne set çeker.

Yapılabilecek iyiliklerden belki de en zoru insanlarla aramızdaki asgari müştereklere tutunarak iyi geçimli olabilmektir. Ailemiz, iş çevremiz, okul arkadaşlarımız, komşu ve akrabalarımız oldukları için doğrudan, aynı mahalle veya şehri/ülkeyi paylaştığımız için dolaylı olarak bağlantı içinde olduğumuz insanlarla ilişkilerimizi adalet, merhamet, saygı ve hoşgörü gibi temel insani değerler üzerinde kurmaya, sürdürmeye mecburuz.

Yanlışın farkına varıp kendini koruyabilme çabası içine girmek, bu çaba başarısızlıkla sonuçlandığında tekrar toparlanıp iyiliğe yönelmek insanın kendi içinde sürekli bir mücadele hâlinde olmasını gerektirir. Moral bozucu gibi görünen bu sürece en büyük destek, “İyilikler kötülükleri giderir.” (Hud, 11/114.) “Ancak tövbe eden, inanıp yararlı iş işleyenlerin, işte Allah onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah bağışlar ve merhamet eder.” (Furkan, 25/70.) ayetleriyle gelir.

Aslında iyiliğin bizatihi kendisi iyilik yapana iyi gelir. Yapılması istenen iyiliğin işlenen kötülükle aynı cinsten bir davranış olması da gerekmez. Namaz, tövbe, istiğfar, tasadduk, birinin işine yardım etmek, derdini dinlemek vb. “hayır” namına ne varsa bu kapsamda düşünülebilir pekâlâ. İyilikler, toplumun geleceğe umutla bakmasını sağlar; yanlışın zihinlerde ve sosyal hayatta meşrulaşmasını, kötünün hâkimiyet kurmasını engeller.

Yapılabilecek iyiliklerden belki de en zoru insanlarla aramızdaki asgari müştereklere tutunarak iyi geçimli olabilmektir. Ailemiz, iş çevremiz, okul arkadaşlarımız, komşu ve akrabalarımız oldukları için doğrudan, aynı mahalle veya şehri/ülkeyi paylaştığımız için dolaylı olarak bağlantı içinde olduğumuz insanlarla ilişkilerimizi adalet, merhamet, saygı ve hoşgörü gibi temel insani değerler üzerinde kurmaya, sürdürmeye mecburuz.

Herkes dış dünyaya bakacağı penceresini kendi aklı, tecrübesi ve kabiliyeti ölçüsünde açar. Hepimizin pencereleri farklı farklıdır. Bunu zenginlik değil ayırışma vesilesi olarak görmek, yetmezmiş gibi

bir de dünyaya bakılacak yegâne pencerenin kendi penceresi olduğunu iddia etmek çatışmaları kaçınılmaz kılar.

Böyle durumlarda ilişkilerimizi hangi zemine oturtup nasıl yöneteceğimiz öncelikle bizim kendi ahlak anlayışımızla ilgili bir konudur. Kendimize yakışan davranışın ne olacağını seçerken Hz. Peygamber’in İslam davası ile kişisel davaları arasındaki ayrımı nasıl gözettiğine dikkat etmek kurtarıcı reçeteler sunabilir bizlere.

Bu konuda önemli bir husus da insanlarla iyi geçinebilmek için muhatabımızı sevmek zorunda olmadığımızı bilmemizdir. Birisini sevmeden de ölçülü davranışlara sahip olabiliriz. “İyilikle kötülük bir olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel olan davranışla sav; o zaman bir de göreceksin ki seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sınımsız bir dost oluvermiş!” (Fussilet, 41/34.) ayeti bize sevgi, muhabbet ve dostluğun, güzel huylu hoş geçimli olmanın sebebi değil sonucu olduğunu söylüyor.

İnsana yakışan, güzel ahlakı muhatabının durumundan, davranışından dolayı değil kendi doğrusu o olduğu için benimsemesidir. Bu beceriye sahip olabilmenin formüllerinden en önemlisi bahsi geçen ayetin devamında bildiriliyor: “Buna (bu güzel davranışa) ancak sabredenler kavuşturulur; buna ancak (hayırdan) büyük nasibi olan kimse kavuşturulur.” (Fussilet, 41/35.)

Nefis ve şeytan, şişirilmiş egolarımızı iyilik yapma yolundaki birinci ve en büyük engelimiz. Bu engeli aşabilmek için takvaya, iyilikleri artırmaya ve iyi ahlaklı davranmaya mecburuz.

Aslında iyiliğin bizatihi kendisi iyilik yapana iyi gelir. Yapılması istenen iyiliğin işlenen kötülükle aynı cinsten bir davranış olması da gerekmez.

YERİ GÖĞÜ AYAKTA TUTAN HAYY VE KAYYÛM OLAN ALLAH

Fatma BAYRAM | İstanbul Üsküdar Başvaizi

Bütün kaygı ve beklentilerimizi karşılayabilecek ve bize kusursuz bir güven vaat edebilecek varlığın, hayatın başlangıcını da sürdürülmesini de her aşamalarında kontrol edebilen bir güçte olması gerekir. Aynı zamanda kendi varlığı başkasının ona hayat bahşetmesine de bağlı olmamalıdır. İşte O, Hayy olan Allah'tır: "Ebediyen ölmeyecek olan hayat kaynağı Allah'a güven!.." (Furkan, 25/58.) Ragıb el-İsfanani "Hayy" ismini "hakkında ölüm geçerli olmayan varlık" olarak tanımlarken bu sonsuz diriliğe işaret eder.

Hayy ismi "her şeyin varlığı kendisine bağlı olup bütün varlıkları ayakta tutan" anlamındaki Kayyûm ismi ile bir arada olunca hayatın başlatılmasını da sürdürülmesini de elinde tutan, yüceler yücesi bir gücü anlatır. Kayyûm, kâim'in mübalâğasıdır. "Her şey üzerinde kâim" demektir. Kayyûm olan Allah kendi varlığının kıyam ve kıyâmı için kimseye muhtaç olmadığı gibi her şeyin kıyamı ve kıyâmı O'na bağlıdır.

"Bütün varlıkları yaratan, denetleyen ve görüp gözeten..." anlamına geldiği için bu ismin tecellisi, bütün yaratılmışların ihtiyaçlarını nitelik ve nicelikleriyle bilmeye bağlıdır. Yüce Allah bütün varlığı yaratmakla kalmamış, daha yaratmazdan evvel onların her birinin var olması için gereken şartları hazırlamış ve varlıkları devam ettiği müddetçe ortaya çıkacak bütün ihtiyaçlarını karşılayacak yolları da var etmiştir. Gökleri, yeri ve içindekileri ayakta tutan O'dur. Onun için her şey Hak ile kâimdir. Öyle ki O, Kayyûm olmaya bir anlığına ara verse kâinat, temeldeki parçası çekilmiş kibrit çöpleri gibi darmadağın olur.

Bu iki isim Rabbimizin bütün kemal sıfatlarını kapsar. O'nun eksiksiz güç ve kudretini ve kendi dışındaki her şeyden müstağni oluşunu vurgular. Bu yüzden sufiler bu iki isimle Allah'tan yardım dileyenin sanki O'na bütün isim ve sıfatlarıyla dua etmiş gibi olaca-

ğını söylemişlerdir. Bunu Efendimizin dualarında da görmek mümkündür.

Kur'an'da el-Hayyu'l-Kayyûm

Öncelikle Kur'an ayetlerinin zirvesi sayılan ve Rabbimizin biz kullarına kendisini özet olarak tanıttığı Ayete'l-kürsi'nin bu iki isimle başladığını hatırlayalım: "O'dur Allah. O'ndan başka ilah yoktur. Hayat kaynağı O'dur; koruyup gözetken de O'dur..." (Bakara, 2/255.)

Kur'an'da "yaşatmak, diriltmek" anlamındaki ihyâ mastarından türeyen fiil ve isimler elliye yakın ayete Allah'a nispet edilir. Bunların tamamında ana fikir yaşatmanın da öldürenin de mutlak şekilde Allah olduğu, her şeye O'nun vâris bulunduğu ve herkesin önünde sonunda O'na varacağı bilgisidir. (mesela bk. Yunus, 10/56; Hicr, 15/23; Kâf, 50/43.)

Kayıtsız, şartsız, sınırsız hayat sahibi demek olan Hayy ismi üç ayette Kayyûm ile birlikte gelir. (Bakara, 2/255; Âl-i İmrân, 3/2; Tâhâ, 20/111.) Bu üç ayet de tema olarak tevhidi işler. Bu da gösterir ki sonsuz dirilik ilahlığın olmazsa olmaz bir gereğidir. Bu ayetlerden sonuncusunda kıyametin tasviri sırasında Kayyûm ismi hay ismiyle birlikte lafza-i celal yerine kullanılmıştır. (Tâhâ, 20/111.)

Müfessirlerin çoğunluğuna göre Âl-i İmrân suresinde (3/18) Allah'ın birliğini vurgulayan ayetteki kaim kelimesi, "her fiil ve buyruğunda adaleti ayakta tutup hikmeti gerçekleştiren" manasıyla Allah'ı nitelemektedir. Ra'd suresindeki ayette (13/33) yer alan ve "her canlının fiil ve davranışını sanki tepesinde duruyormuş gibi tespit edip canlının varlığını sürdüren" anlamına gelen kaim de tevhit ilkesini pekiştirmektedir. "Rabb'in huzuruna çıkmak, huzurunda durmak" manasındaki makam kelimesi ise buna hazırlanmanın

Yüce Allah bütün varlığı yaratmakla kalmamış, daha yaratmazdan evvel onların her birinin var olması için gereken şartları hazırlamıştır.

bilincini taşıyanlara dünya ve ahiret mutluluğunun sağlanacağını ifade eden kompozisyonlar içinde geçmektedir. (İbrahim, 14/14; Tâhâ, 20/111; Rahmân, 55/46.) Bunların dışında aynı kökten gelip sayısız ayette geçen kıyam, ikame, istikamet, kıvam, kavvâm, kavim, mukim, müstekim, kıyamet kavramları ayakta durmak ve ayakta tutmak, yerleştirmek ve işleri dosdoğru yürütmek, düzgün ve dosdoğru olmak, dengeli ve ölçülü olmak, himaye edip gözetmek, topluluk olmak, daimi ve sürekli olmak, ölümden sonraki hesap için tekrar dirilip ayağa kalkmak anlamlarına gelir. (ms. Fatiha, 1/6; Â-i İmran, 3/18; Nisa, 4/34, 102, 127; Maide, 5/37; Tevbe, 9/7, 108; Yunus, 10/105; Hud, 11/112; İsrâ, 17/35; Furkan, 25/67; Kıyame, 75/1-6.)

el-Hayyu'l-Kayyûm bir insanda tecelli ederse

İnsan başkalarının varlığını sürdürmesine ne kadar destek oluyor ve kendisi başkalarından ne kadar az şey bekliyorsa bu iki isim onda o kadar tecelli etmiş demektir. Sufilerin deyişiyle kulun bu isimlerden hazzı, Allah'tan başkasından müstağni olduğu kadardır. Güncel ifadelerle kendi kendine yetmek diyebileceğimiz bu kanaat hâli kendi imkân ve gücünün sınırları ile barışık olmayı, yani rıza mertebesini de içerir. İnsanın kendi sınırları ile barışık olması hedeflerini güçlerinin çok üstüne çıkararak kendisini yok edecek bir yola sokmaktan da korur.

Kuşeyri'ye göre Allah'ın bütün nesne ve olayları yönettiğini hakikatiyle kavrayan kimse kendini dünya işleri karşısında kaygı ve üzüntüye düşecek şekilde tek başına hissetmez. Kalbi Rabbine güven ve rıza ile dopdoludur. Bilir ki O'nun dışın-

da hangi dalı tutarsa er geç elinde kalır. Bu nedenle O'ndan başkasının önünde iki büklüm olmaz. Bu hal, düşünce ve duyguların tam tevhide, yani tertemiz bir düzeye ulaşmış hâlidir. (Mü'min, 40/64-65.)

Sufiler, "Hayy olan bir tek Allah olduğuna göre, asıl hayat O'na kavuştuğumuz zamandır." derler. Mademki öyledir, buradaki hayata çok sevinmek anlamsız olduğu gibi bizi O'na kavuşturacak olan ölüme aşırı üzülmek de yersizdir. Elbette bu gönül saflığına ulaşmış olanların başlarına da üzücü hadiseler gelir ve onlar da mahzun olurlar. Ama Sadrettin Konevi'nin deyişiyle bu durum onların kalplerinin saflığına zarar vermez. Çünkü cismani elemler ruhani nimetlerin karşısında silinip gider. Ona göre Allah dostlarına gelen bela ve üzüntüler sadece ehli olanın anlayabileceği bir nimet ve afiyettir.

Bu isimlerin tecelli ettiği kişi maddi ve manevi anlamda canlı ve dinamik bir hayata sahiptir. Kendisine verilmiş bulunan sağlık, vakit, makam gibi imkânları dünyevi ve uhrevi gelişimine en uygun olacak şekilde yönetmeyi becerir. Aynı zamanda muhatap olduğu herkesin maddi-manevi hayatını sürdürmesine yardım eder. İnsanların bedenlerine ve kalplerine zarar verecek kötü hallerden kurtulmaları için ellerinden tutar. Etrafına yaşama sevinci, şükür duygusu, hayatı sürdürme bilinci aşılar. Yeryüzünde hayatın sürmesine yardım edecek şekilde çevre bilincine sahip olduğu gibi, insan oluşumuzun ayırt edici unsuru olan kalplerimizi diri tutacak olan zikir ve kulluk bilincini de ayakta tutmaya ve yaymaya çalışır.

İnsanın kendi sınırları ile barışık olması hedeflerini güçlerinin çok üstüne çıkararak kendisini yok edecek bir yola sokmaktan da korur.

İMAM ŞÂTİBÎ

Dr. Yaşar AKASLAN | Ondokuzmayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

islam ilim tarihine, başta kıraat sahası olmak üzere Endülüs coğrafyasının katkısı önemli yer tutar. Bu bölgenin yetiştirdiği velut şahsiyetlerden biri de kıraatte otorite, hadis hafızı, kudretli edebî yönü ve Arap dilinin inceliklerine vâkıf olan Şâtübî nisbesiyle meşhur, Ebu Muhammed Kâsım b. Fîrruh b. Halef Şâtübî Ruayni'dir. İmam Şâtübî, Endülüs'ün doğusunda bulunan Belensiye (Valencia) eyaletine bağlı Şâtibe (Jativa) şehrinde 538/1144 yılında doğmuştur.

Doğuştan gözleri görmeyen ve bu sebeple ez-Zarîr olarak da tanınan Şâtübî, ilim hayatına küçük yaşlarında Kur'an'ı ezberleyerek adım atmıştır. Çok zeki olması ve ilmî merakı hasebiyle Kur'an hıfzıyla birlikte nahiv ve lügat gibi ilimleri tahsil etmiştir.

İmam Şâtübî, genç yaşına rağmen Şâtibe'de bulunduğu süreçte vaizlik ve hatiplik yapmıştır. Ardından ilim elde etmek amacıyla Belensiye'ye gitmiş, burada, dönemin önde gelen âlimlerinden kıraat, tefsir, nahiv, hadis ve fıkıh ilimlerini tahsil etmiştir. Yoğun ve zorlu

bir ilmî sürecin ardından doğduğu yere dönerek Şâtibe'de hocalığa başlamıştır. 572/1176 yılında hac vazifesini yerine getirmek üzere buradan ayrılmıştır. Hac yolculuğu esnasında bile ilim öğrenmeyi ihmal etmeyen Şâtübî, uğradığı İskenderiye'de, bölgenin önemli ilim adamlarından kıraat ve hadis dersleri almıştır. Hac dönüşü, vefatına kadar kalacağı Kahire'ye yerleşmiştir. Burada, Amr b. As Camii'nde kıraat ilmiyle eğitim öğretim faaliyetlerini sürdürürken Kadı Fazıl kendi adına yaptırdığı, Fazlıyye Medresesi'ne başmüderris olarak

Şâtıbî'yi tayin etmiştir. Bu süreçte o, Endülüs'teyken telif etmeye başladığı Şâtıbiyye diye şöhret bulan Hırzû'l-emânî ve vecû't-tehânî isimli manzumeyi tamamlamıştır. Şâtıbiyye, Ebu 'Amr Dâni'nin, yedi kıraat üzere ve nesir formunda kaleme aldığı et-Teysîr fi'l-kirâati's-seb' isimli eserin özetinin, -kolay ezberlenmesi amacıyla- 1173 beyitten müteşekkil manzum hâlidir.

Kudüs fatihi Selahaddin Eyyubi'yi tebrik etmek amacıyla 589/1193 yılında Kudüs'e gitmiş ve o yılın ramazan ayını burada geçirdikten sonra Faziliyye Medresesi'ndeki ilmi faaliyetlerine devam etmek üzere Kahire'ye tekrar dönmüştür. Sayılamayacak kadar insan, başta ilm-i kıraat olmak üzere sahip olduğu müktesebatından istifade etmek için uzak coğrafyalardan Kahire'ye gelmiştir.

İmam Şâtıbî, elli iki yıl gibi kısa ancak bereketli bir ömrün sonunda, 590 yılı Cemaziyelahir ayının 28'inde (20 Haziran 1194), ikinci namazı sonrası Kahire'de Hakk'a yürümüştür. Naaşı, vefatının ertesi günü, Karafetüs-suğra kabristanındaki Kadı Fazıl Türbesi yakınına defnedilmiştir.

Şâtıbî, keskin zekâsı ve güçlü hafızası sayesinde farklı ilimlere dair pek çok metni ezberinde muhafaza etmesiyle çok geniş bir ilmi birikime sahip olmuştur. Örneğin, Buhari ve Müslim'in Camiu's-Sahihlerine ve İmam Malik'in Muvatta'ına, -âmâ olması hasebiyle- kendisine okunan nüshaları ezberden tashih ederek ilgili izahları yapacak kadar vâkıf biri olduğu vurgulanır. Tefsir, hadis, edebiyat ve rüya tabiri gibi birçok alanda mütebahhir olmasına rağmen mesaisini daha ziyade kıraat ilmine hasretmiştir.

Bu bakımdan Şâtıbî, kıraat ilmiye uğraşanların mutlaka bilmesi gereken otorite şahsiyetlerin başında gelir. Nitekim o, İbnü'l-Cezeri'nin ilham kaynaklarından ve sitayişle bahsettiği isimlerdendir. Bu bağlamda İbnü'l-Cezeri, on kıraat üzere kaleme aldığı Tayyibetü'n-neşr fi'l-kirâati'l-'aşr isimli eserini oluşturmasında en önemli faktörün, çocukluk döneminde ezberlediği ve onun bereketi oldu-

Şâtıbî, doğuştan âmâ olmasına rağmen gözleri görür gibi hareket eder, yanındaki kimseleri ve eşyaları hemen tanır; tanımadığı biri yanına gelse bunu anında fark ederdi. Züht ve takva ehli, mütevazı, sözü doğru, gereksiz konuşmayan, ibadetinde düşkün, sünnete son derece dikkat eden, vakar sahibi bir âlim idi.

ğunu söylediği Şâtıbî'nin Şâtıbiyye'si olduğunu dile getirir. Kendisi de Şâtıbiyye'ye vâkıf olan kimseye Allah'ın ikram edeceğini söyleyerek bu bereketi işaretlerle Şâtıbiyye'ye olan hayranlığını şu şekilde ifade eder: "Kendisinden sonra gelen âlimler onun kıymetini anlama konusunda aciz kaldılar. Zira Şâtıbiyye'nin üstünlüğü, ancak benzeri bir eserle kıyaslandığında anlaşılır. Onun ulaştığı şöhreti ve insanların bu eseri elde etmeye

gösterdikleri hırsı, gerek kıraat gerekse diğer ilim dallarına dair yazılmış hiçbir eserde görmedim. Bu kitabın nüshasının bulunmadığı hiçbir İslam beldesi yoktur. Ayrıca kıraat ilmiye meşgul olan herkesin evinde eserin bulunduğunu zannediyorum. İnsanlar bu eserin sağlam nüshalarına sahip olmaya bir iftihar vesilesi olarak baktılar ve esere ilgi gösterdiler. Bende de bir nüshası mevcuttur. Onun ağırlığı kadar gümüş teklif etmelerine rağmen onu vermeyi kesinlikle kabul etmedim..." (Ebû Bekir Ahmed, Şerhu Tayyibeti'n-neşr fi'l-kirâati'l-'aşr, Enes Mihre (thk.), Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2000, s. 26.)

Şâtıbî, doğuştan âmâ olmasına rağmen gözleri görür gibi hareket eder, yanındaki kimseleri ve eşyaları hemen tanır; tanımadığı biri yanına gelse bunu anında fark ederdi. Züht ve takva ehli, mütevazı, sözü doğru, gereksiz konuşmayan, ibadetinde düşkün, sünnete son derece dikkat eden, vakar sahibi bir âlim idi. Vefatına yakın, hastalığından mustarip olmasına rağmen durumunu soranlara sürekli iyi olduğunu söyleyerek hâline hamdedirdi. Dostları onun yukarıdaki vasıfları sebebiyle Şâtıbî'ye son derece hürmet gösterirdi. Ebu Şame, faziletli bir topluluğun Şâtıbî'den bereketlendiğini gördüğünü söyleyerek şu benzetmeyi yapar: "Onların hepsi sahabe-i kiramin Hz. Peygamber'i tazim ettikleri gibi ona hürmet ve methüsenâ ediyorlardı."

Kıraat ilmindeki kudreti ve otoritesi erbabı tarafından kabul edilen; kendisi ve eserleriyle ilgili pek çok eser kaleme alınan, her anını ilme adayan İmam Şâtıbî'nin kabri, meşgul olduğu Kur'an'ın nuruyla pürnür olsun. ■

MANAS DESTANI'NİN VATANI: KIRGIZİSTAN

Prof. Dr. Ahmet KAVAS | İstanbul Medeniyet Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi

Asyâ'nın merkezinde, Manas Destanı'nın doğduğu ülke olan Kırgızistan, 3000 yıllık tarihiyle Türk toplumları içerisinde en köklü geleneğe sahip olanların başında gelir.

Kırgızların tarihleri hakkında ayrıntılı bilgi bulunmamakla birlikte genel hatlarıyla Asya'nın merkezinde yaşadıkları bilinmektedir. MÖ

II. yüzyılda devletleştikleri, ancak fazla sürmeden Hunların idaresine geçtikleri, Hunlar zayıflayınca da Baykal Gölü ile Tibet arasında Hakas Devleti'ni kurdukları bölge hakkındaki kitaplarda belirtilir. MS VI. yüzyılda Göktürk Devleti idaresine girdiler, 758 yılında ise Uygurlar onları hâkimiyetlerine alana kadar ticaret ile uğraştıkları için epeyce zenginleştiler. Ama üzerlerine konan ağır vergilerden

kurtulmak için Uygurlara düşman kesildiler ve buldukları coğrafyanın kuzeyine geçip kendi yönetimlerini kurdular. İslamiyet'in Asya'nın batısından sonra güneyine ve merkezine yayılması henüz VII. yüzyılda başlamış ve yaklaşık üç asır sürmüştü, bu dönemde Çinliler de Kırgız devletini idarelerine almak istemişlerdi. Asli vatanlarında huzurları kaçan Kırgızların önemli bir kısmı X. yüzyılın başlarında

Çinlilerin bölgedeki istilaları yüzünden yaşadıkları yerleri değiştirdiler. Önceleri Karahanlılara bağlı kaldırsa da bir müddet sonra Karahitayların idaresine geçtiler.

Asırlar boyunca Uygurlar, Moğollar ve Kalmuklarla mücadeleler geçen tarihlerine bir müddet sonra Ruslar da dâhil olmaya başladı. Bölgedeki devlet yöneticilerinden Küçük Orda Hanı Ebu hayr'ın Ruslardan yardım istemesi üzerine bunu fırsat bilen Ruslar 1730 yılında önce Kazakistan'a, ardından Kırgız topraklarına ilerlediler ve işgal ettikleri yerlere soydaşlarını getirip yerleştirmeye başladılar. Bu durum karşısında direnmeleri fayda sağlamadı ve bir kısmı bunlara esir düşerken 1848-1856 yılları arasında istila tüm bölgeye yayılınca bölgedeki Hokand Hanlığına sığınanlar oldu. Hatta burada nüfusun çoğunluğu Kırgız olunca idareyi de ele geçirdiler. Ruslar, bu hanlığı da istila edip yerleştikleri tüm Türk yurtlarını merkezi Taşkent olan Türkistan adlı bir vilayet içinde topladılar. Kırgızlar Rus işgalini istemediler ve dâima direnişten geri durmadılar. Ruslar ise bölgede 1876-1917 yılları arasında istila faaliyetlerine ağırlık verdiler. İşgal şiddetlendikçe halktan kendini güvende hissetmeyenler Afganistan ve bugünkü Çin tarafına sığındılar. 1876 yılında başlayan Rus tahakkümü 1991 yılında tam bağımsızlıklarını alana kadar tam 115 yıl birçok direniş ve kanlı şekilde bastırılma ile devam etmiş, Kırgız toplumunun önemli bir kısmı bilinçli bir şekilde yok edilmiştir.

Cedidcilik hareketi, Tatarlar tarafından Kırgızlar arasında 1905 yılından itibaren yayıldı ve bunun için yeni okullar açıldı. Türk kimliği ile İslamiyet'e bağlılık halk

arasında giderek önem kazanmaktaydı. 1916 yılında başlatılan yeni direniş, Ruslar tarafından ağır şekilde bastırıldı. Bolşevik İhtilali sonrası kurdukları şûra düzenleri ile bölgede etkinliklerini sürdürdüler. Bu şûralarda Türklere çok az yer vermeleri, tepkilerine ve Bolşeviklerle de mücadelelerini sürdürmelerine vesile oldu.

1912 yılında Rusların idaresindeki coğrafyalarda yaşayan Müslümanların ibadete açık 26.000 camiinde 45.000 imam görev yapmaktaydı. Bolşeviklerin 1917 yılındaki ihtilali sonrasında Müslüman din görevlilerinin önemli bir kısmı suçlu konumuna düşürülüp ya idam edilmiş ya sürgüne gönderilerek kamplara kapatılmıştı. 1920-1945 yılları arasında hac ibadeti tüm Türkistan'da yasaklanırken, 1920-1958 yılları arasında eski kalıntıları yok etme çalışması ile ne kadar tarihî eser, camii, mescit, medrese varsa büyük bölümü yıkıldı. Sadece Türkistan bölgesinde 14.000 cami, medrese ve mescit varken bunların çoğunluğu yıkılmış ya da depo, ahır, garaj, kulüp veyahut eve dönüştürülmüştür. Öyle ki Kırgı-

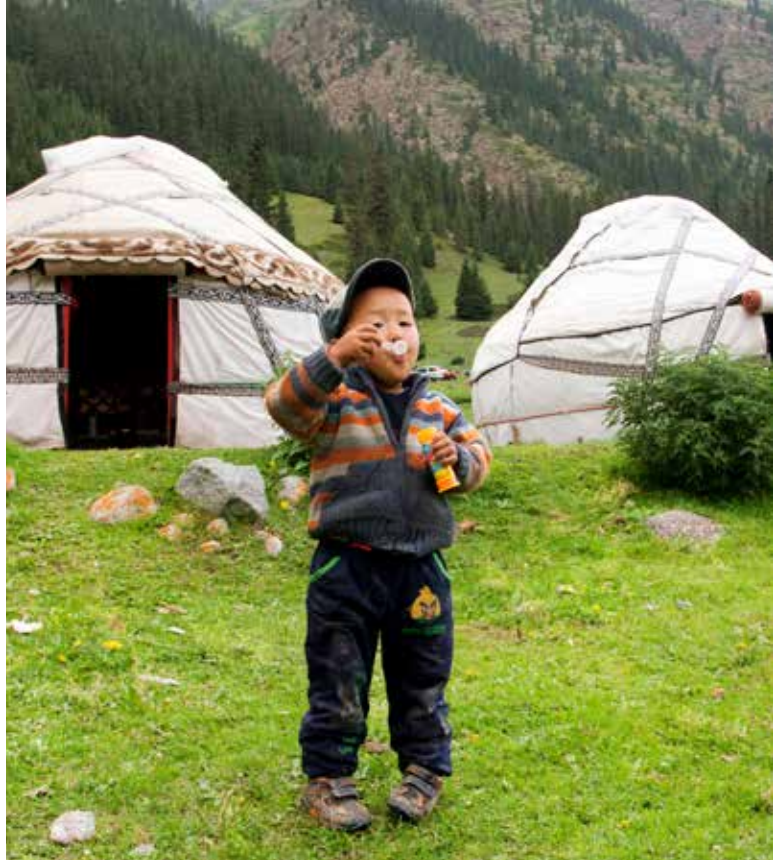
zistan genelinde sadece 33 camii yıkımdan kurtulabilmiştir. Dahası ülkenin en önemli ikinci şehri olan Oş'ta mabet, medrese ve türbe tarzında hiçbir tarihî eser bırakılmamıştır. Andican valisi Alimbek Datka (1830 - 1862) tarafından 1841 yılında yaptırılan Akmedrese, inşasının 100. yılı olan 1940 yılında yerle bir edildiği gibi tuğlaları ahır yapımında kullanılmıştı.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ile Türklerin bağımsızlık uğruna verdikleri direnişleri kırmaya kararlıydılar. Onlar da Türkistan Millî Birliğini kurarak Zeki Velidi Togan'ı başlarına geçirdiler. Ruslar bu girişimi bozmanın tek çaresi olarak Kazak, Kırgız, Özbek, Türkmen ve Tacik kimliklerini birbirinden ayırıştırarak Türklerin aralarını açmayı planladı. İleri gelenlerin tavsiyeleri sonuçsuz kaldı ve bu isimler kısa bir müddet içinde parçalanmış coğrafyada yeni devlet kimliklerine dönüştürüldü. Kırgızistan adlı ülkeye Evliyaata'nın bir kısmı, Andican'ın önemli bölgeleri, Fergana ve Hokant'taki bazı yerler ile Oş ve Pamir'in kuzeyi verildi. Bişkek merkezli ülkede Sovyetlere

bağlı bir hükümet kuruldu ve Kırgızları komünistleştirme istedikler. Halkın arazileri ellerinden alınıp kolhozlara yerleştirme süreci başlatılınca buna direndiler ve bir kısmı bugünkü Çin tarafındaki bölgeye sığındı. 1936 yılında SSCB'nin içinde bir cumhuriyete dönüştürülürken bu gelişmelere direnen idareci ve aydınların önemli bir kısmı idam edildi. İkinci Dünya Savaşı, Kırgızistan topraklarında daha da ağır geçti ve yerel olarak ne değerleri varsa yok edildi. Önde gelen okumuş şahsiyetleri sürgün edildi. Rusça resmî dil ilan edilip herkes bunu öğrenmeye zorlandı ama öğrenenlere devlet kademelerinde iş verilmedi.

15 Aralık 1990'da bağımsızlık süreci başladı ve 31 Ağustos 1991'de bağımsızlığını kazandı. Kırgızistan Cumhuriyeti oldu ve önce Rus işgalini başlatan General Frunze'nin adı verilen başkent Bişkek daha sonra bu adına kavuştu. Bağımsızlıkla ilk devlet başkanı fizik bilgini Askar Akayev oldu ve 2005 yılına kadar bu görevde kaldıktan sonra Beyaz Rusya'ya kaçmak zorunda kaldı. Yerine sırasıyla Kumanbek Bakiyev (2005-2010), geçici başkan olarak Rosa Otunbayeva (2010-2011), Almazbek Atambayev (2011-2017) ve 2017'de seçilen Sooronbayev Ceenbekov geçti ve hâlen görevini yürütmektedir.

Halkın büyük bir çoğunluğu Müslüman olup sadece Ruslar Hristiyan'dır. 1924 yılında Kırgızca, Arap harfleri ile yazılmaya başlandıysa da 1928'de Latin alfabesine, 1941'de de Kiril alfabesine geçilmesinin ardından 1991'de Kırgızca resmî dil olana kadar Rusça tek başına zor kullanılarak öğretilmişti. Halkın %70'i bu dili konuşma dili olarak kullandıysa da bağımsızlık sonrası

artık bu dilin yerine kendi dillerini her alanda kullanmaya özen gösterdi.

İslamiyet

Daha önceleri Şaman inancına sahip iken İslamiyet'in MS VII. yüzyılda Kırgızların bulunduğu coğrafyaya yayılmaya başlaması ile bu dinle çok erken dönemde tanıştılar. İlk defa 643 yılında Müslüman Araplar, Muhammed b. Cerir komutasında yaklaşık üç bin kişilik orduyla Amu Derya Nehri'ni geçerek Fergana'ya yaklaşmışlarsa da çıkan savaşlarda çoğu şehit olmuştu. İkinci hamleleri Ubeydullah b. Ziyad komutasında 25 bin kişilik bir ordu gönderildi ve bu dönemde Türklerden İslam'ı kabul edenler vardı. Öyle ki önceleri esir edilen

bu kişiler, Emevi hanedanlığı döneminde saray muhafızlığı yaptılar. Amu Derya Nehri'nin doğusunda 681-683 yıllarında ilk defa kışlayan Müslüman komutan Selim b. Ziyad'dır. Batı Türkistan'ın Müslümanlar tarafından fethi 704-715 yılları arasında Kuteybe b. Müslim'in bölge valiliği dönemine rastlar. Onun vefatından sonra yerine geçenler fazla başarılı olmadılar. Emevi halifeleri içerisinde Ömer b. Abdülaziz'in üç yıllık iktidarı ile İslamiyet tüm bölgede daha rahat yayıldı. Bölgenin İslamlaşması için ilk defa 727'de Tebliğ Teşkilatı kuran Eşras b. Abdullah es-Sülemî oldu. Yine 738-748 yılları arasında Türkistan bölgesinde valilik yapan Nasr b. Seyyar da Kuteybe b. Müslim gibi başarılı oldu.

Onun yerine geçen Ebu Müslim ise burada iktidarın Emevilerden Abbasilere geçmesini sağladı. Çinliler bu dönem yaşanan karışıklıkları fırsat bilerek bölgeye saldırıya geçince Ziyad b. Salih komutasındaki Müslüman orduları 751 yılı Temmuz ayında Talas Savaşı'nda onları yendiler. Türkler bu savaşla kimle beraber olacaklarına karar verdiler ve Pamir Dağları ile Tanrı Dağlarına kadar olan bölgelerin idaresi Müslüman Arapların eline geçti. Ebu Müslim'in buradaki başarıları Abbasi halifesi tarafından kıskanılarak Ebu Müslim Bağdat'a çağırıldı ve orada 754'te öldürüldü. Türklerin bölgeleri iki asır kadar Horasan valileri tarafından yarı özerk olarak yönetildi. Bu dönemde yerli ahali arasında Samanoğulları adıyla bir idare oluştu ve 874-899 yılları arasında 25 yıl süren yarı müstakil bir devletleri oldu. Bunların Türk ve İran'dan gelen Farisi Müslümanlar olduğu konusu tam olarak bilinmemekle birlikte devleti yönetenlerin çoğu Türk asıllı idi. Bu dönemde İslamlaşma

Türkler arasında çok arttı. Türk hakanlar Karahanlı Devleti'nin kurulmasıyla bölgedeki bu ilk Müslüman devletinin idaresine girdiler. Satuk Buğra Han Müslüman olup Abdülkerim adını aldı ve 955 yılında ölene dek Kaşgar'a kadar tüm çevreyi Müslümanlaştırdı. İçlerinden Fergana Vadisi ve Karahanlı hâkimiyetindekiler ilk dönemden itibaren bu dinle müşerref oldular. Fakat bu toplumun tamamının İslamlaşmasının 17. yüzyıla kadar devam ettiği kitaplarda yer almaktadır. Bunun sebebi Kırgızların bir yerde ikamet etmemeleri, geniş bir coğrafyada yayılmış şekilde yaşamalarıdır.

Kültür ve edebiyat

Türk destan geleneğinin en güzel örnekleri arasında yer alan Manas, Türkistan'ın farklı bölgelerinde yaşayan Müslüman Kırgızlar ile başka inançtaki toplumlar arasındaki mücadeleyi anlatan millî destanlarıdır. Halkın manevi değerlerini ve toplumsal hayatını anlatır. Âdet onların geçmişte millet olarak ya-

şadıklarının bir özetidir. Müslüman Türklerin ilk sözlü destanı olması yanında eski değerlerin de izlerini taşıyan Asya'nın merkezinde oluşan ortak kültür eseridir. Kırgız edebiyatının 20. yüzyılda da öncüleri yetişmiş ve bunlar arasında Kılıç Mamurkan, Esenkali Arabay, Osman Saduk, Manup Sabdan, Sadık Karaç, Kasım Tınistan ve Cengiz Aytmatov gibi önemli isimler yer almıştır. Kırgızca bugün Kırgızistan'da yoğun olarak konuşulurken komşu ülkelerden Kazakistan, Çin işgalindeki Doğu Türkistan, Tacikistan ve Özbekistan'da da on binlerce kişinin anadilidir. Kuzeybatı Türk dillerinden sayılır ve hepsine Kıpçak dilleri denilmektedir. Kazak, Karakalpak ve Nogay dilleri ile birbirlerine yakındır. Ural dil ailesine yakınlaşmış Yenisey Kırgızcası ile karıştırmamak gerekir. Kırgız kültüründe kurt cesareti ve kahramanlığı temsil eder ve özellikle Kök Börü millî oyunlardan birinin adıdır. ■

ÖZLEMLERİMİZ VAR

Selva YILMAZ ÖZELBAŞ

Diyarbakır'a vardığımda beni karşılayan bir din görevlisi idi Özlem Hoca. İki erkek çocuğuyla beraber gelmişti buluşacağımız yere. Kendisiyle, oğullarıyla tanıştık. Büyük oğlu Mustafa 4. sınıfa geçmiş olgun, akli başında bir çocuktur. Yüzündeki masumiyet dikkatimi çekmiş ve onunla fazlaca sohbet etmeye çalışmıştım. Akşam yemeğindeydik. Özlem bir taraftan anlatıyor bir taraftan da çocuklarının yemeğiyle ilgileniyordu.

İlk defa geldiğim bu kadim şehirde bir hanım arkadaşıyla karşılaşmak beni rahatlatmış ve memnun etmişti doğrusu. Yine de akşam vakti bir kadını iki çocuğuyla rahatsız etmiş olmanın huzursuzluğu vardı içimde fakat kendisiyle yaptığımız sohbet sonunda anladım ki Özlem Hoca hem gayretli hem de özverili bir görevliydi. Her şeyden önce istenen ve özlenen vasıfta bir insandı. İki küçük çocuğuyla birlikte kendisine ihtiyaç olan her an belli ki oraya koşup gidiyordu.

Özlem'in yemekte anlattıklarını hiç unutmuyorum. Âdet olduğu üzere yöreyi, sorunları, neler yapıldığını konuşmaya başladık. Kendisinin, Aile Bürosunda çalıştığını, aynı zamanda engelli koordinatörü olduğunu, yüksek lisansa da başvurduğunu söyledi. Beni tanımayaya çalışıyordu. Diyarbakır'a gelme nedenimi anlattım. Orada din istismarını anlatıp nasıl mücadele etmek gerektiğinden bahsedecektim. Özlem, "Hocam, biz gerçekten iyi çalışırsak din istismarı falan olmaz." diyordu. Bu konuda pek

tatmin olmadığı izlenimini aldım. Dinî eğitim konusunda toplumda boşluk bırakmamak gerektiğini söylüyordu. Emniyet görevlisi olan eşi nedeniyle aileler ve çocuklarla ilgili gördüğü, duyduğu konularda üzüldüğünü, bir görevli olarak daha öz verili çalışmak gerektiğini ama aynı zamanda maddi manevi desteklenerek güçlü bir şekilde çalışmak gerektiğini söyledi. "Şu şehirde gidilmeyen köy kalmamalı." diyordu. En çok küçük çocukların çalıştırılarak istismar edilmesinden duyduğu üzüntüyü anlatıyordu.

Aslen Adapazarlı olduğunu, eşinin şark hizmeti nedeniyle Diyarbakır'da olduklarını söyledi. "Biz buralı olmadığımız hâlde buradan gitmek istemiyoruz." diyordu. Kendilerinin iki şark hizmetleri olduğunu ve ikisini de burada yapmak istediklerini, böylece daha çok kalıp çalışabileceklerini söylüyordu. Buraya gelenlerin hemen başka yerlere tayin planları yapmalarını hayretle karşılıyordu. Doğrusu bu anlayışta biri ile karşılaştığım için hem seviyor hem de şaşırıyordum.

Meslekte yeniydi aslında ama gayretliydi. Yaşı gençti, çalışacaktı, özlemleri vardı. İyi niyetleri, arzuları vardı. Çocuklarını büyütecekti. Daha okuyup hizmet etmeye devam edecekti. Daha etkili ve güçlü olacaktı, gidilmeyen köylere gidecek, ulaşılmayan insanlara ulaşacaktı. Hep başkalarından beklemeyecek, iş yerini ve mesaisini iyi kullanacaktı. Azimli, cevval, düşünceli ve gayretliydi. Meslektaşlarının da daha çok gayrete gelmesini istiyordu, özellikle bu konuda siteleri vardı.

Yemekten sonra gelmemesini söylememe rağmen otele kadar bana eşlik etti. "Sizinle konuşacağım çok şey var, biraz daha beraber olu-

ruz, telefonunuzu da aldım." dedi. Fakat şehir dışında bir program nedeniyle burada olamayacağını söyledi, üzüntüsünü belirtti, ben de onu otel kapısına kadar uğurladım. Misafirperver bir ev sahibinden bekleneni en güzel şekilde ve fedakârlıkla gerçekleştirmişti.

Kendisiyle sohbetimizin üzerinden henüz 24 saat geçmemişti ki, il müftümüzden acı bir haber geldi. Özlem Hoca trafik kazası sonucu vefat etmişti. Çok büyük şok yaşadım, diyebilirim ama Rabb'imize teslim olmak ve kabul etmekten başka yapabileceğimiz hiçbir şey yoktu. Bir varmış bir yokmuş denen sürede kaybetmiştim Özlem'i...

Diyarbakır'da beni karşılayan bir gönüllü kardeşimi, arkasından Yasinler okuyarak uğurlayacağım hiç aklıma gelmezdi. Dün akşam yanımda bu dünyada son saatlerini yaşayan biri oturuyormuş meğer. Son bir çırpınıyla özlemlerini dile getiriyormuş sanki. Ve bu dünyanın misafiri şu şehre gelen misafiri karşılamıştı fakat ikimiz de bundan habersizdik... Bu acıda benim de hissem varmış demek. Ve birden aylar önce Ankara'da bir çalıştayda kendisi ile karşılaştığımı hayal meyal hatırlar gibi oldum. Orada bana kim olduğumu sormuştu sanırım. Onunla biraz konuşmak istedim. Bu yüzden diyorum ki insan çevresine duyarlı olmalı. Her canın tek istediği yumuşak bir dokunuş ve ilgidir. Hele bir de aynı amaçla bir arada olanların samimi hislerle ve Allah için tanışıp konuşmaları, dertleşip fikir teatisinde bulunmaları ziyadesiyle faydalı olacak, ardından bereketli çalışmalar gerçekleştirecektir.

Biz onunla ayrıldıktan sonra muhtemelen evinde hazırlık yaptı ve sabahleyin gün içinde yola çıktı.

En son konuştuğu meslektaşı belki de ben oldum. Onunla ölümüne çok yakın bir zamanda buluşup konuşmuş olmak bana dokunaklı geldi. Bu yüzden de dert ettiği şeyleri; arkadaşlarına, meslektaşlarına onun mesajı, vasiyeti gibi anlattım. Özlem, özlemlerle gitti bu dünyadan ama onun özlemleri, arzuları, idealleri; olmasını istediği dilekleri aslında bütün meslektaşlarının da özlemleriydi. Öyle de olmalıydı. O bunlarla dertleniyor, herkesin de dertlenmesini istiyordu. Hep beraber, el ele vererek engeller koymadan çabalamak gerektiğini söylüyordu.

Ülkemizin engin dinî bilgisi, eğitimi olan bir din gönüllüsü orduyu var elhamdülillah. Fakat meçhul olan bu ömür müddetince verimli olabilmek için de acele etmek gerekir. Mühim olan az zamanda çok iş başarmak, bugünün işini yarına bırakmamaktır. İnsanımsız ehliyet-siz ellere muhtaç etmemek, dini sömürü aracı olarak kullananlara fırsat vermemek; bunu yaparken de gönüller inşa etmek, illa da milletin derdiyle dertlenmek bu gönüllü ordunun elindedir. Birbirine destek olmak, bir araya gelip işleri daha kolay ve daha bereketli hâle getirmek hiç de zor değildir.

İnşallah rahmetli Özlem, o özlemlerini dert ederek bundan sonra yattığı yerde niyetinin karşılığını görecektir. Ardında bıraktığı Özlemler de onun hayallerini gerçekleştirecekler. Özlemler tamamen bitmese de olması gerekenler özlem olarak kalmayacak. Onun bıraktığı yerden bayrağı ufukta dalgalandıracaklar. Onun ve ahirete göçen bütün meslektaşlarımızın ruhu şad, mekânları cennet olsun... ■

HÜSEYİN AĞIRBAŞ:

"Dağcılık ve arama kurtarma faaliyetleri, gençlerle aramda iletişim köprüsü oluyor"

Söyleşi: Mahir KILINÇ

Din hizmetlerinin yanı sıra dağcılık yapmak ve bunu profesyonel platformda sürdürmek fikri sizde ne zaman ve nasıl oluştu?

Allah'ın birçok ayetinin tezahürü olan doğayı ve doğayla iç içe olmayı küçüklüğümden beri çok sevmişimdir. İnsanların gitmediği, gidemediği, gizemli ve bilinmeyen yerler hep benim için ilgi çekici olmuştur. Birçok güzelliği ve gizemi barındıran dağlara küçük yaşlardan beri heves ederdim ve gezmeye giderdim. Doğayla iç içe olmak bana inanılmaz bir huzur, sükûn ve mutluluk verirdi. Dağlara yönelik bu sevdam sonradan oluşmuş bir duygu değil. Küçük

yaşlarda ve liseli çağlarımda şartlar el vermediği için yüksek dağlara gidemiyorduk. Çünkü dağcılık hem profesyonel bir ekip hem de ekipmanla gerçekleştirilecek bir spor. O yüce dağlara çıkamam da hep içimde bir dağcılık sevgisi beslemiştim. Hatta 1994 yılında Aksaray'dan geçerken Hasan Dağı'nı gördüğümde "Bir gün bu dağın zirvesine çıkmalıyım ama ne zaman?" diye düşündüğümü ve iç geçirdiğimi hiç unutmuyorum.

Dağcılık sporunda 3 bin metrenin üzerindeki dağlara tırmanış ancak dağcılık faaliyeti olarak kabul edilir. Dolayısıyla benim ilk dağcılık faaliyetim 1 Nisan 2001 tarihinde -nicedir hayalini de kurduğum- 3253 rakımlı Hasan Dağı'na tırmanmak

oldu. Bundan sonraki süreçte bu işi profesyonel olarak yapmaya karar verdim ve eğitimimi almaya başladım.

Dağcılık sporunda belirlediğiniz bir hedefiniz var mı?

Bu soru dağcılığı, özellikle yüksek irtifayı, uzun soluklu tırmanışları seven kime sorulursa sorulsun size cevabı, "Dağların dağı olarak nitelenen, Pakistan'daki 8611 rakımlı K2 Dağı'na tırmanmak." olacaktır. Benim belirlediğim hedef ise öncelikle Türkiye'deki 3500 metrenin üzerindeki zirveleri tamamlamak, sonrasında yurt dışında 6000 metre ve üzeri dağlara tırmanmak. Ama en büyük hedefim 7000 metre sınırını aşmak diyebilirim. Tecrübe kazandıca ve gerekli eğitimleri aldıca bu

hedeflerime de ulaşacağıma inanıyorum. Şu an hâlihazırda Dağcılık Federasyonu'nun eğitimlerine devam ediyorum.

Dağcılık sporunun yanında sizi arama kurtarma faaliyetleri yürüten bir ekibin de içinde görüyorsunuz.

Arama kurtarma faaliyeti, sadece dağcılık eğitiminin bir parçası değil vicdan sahibi her Müslüman'ın içinde bulunması gereken faaliyettir. Çünkü bizler "Bir insanı kurtaran bütün insanlığı kurtarmış gibidir." anlayışında olan bir medeniyetin fertleriyiz. Din hizmetinde bulunan bizler, hayatın her alanında insanlara ulaşmalıyız. Dolayısıyla ben de İHH'nın arama kurtarma ekibi kuracağını öğrendiğimde hemen girişimde buldum ve arama kurtarma faaliyetlerine katılmaya karar verdim. Şu an bu STK'nın 25 kişilik gönüllü arama kurtarma ekibinin liderliğini yapıyorum. Dağcılıktan edindiğim tecrübelerimi hem bu ekibe aktarıyorum hem de hobi olarak başladığım dağcılığı iyilik yolunda kullanabilmenin mutluluğunu yaşıyorum. Arama kurtarma çalışmaları da tıpkı dağcılık gibi hayat boyu eğitim gerektiriyor.

Başlangıçta ne gibi temel eğitimler aldınız?

Arama kurtarma ile ilgili Hatay AFAD'dan temel arama kurtarma eğitimi, Ankara AFAD Eğitim Merkezi'nde kentsel arama kurtarma eğitimi, Eskişehir Karakayalar Tırmanış Bahçesi'nde AFAD eğitimleri tarafından verilen DAG1 (doğada arama kurtarma) eğitimlerini tamamladım. Ayrıca Kızılay'dan sertifikalı ilk yar-

dım eğitimi aldım. Eğitimlerimiz devam etmektedir.

Gerçekleştirdiğiniz bu sosyal faaliyetlerin hayatınıza ve mesleğinize katkıları oluyor mu?

Öncelikle şunu söylemem gerekiyor. Dağcılık, kişinin sağlığı için gerçekleştirebileceği önemli bir fiziksel aktivitedir. Sürekliliği sağladığımız takdirde vücudun kuvvet ve dayanıklılığı artacaktır. Dağcılık, doğayı keşfetmemizin yanı sıra kişiye bireysel anlamda disiplinli, dikkatli ve sabırlı olmayı, kendine güveni öğretir. Kişi dağcılıkta olduğu gibi arama faaliyetlerinde de takım çalışmasına, zorlu koşullarda bir arada hareket etmeye ihtiyaç duyar. Kişiyi bireysellikten, bencillikten alıkoyan bu faaliyetler tam anlamıyla bir paylaşım ruhunu ortaya çıkarır ki kişi arkadaşlarının ihtiyaçlarına karşı asla duyarsız kalmaz. Doğanın ve bu sosyal faaliyetlerin bize kazandırdığı belki de en önemli husus paylaşım ve yardımlaşma ahlakıdır. Bu da icra ettiğimiz din görevliliği mesleğinde bizim temel tavrımız olmalıdır.

Yardımanın ve yardımlaşmanın bizatihi yaşandığı bu havayı teneffüs etmek, bu kazanımları sıcaklığına yaşamak insanın kişiliğinde, kimliğinde bir olgunlaşmaya vesile oluyor. Doğada bulunmak insanın çağın hastalığı stresten arındırıyor. Dolayısıyla insan daha mutlu, huzurlu ve zinde oluyor. Bu doğal olarak mesleğine de yansıyor. İnsanlarla ilişkilerde bir rahatlık bir ufuk kazandırıyor. Dolayısıyla mutlu ve zinde bir kimse hayatta başkalarına hep pozitif bir enerji verecektir. Bu da bizi vazifemizi ifa ederken yorgunluktan kurtarıyor. Cemaate karşı pozitif bir bakış açısı

yla hizmet etmemizi sağlıyor. Doğadaki güzelliklerin yanı sıra sosyal faaliyetlerin içerisinde olmak kişiye bir şeyleri yapma, başarma mutluluğunu da tattırıyor. Her dağın zirvesine çıkışımızın ya da arama kurtarma faaliyetinde karşılaştığımız her mutluluk gözyaşlarının başarı olduğunu düşünebiliriz. Bu çalışmaların özellikle genç cemaatimle arada bir iletişim köprüsü olduğunu da söylemeliyim.

Sosyal faaliyetler anlamında meslektaşlarınıza ne gibi önerilerde bulunursunuz?

Allah'ın emri olan iyilik hiçbir zaman boşa gitmeyen tek yatırımdır. Bu amaç doğrultusunda insanlığa sağlanan faydanın her bir zerre si muhakkak ki ahirette karşımıza çıkacaktır. Biz vaazlarımızda, hutbelerimizde bunu anlatıyoruz cemaate. Dolayısıyla dağcılık faaliyetlerinin bir kolu da olan arama kurtarma çalışmalarında bir imamın olması insanları etkiliyor. Kurumuma, mesleğime ve şahsıma bakışlarında olumlu değerler kazandırıyor. Diğer bir husus şudur: Gerek doğal afetlere maruz kalan insanlar için gerekse kaybolan insanlar için en önemli faktör zamandır. Her köyde mutlaka imam bulunurken jandarma, ilk yardım ekibi gibi ekipler bulunmayabilir. Gelmeleri zaman alabilir. Bugün imamlar Türkiye'nin en ücra köylerinde, dağlarında görev başındadırlar. Ben meslektaşlarıma sivil ve kamu marifetiyle verilen bu ve benzeri kurslara katılmalarını, cami içinde olduğu gibi dışında da bir güven sembolü olmalarını, insanların en zor anlarında ilk başvuracakları biri olmalarını öneririm. ■

Hüseyin Ağırbaş, Hatay'ın Dörtöyl ilçesinde 1975 yılında doğdu. İlkokulu Dörtöyl'de okudu. Liseyi, Kastamonu'da Devrekani İmam Hatip Lisesinde tamamladı. Sonrasında Niğde Üniversitesi Aksaray Beden Eğitimi Öğretmenliği Bölümünü bitirdi. 2007 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde imam hatip olarak göreve başladı. Hâlen bu görevi Hatay'ın Hassa ilçesinde sürdürüyor.

KIYAMETİN TELLALLARI - I

Prof. Dr. Adnan Bülent BALOĞLU

M

odern siyaset teorileri aynı zamanda birer kıyamet teorisidir. Bu tez bir kısım Batılı entelektüel tarafından uzun zamandır seslendiriliyor. Onlara göre, modern siyasetin teorisyenleri, dine prim vermeyen seküler bir tutum sergilemeler de, modern siyaset tasarımlarını dinî, teolojik geçmişlerinin etkisiyle nihayetinde kurtuluş ve kıyamet teorilerine yaslamışlardır. (bkz. Bengül Güngörmez, 'Modernite ve Kıyamet', Ank. 2014.)

Bunda şaşılacak pek bir şey yok!

Kendini her vesileyle her platformda kutsayan, yegâne siyasi model olarak önüne gelene dayatan Batılı siyasetin din ile karşılıklı etkileşim içinde olmadığı bir devir yoktur. Batı'nın din-siyaset, devlet-Kilise ilişkileri

oldukça girifttir ve hâlâ da öyledir. Dışarıdan bakılarak anlaşılması kolay değildir. Bugün Batı'da Kilise, sunduğu din hizmetlerinin içeriğini ve biçimini modern hayatın taleplerine göre yeniden düzenlemiş ve takviye etmiştir. Sosyal refah ve endüstri toplumuna hizmet anlayışını devletle aynı safta ve yan yana olacak şekilde belirlemiştir. Dolayısıyla ister sağ ister sol, ister liberal isterse muhafazakâr olsun, iktidardaki hiçbir siyasi yapının ondan vazgeçmesi mümkün değildir.

İlâveten din, her zaman her yerde olduğu gibi, seküler Batılı siyaset politikaları için de bir güç merkezidir, esaslı bir moral ve motivasyon kaynağıdır. Bu politikaların sahipleri iyi bilirler ki, din meşruiyetin en güçlü aracıdır ve dahi, ne pahasına olursa olsun, toplumların vazgeçil-

mezlerindedir. Siyasilerin sosyal politikalarının halka anlatılmasında ve benimsetilmesinde Kilise hayatı rol oynar.

'Şecaat arzederken merdi kıptî sirkatin söylemiş'

Bu, eskiden böyleydi, şimdi de böyle; modern dönemde de çok şey değişmedi. Kaldı ki Aydınlanma da özünde teolojikti, tarih düzleminde metafizik dünyanın bir devamıydı. (a.e., s. 49.) Siyasi teoloji literatürüne önemli katkılar sunan Avusturya asıllı Yahudi Jacob Taubes, "Modernite, olabilecek en dinsel dönemdir." der ve devam eder: "Zira modernitede vuku bulan şey tam da dünyevi şartların mesihçi bir dönüşümüdür." (a.e., 122.)

"Nasıl yani?" dediğinizi duyar gibiyim.

Aydınlanma sonrasında şahlana seküler ideolojilerin hedefi, Tanrı'yı ve izlerini sosyal hayattan uzaklaştırmak, irrasyonel ve hurafeden ibaret gördükleri dini yasaklamaktı. Bu amaçla, dinî kurumları ya budayarak işlevsiz bırakmışlar ya da tamamen kapatmışlardır. "Din ile büyülenen insanı bilimin aydınlığına iletmeyi" hedeflemişlerdi. Bunu yaparken dinlerin uhrevi cennetlerinin yerine kendi dünyevi cennetlerini monte edeceklerdi.

Mesela...

Pozitivizmin kurucusu Auguste Comte'un hayalindeki cennet, Tanrı'nın yerini insanın, hurafeci dinlerin yerini de insanlık dininin aldığı bir yeryüzüydü. Hitler'in Nasyonal Sosyalizm'inin dünyevi cennet tasavvurunda Yahudilere yer yoktu, yalnızca 'tek halk, tek devlet, tek lider'li saf kan Alman ırkına yer vardı. Marx'ın Sosyalizmi için cennet, proletaryanın kapitalist burjuvayı devirip kendi hâkimiyetini tesis ettiği yerd. Kızıl Khmerlerin lideri Pol Pot için cennet, modern hayatın, paranın, eğitimin, sanatın ve dinin olmadığı Sıfır Yılı (Year Zero)'na yani en başa dönmüş bir Kamboçya hayali idi.

Yine mesela, Irak ve Suriye'nin Baas partilerinin ideologları için cennet, feodalizmin ve sömürgeci emperyalizmin defedildiği, ekonomisi, kültürü, eğitimi ve diğer unsurlarıyla bütün bir Arap ulusunun tek bir sosyalist şemsiye altında toplandığı devletin sınırlarıydı...

Zihinsel çatlama!

Maddi güç, refah ve üretimi elinde tutan yönetici sınıflar zihinsel üretim araçlarının da sahibiydiler; toplumun yöneten maddi gücü aynı zamanda yöneten entelektü-

el gücüydü. (K. Marx, F. Engels, The German Ideology, London 1970, s. 64.) Güç, refah ve üretime ortak edilmeyen kalabalıklara yönetici elitlerin ideolojilerinin temel doktrinlerini ezberleme görevi verilmişti. Bedenlere şekli müdahale yetmezdi, zihinlere de müdahale şarttı.

Köleleştirilmeliydi zihinler...

Gel gör ki, seküler ideolojiler hiçbir yerde karın doyurmadı. Üstelik seküler cennet hayalleri milyonların canına mâl oldu! Fikirler, ideolojinin kalın zırhına büründürüldüğünde zulmün, işkencenin ve psikolojik baskıların aracına kolayca dönüşebilirlerdi ve nitekim hemen her yerde bu gerçekleşti. Kutsallaştırılan ideolojilerle tarihe, geleneğe, kültüre, dinî kimliklere acımasızca saldırıldı. Milletın kadim birliğini ve bütünlüğünü temin eden ne kadar unsur varsa, bu saldırılardan nasiplendi. İktidarlar kendi iktidarlarının harcını daha da sağlamlaştırmak için etnik, dinsel, kabilesel farklılıkları körüklediler, birbirine tutuşturdular.

Derine kök salmış etnik, dinî, siyasi, kabilevi güç yapıları kimi yerlerde sözde şeriatlar tesis ettiler. Ziyaüddin Serdar'ın da dediği gibi, Müslüman bilincinde müstesna bir mevkiye sahip olan şeriat kavramı ile anladıkları, ahlaki muhtevadan ve hikmetten sıyrılmış bir dizi şekilsel ceza ve yaptırımdı, bu cezalardan ziyadesiyle nasibini alanlar toplumun imtiyazsız kalabalıkları ve özellikle de kadınlar oldu. (Z. Serdar, Cenneti Arayan Adam, Mahya Yay., İstanbul 2017, s. 247 vd.)

Şeriatı uyguladığını düşünen dengelessiz yönetici elitler için şeriat kafadaydı; tüketim kültürlerine, ilişkilerine ve davranışlarına hâkim olan

ise modernliğin popüler kültürüydü. Bunu tanımlayan en iyi kavram 'zihinsel çatlama' olmalıydı.

Başka yerlerde de seküler ideolojiler yöneten elitlerin âli menfaatlerine basamak vazifesi gördü.

Büyük bir kısmı aldatmacadan ibaret olduğu hâlde Müslüman halklara dayatılan bu toptancı, totaliter, teokratik düzenler sahiplerinin nazarında eşsiz birer dünyevi cennet tasarımıydı.

Irak ve Suriye'nin Arap ırkçılığına dayalı Baas rejimleri; Körfez ülkelerinde şekilci, ahlaki muhtevadan yoksun şeriat (!) düzenleri; Kuzey Afrika'nın, Türkiye'nin, otoriter, seküler tek parti rejimleri; Endonezya'da önce Sukarno'nun, ardından Suharto'nun kanlı diktatörlükleri...

Ve daha niceleri... Afganistan'da, İran'da, Malezya'da, Yemen'de, Uganda'da... Hemen her yerde...

Hepsi halklarının özgürlük, adalet, eşitlik ve temsil taleplerine kulak tıkayan ama dünyevi cennet vaadinde birbiriyle yarışan, ideolojiler üzerine kurgulanmış bir dizi rejimdi...

Güce ve iktidara sınımsız yapışan, ülke nimetlerini kendi aralarında paylaşan, dünya dinden arındırılırsa her şeyin güllük gülistanlık olacağı fikrine gönülden iman eden bir grup imtiyazlı rejimleriydiler!

Tunus'ta İslami Yöneliş Hareketi'nin kurucu lideri Raşid el-Gannuşi'nin bu konuda Arap toplumları ile ilgili tahlili oldukça ilginçtir. Ona göre, 'modernitenin varisleri' olma iddiasıyla yola çıkan, toplumları adına her türlü kararı alma yetkisini tekelinde tutan, devletin bütün kurumlarını, köşe başlarını ele geçiren bu 'ahlaksız' elitler, sömürgecilerin

Arap toplumları üzerindeki hedef, metot, rol ve fikirlerinin de varisleriydiler. "Batı'ya düşen görev" der el-Gannuşi, "moderniteyi güçlendirmek adına, demokratik olmayan seküler bu rejimleri yaratıp yaşattı." (el-Gannuşi, 'Arap Mağribi'nde Sekülerizm', Ortadoğuda Modernleşme, Mana Yay., İst. 2009, s. 183-84.)

İmtiyazlı elitler halklarının ensesinde senelerce boza pişirdi... Sekülerizmin dünyevi cennet vaatleri büyük bir fiyasko ile nihayet buldu.

Kötü yönetimin tipik numuneleri olan despot iktidarlarının halka ve bilhassa genç nüfusa bıraktığı miras ağır bir faturaydı: geri kalmışlık, eziklik, yoksulluk, gelir dağılımı eşitsizliği, rüşvet ve yolsuzluk...

Müslüman Arap toplumlarının yüzleştiği tarihsel şartlar çok ağırdı...

Sonrası daha da felaketti...

Rejimleri koruma pahasına girilen savaşlarda koca şehirler harap oldu... Milyonlarca yersiz, yurtsuz, göçer sığınmacı türedi... Topraklar kapanın elinde kaldı, parçalandı, köstebek yuvasına döndü...

Yaralı kalpler, tıkanık bilinçler...

Seküler ideolojilerin dünyevi cennetleri gerçekleşmedi; onların yerini gerçek dünyevi cehennemler kapladı!

Toplumsal projeleri hayata geçirmek, genç nüfusu verimli ekonomik faaliyetlere dâhil etmek yerine, basıkıcı, otoriter rejimlerin kök salmasını temin etmekten başka işe yaramayan her türden ideoloji iflas etti. Şimdi pek çok Müslüman ülkede, 'tağüt' rejimlere karşı cihat çağrısı yapan irili ufaklı sayısız radikal akım var...

İşsizlik, fakirlik gibi kronik sorunlarla boğuşmaktan yorgun düşen öfkeli gençlere kestirmeden uhrevi cennet vaat eden radikal terör yuvaları...

Bu gizli ve hücrel örgütler, birbirlerinden kopya ettikleri cihat ideolojisini onuru zedelenmiş gençler için bir yem olarak kullandılar. Güya hedefleri Müslüman kimliğini onarmaktı. Kendi doğal kültürü içinde büyüleyici bir güzelliğin timsali olabilecek gençler, önce kendi doğal ortamlarına sonra kendilerine yabancılaştırıldılar ve birer ölüm makinesi olarak ölüm tarlalarına sürüldüler.

Bu örgütler, küreselleşmenin gizli mimarlarınca salt fiziksel yıkımın ötesinde Müslüman benliklerin tahribi için de tasarlanmıştı. Benliklerin tahribi ile verilen hasar, fiziksel hasardan çok daha kalıcı ve yıkıcı olurdu. Zira hasarlı benlikler ölümü ve öldürmeyi bütünüyle kabullenmiş ilk yok edecekleri kimseler kendi kardeşleri olurdu. Kardeşlerini katlederken sadece gözlerini açıkta bırakan maskeler taktılar. Amaçları korku salmak gibi görünse de gerçekte gizledikleri şey, kardeş katlinin kıpkızıl utancıydı. Üstlerine başlarına saçılan kardeş kanı da sakladıkları bu kızıl utancın kızıl görünümünün den başka bir şey değildi.

Ama olsun, öldürürler ve ölürlerse gidecekleri yer cennetti! Öyle kandırılmışlardı. Öldürülenler bir zamanlar kardeşti; şimdi ise birer kâfir!

Müslüman dünyada olup bitenlere kıs kıs gülen dünyanın efendileri bu örgütler vasıtasıyla Müslümanlara açık mesaj veriyorlardı: İpleriniz her daim bizim elimizdedir!

İslam'ı ucuz ideolojilerinin nesnesi yapan bu örgütler, hakikati yalnızca kendilerinin temsil ettiğini iddia eden birer siyasi kurguydular. Ka-

palı, tekelci ideolojik yapılar olarak dinin, devletin, insanların ve yaşama biçimlerinin nihai biçimleri onlardan sorulurdu. Din onlar için insan hayatını bütünüyle kuşatan siyasi bir yapı olmanın ötesinde bir anlam ifade etmiyordu. Nitekim topluma sunabilecekleri sosyal projeleri yoktu bu örgütlerin, olamazdı da!...

Gerçekte pek çok radikal örgüt, ağlarına düşürdükleri gençleri, şeytani bir koalisyonla tutuşmanın mukadder olduğu 'Son Savaş'a hazırlamak üzere sömürgeci efendileri tarafından tasarlanmıştı.

Kıyametin Doğulu tellalları onlardı! Şimdi sadede gelelim ve büyük resmi tamamlayalım... Peki, kıyametin Batılı tellalları kimler?

Aklı başında, bilinçli, okuyan, tarihten, geçmişinden haberdar olan Hristiyan bir Batılı için tarih özünde seküler değildir, dünyevi ile ilahî olanı kaynaştırdığı için kutsaldır. Ebedî olanla, geçici olanın kesiştiği bu tarihte Tanrı belli bir grubu seçmiş ve ona özel bir misyon yüklemiştir. Bu seçilmiş grup, iyinin temsilcisi olarak kötü ile topyekûn savaşa tutuşacaktır. Tarihî düzlemde bu, iyinin kötüyü hâk ile yeksan edeceği nihai savaş (Armageddon) mutlaka olacaktır.

Bu çerçevede, Batı'da ve bilhassa Evanjelizm olarak son zamanlarda sıkça duyduğumuz akım tarafından kıyamet ve kurtuluş teorilerine gösterilen özel ihtimam tesadüfi değildir. Dinin nüfuzunun insanı bütün hakikatin temel ölçüsü olarak kabul eden seküler yapılar üzerinde hâlâ etkili olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Bir sonraki yazımızda kaldığımız yerden devam edeceğiz... ■

BİR EL YAZMA ESERİN KURTULUŞ HİKÂYESİ

Samet TURAN | DİB Yazma Eser Patoloji Uzmanı

Zamanının en değerli hazineleri olan el yazması eserler... Günümüzde belki altın kadar kıymetli olduğu bilinmese de onları korumak, gelecek nesillere aktarmak, özellikle İslam toplumu olarak bizim öncelikli vazifemiz. Moğol istilası gibi tarihte ilme ve bilgiye vurulan büyük darbeler, bu eserlerin birçoğunun yok olmasına sebep olmuştur. Ancak günümüze kadar gelen nadir diyebileceğimiz el yazması eserlere hak

ettiği değeri vererek yok olmalarının önüne geçmek durumundayız. Omuzlarımızdaki yükün farkında olarak el yazması eserlerin önce konservasyonunu (koruma), gerekiyorsa restorasyonunu (onarım) yaparak gelecek nesillere aktarımını sağlamaya var gücümüzle çalışmak zorundayız.

Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi bünyesinde mütevazı bir restorasyon birimi var. Aslında oraya şifahane dersek yanlış söylemiş

olmayız. Görevli olduğum bu özel birimde çalışma arkadaşlarımla beraber nadir eserlerin şartlarını nasıl iyileştirebiliriz, bu göz bebeği kadar kıymetli eserleri çürümekten, küflenip yok olmaktan nasıl kurtarabiliriz düşüncesiyle çalışmalarımızı her gün daha da artırarak devam ediyoruz. Tabii ki bu arada birçok el yazması eser de başış olarak gelmeye devam ediyor.

Bir gün kapıdan bir beyefendi girdi. Elindeki hışırtılı poşete koyduğu ki-

tabı eğer restorasyonu yapılacaksa kütüphaneye bağışlamak istediğini söyledi. Sanki bir hastayı hastaneye yetiştirmenin telaşı vardı gözlerinde. Kitabı, dedesinin bahçesinde gömülü olarak bulduğunu söyledi. Eseri poşetten çıkardım. Durumunun kötü olduğunu anladım ama tahminimin de ötesinde bir hasar vardı. Nasıl olmasın ki! Eser, yıllar boyu üzerinde yığınla toprak taşımak zorunda kalmış, bu yüzden yorgunluğu, bitkinliği o kadar belli ki artık son günlerini yaşıyor gibiydi. Acil müdahale etmem gerekiyordu. Keşke yoğun bakım servisimiz olsa dedim içimden ve hiç vakit kaybetmeden çalışmalara başladım.

Eser kömürleşmeye yaklaşmış, üzerindeki siyah tortulardan artık yazıları bile okunmaz hâle gelmişti. Yıllarca toprak altında mahsur kalmış bu masum eserin birkaç sayfasını çevirince içinde muhteşem bir minyatür olduğunu gördüm. Medine ve Mekke'nin altın yıldızlı tezhibi bu eserin Delâilü'l-hayrât olduğunu gösteriyordu.

Delâilü'l-hayrât, Şeyh Muhammed b. Süleyman el-Cezûlî (ö. 870/1465) tarafından derlenen bir salavat mecmuası. Türkler arasında daha çok Delâil-i Şerif, Delâil-i Hayrat ve Delâil diye bilinen risalenin tam adı "Delâilü'l-hayrat ve şevâriku'l-envâr fî zikri's-salât 'ale'n-nebiyyi'l-muh-tar"dır.

İşte böyle bir eserin yok olup gitmesine kimin gönlü razı olabilir? Böylesine mükemmel yazılmış, müthiş bir hat ve tezhip ustalığı ile kaleme alınmış eser aciliyet sırasında elbette öne alınmalıydı. Ben de öyle yaptım. Yıllarca toprak altında kalmasına rağmen mürekkebinde ve tezhibinde en ufak dağılma olmamış. Ancak varaklar toprağın yükünü daha fazla

kaldıramamış ve artık kaynama derecesine kadar iç içe geçmişti.

Aklıma usta çırak hikâyesi geldi o sırada. "Zamanın birinde yaşayan bir adamın elinde o kadar kıymetli bir taş varmış ki bu taşı yüzüğünün içine koydurmak istemiş. Civarda bu işi en iyi yapan ustanın yanına gelmiş. Ben bu kıymetli taşı yüzüğümün içine koydurmak istiyorum demiş ustaya. Usta anlamış taşın kıymetini ve hiçbir şeyden haberi olmayan çırağını çağırarak bu işi onun yapmasını istemiş. Çırak yüzüğü yapıp getirdikten sonra taşın sahibi dayanamayıp sormuş: "Bu kadar değerli bir taşı neden çırağın yapmasına izin verdin?" Ustanın cevabı bir hayli dikkat çekici: "Ben o taşın çok değerli olduğunu biliyordum. Eğer ben yapsaydım ellerim titrer de yanlış yaparım diye korktum. Bu yüzden çırağa verdim." demiş. İşte ben de bir kitap patoloğu olarak Delâilü'l-hayrât gibi Peygamber Efendimize salavatların olduğu bu eseri yaparken o ustanın tedirginliğini yaşadım, ona her dokunduğum an. Yanlış bir şeyler yapmaktan korkup bir kuyumcu titizliği ile hareket

etmeliyim, dedim içimden ve hep o hassasiyetle çalıştım.

Restorasyonda temel mantığın gerekli olan en az müdahale ile yazma eserin daha fazla hasar görmesini engellemek olduğunu düşünerek hemen işe koyuldum. İlk iş sayfaları birbirinden ayırmak oldu elbette. Ama bu kadar basit olmadı maalesef. Öncelikle, prezervasyon kalemi denilen soğuk buhar makinesi ile birbirine yapışmış sayfaların ayrılmasını sağladım.

Her sayfası, o taşlaşmış kalıptan çıktıkça benim de üzerimdeki yükler hafiflemeye başlıyordu. Uzun ve sabır isteyen bu yolun sonu güzel olacaktı, biliyorum. Ayrılan sayfaların üzerindeki bu siyah tortudan kurtulma zamanı gelmişti artık. En hafif ve yumuşak uçlu fırça ile temizlemeye başladım. Çıkan tozlar havayı kirletse de hem eserin hem de kalbimin üzerindeki tozların temizlediğini hissediyordum.

Eser yavaş yavaş gün yüzüne çıkmaya başlamıştı. Üzerindeki seçilmiş salavatlar, harfler kendini gösterme-

ye başlamış olsa da varaklar için aynı şeyin söylenmesi zordu. Zayıflamış, bitkin düşmüş varakların mukavemetini artırmam gerekliydi. Mantarlardan kurtulmak için önce seyreltilmiş etil alkol ile yıkadım, daha sonra kâğıdın hammaddesi olan metil selüloz ile de mukavemetini artırdım.

Prete bir gün bekledikten sonra artık eksik kalan yerleri tamamlamaya başlayabiliyordum. Eserin kalınlığına uygun seçtiğim Japon kâğıdı ile eksik parçaları tamamladım. Her

çıkan sayfa sanki yeniden hayat buluyordu. Sırtı oluşturan parçalar bir araya geldikçe heyecanım daha da artmaya başladı. Uzun süre ağırlık altında bekleyen formların artık dikilme zamanı gelmişti. Eseri, orijinaline uygun iki duraklı kendinden mumlu keten iple diktim.

Artık çalışmanın son günlerine yaklaşılmaya başlamıştım. En ince ve zahmetli olan şiraze örgüsü yapılması için ipek ibrişimleri hazırladım. Önce formları bir arada tutan kolon dikişini, daha sonra balıksırtı

motifi ile şiraze örgüsünü tamamladım. Bu sayede artık sayfalar birbirinden bir daha ayrılmayacaktı.

Eserin metin kısmı bitmiş ve onu koruyacak cildin yapımına geçme vakti gelmişti. Amacım yeni bir cilt yapmak değil, var olanı kurtarabilmektir. Maruz kaldığı nem ve soğuktan kapaklar işlevini yitirmişti. Artık bu mükemmel eseri koruması zor görünüyordu. Ancak üzerinde hâlâ kalıntıları duran deri parçaları bizi cildin orijinal görüntüsüne yaklaştırabilecekti. Çıkardığım deri parçalarını yıkayıp temizledikten sonra cildin üzerine tekrar monte ettim. Nihayet cilt ve metin iki âşık gibi birbirine kavuştu. Zaten onlara da yakışan buydu. Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesinde yer alan bu şifahanede bir eser daha sıhhat buldu çok şükür. Bir eseri daha bizden sonrakilere ulaştırabilmenin huzuru içinde iyileştirilmesi gereken başka bir yazma esere yönelmek zorundayım... ■

KAPIYA DAYANAN DİSTOPYA: 1984

Emin GÜRDAMUR

George Orwell'in Bin Dokuz Yüz Seksen Dört adlı romanı, dünya edebiyat tarihinin en karamsar distopyalarından biridir. Okyanusya isimli kurgusal bir ülkede insanlar Büyük Birader'in amansız gözetimi altında yaşamaktadırlar. Toplum evvela dil üzerinden bir manipülasyona maruz kalmıştır. Barış Bakanlığı savaşın, Gerçek Bakanlığı yalan-

ların, Sevgi Bakanlığı işkencenin, Varlık Bakanlığı yokluğun bakanlığı olarak faaliyet göstermektedir. Okyanusya'da insanlar hem yayın yapan hem de görüntü kaydeden tele ekranlar vasıtasıyla sürekli izlenmekte, bütün hareketleri kontrol altında tutulmaktadır. Orwell'in trajik kahramanı Winston Smith, uyumsuz ve yalnız bir kişilik olarak düzene muhalefet etmeye, başkaldırmaya çalışır. Zaten roman, onun

tele ekranın görmediği gizli bir yerde günlük tutmaya başlamasıyla gelişir.

Bugün günlük hayatın ve iletişimin büyük bir kısmını oluşturan internet, eğlenceli platformlar ve sürekli güncellenen uygulamalar aracılığıyla bireyin hayatında gittikçe daha fazla yer edinmiş; yol tariflerinden alışverişe, tatil tercihlerinden sağlık hizmetlerine uzanan geniş bir yel-

pazede sunduğu hizmetlerle gündelik yaşamın olmazsa olmaz parçası hâline gelmiştir. Modern insanın âdeta bir uzvuna dönüşen akıllı telefonların ve tabletlerin kullanım oranı dünyada olduğu gibi Türkiye’de de her geçen gün artmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2018 yılı Nisan ayı itibarıyla Türkiye’de internet kullanan bireylerin oranının yüzde 72.9’a, hanelerin internete erişim imkânının yüzde 83.8’e, internet üzerinden alışveriş yapma oranının ise yüzde 29.3’e ulaştığını açıklamıştır.

F. A. Zeitung gazetesinin yayımcısı Frank Schirrmacher, Payback adlı kitabında, insanların sosyal medya hesaplarını ve bu hesapların yer aldığı platformları birer oyun ve eğlence aracı olarak gördüğünü fakat bu mecralarda yapılan her hareketin bir girdi olma özelliği taşıdığını ifade eder. Bugün herhangi bir arama motoru üzerinden bir ürün hakkında arama yapıldığında o ürünün diğer pek çok sosyal hesabında kullanıcıya reklam bandı olarak sunulduğu biliniyor. Yılda 60 milyar dolar ciro yapan ve bu cironun büyük kısmını reklam gelirlerinden karşılayan bir arama motorunun, toplam işletme değerinin 350 milyar dolarla dünyaca ünlü bir otomobil grubunun üç katına ulaştığı göz önünde tutulduğunda insan davranışlarının data hâline getirilmesinin ne denli kârlı (!) bir yeni nesil yatırım aracı olduğu ortaya çıkıyor. Bireysel hayatlar, kullanıcıların kendi onayları doğrultusunda şirketler tarafından veriye dönüştürülüp paraya tahvil ediliyor. Google’ın şefi Eric Schmidt, “Biz nerede olduğunuzu biliyoruz. Geçmişte nerede bulunduğunuzu biliyoruz. Şu an neler düşündüğünüzü aşağı yukarı biliyoruz.” diyerek aslında

internet çağında yepyeni bir dijital diktatörlükle karşı karşıya olduğumuzu bize hatırlatıyor. Bugünkü depolama, analiz ve algoritmalarla oluşturulan ve gönüllülük esasına dayanan takip sistemi, George Orwell’in Bin Dokuz Yüz Seksen Dört romanından çok daha korkunç seviyeye ulaştı.

Joseph Nicéphore Niepce, 1826 yılında sekiz saat süren pozlama sonucu evinin penceresinden bir görüntü yakalamayı başardığında fotoğraf bilimi açısından büyük bir adım attığının farkındaydı. Ama bu teknolojinin kendisinden yaklaşık iki yüzyıl sonra bütün dünyayı kuşatacağını, hayatı denetim altına alacağını kolay kolay hayal edemedi. Bugün şirketlerin yeryüzüne yayılmış gözleri, mini mercekler üzerinden milyonlarca kullanıcının hareketini, alışkanlığını kayıt altına alıyor ve analize uygun rakamlara dönüştürüyor. Bunun için herhangi bir çaba sarf etmelerine de gerek kalmıyor. İnsanlar muhteşem bir manzara karşısında ilk olarak telefonlarına davranıyor. Sosyal medya hesapları çoktan yaşamın gerçekliğini tamamlayan birer unsura dönüşmüş durumda. Bilgisayar bilimcisi Jaron Lanier, sistemin nasıl çalıştığına dair çarpıcı bir ikazda bulunuyor: “Şayet GPS ve akıllı telefonunuzdaki kamera gibi sensörleri sürekli üzerinde taşıy ve emrinize amade olan opsiyonları manipüle etmesi için reklam verenler tarafından finanse edilen bir şirketin devasa bilgisayarına sürekli veriler gönderirseniz ilerleyen zamanlarda özgürlüğünüzü kaybedeceğiniz kesindir. Zaman geçtikçe google, amazon, apple ve ortağı, nerelere gittiğimizi, hangi arkadaşlara sahip olduğumuzu, hangi tür filmleri tercih ettiğimizi daha iyi bilecektir.

Ancak ağlara girebilen NSA ve diğer gizli servislerin de gerektiğinde eşzamanlı olarak bu bilgilere ulaşabilmesi, durumu daha da ilginç kılmaktadır.” (Stefan Aust, Thomas Ammann, Dijital Diktatörlük, Hece Yayınları, 1. Baskı, Şubat 2018. s. 22.)

Nesnelerin interneti

Son yıllarda sıklıkla duyduğumuz “Nesnelerin İnterneti”, aslında 1990’ların sonunda literatüre girmiş bir kavram. İnternete bağlı cihazların insan etkisinden bağımsız olarak kendi aralarında oluşturulmuş bir protokolle çalışması, birbirleriyle iletişim içinde olması anlamına geliyor. Akıllı telefon, akıllı saatler, akıllı evler, akıllı arabalar, akıllı marketler, akıllı okullar... Teknolojik ürünlerin gittikçe daha çok birbiriyle bağlantı imkânı bulunmasıyla hayatın bütün alanlarına yayılan yapay zekâ uygulamaları... Gerçi bütün otonom sistemlerde bir ölçüde yapay zekâya sahip unsurlara rastlamak mümkün. Bu açıdan yapay zekâ çalışmaları, II. Dünya Savaşı’nda yaptığı deneysel çalışmalarla bilinen Alan Mathison Turing’in, 1950’de yayımladığı “Bilgi İşlem Makineleri ve Zekâ” adlı makalesinde, “Makineler düşünebilir mi?” sorusunu bilimin kulağına fısıldamasına kadar götürülebilir. Kısaca, farklı sistemlerin bir algoritma ve analiz kabiliyetine tabi olarak ortaya koydukları sonuç, nesnelerin interneti olarak tarif ediliyor.

Örneğin Amerika’da yapay zekâya sahip market uygulamasını hayata geçiren ünlü bir market zinciri, kasiyer ve raf görevlileri olmaksızın insanların sıra beklemeden, fiş almadan sadece markete girip istediği ürünü alarak çıkmasıyla sonuçlanan yeni nesil bir alışveriş sistemiyle hizmet vermeye başladı.

Her şey cep telefonuna indirilen bir uygulamanın ve markete girildiği andan itibaren insanları takibe alan sayısız sensör ve kameranın senkronize biçimde alışverişi tanımlamasıyla meydana geliyor. Alışveriş çıkışı fatura cep telefonuna yansıtılıyor. İnsan faktörünü devre dışı bırakan uygulama, aynı zamanda ürünlere ve fiyatlara bakarken müşterinin aldığı yüz ifadelerini veriye dönüştürüp yeni fiyat politikaları için referansa çeviriyor. Bir başka örnek Çin'den. Kurulan akıllı sınıf, kameralar sayesinde otuz saniyede bir öğrencilerin yüzünü tanyor. Yüz ifadelerini analiz ediyor, davranışlarını, derslere katılım oranlarını istatistiki veriye dönüştürüyor. Yedi tür yüz ifadesini; okuma, yazma, el kaldırma, dinleme gibi altı tür davranışı tanımlayabilen sistem, öğretmenlere yöntemlerini güncellemeleri konusunda ayrıntılı raporlar sunuyor. Yapay zekânın etkin olarak uygulandığı alanların biri de çeviri programları. Önce yazılı sonra sesli çeviri sistemleriyle ortaya çıkan çalışmalar, günümüzde yapay zekânın ağırlık kazandığı merkezlerin başında geliyor.

Bütün bunlar yapay zekâ ve mercekli tekno dünyanın sayısız faydası konusunda insanları ikna edecek gibi görünse de madalyonun arka yüzü ürkütücü. Geçen yıl, aralarında Tesla'nın kurucusu Elon Musk'ın da yer aldığı dünyaca ünlü 116 robot ve yapay zekâ uzmanı, BM'ye başvurarak öldürme yeteneği olan robotların geliştirilmesinin ve kullanılmasının yasaklanmasını talep etti. Gerekçe olarak da bu sistemlerin savaş odaklı geliştirilmesi durumunda savaşların tarihte eşi benzeri görülmemiş büyüklükte ve hızda cereyan edeceğini öne sürdüler. Bununla birlikte kendi kendine karar

vereabilen otonom savaş araçları, başta ABD ve Çin olmak üzere Kuzey Kore ve Hindistan gibi yazılım teknolojilerine sahip ülkelerde hareketle geliştirilmeye devam ediyor.

Ürettiklerimize esiriz

Yapay zekâ programlarının nasıl bir insan tipini ortaya çıkaracağını kimse bilmiyor. İnsanlarla teknolojik aygıtlar arasında bağımlılığın ötesinde, kullanıcı adına karar vermeyi ihtiva eden bir etkileşim söz konusu. Gönüllülük esasına dayalı bu esaret çarkı, çeyrek asırda insan hayatının ayrılmaz parçası hâline geldi. Şirketler modern insanın hayatını daha konforlu hâle getirmek üzere müşterilerine imkân sunmak karşılığında onların kişilik özelliklerinden davranış kalıplarına kadar pek çok özel hayat bilgisine sahip oluyor. Sosyal hesaplar insanların amel defterine dönüşüyor, kişi her ne yaparsa yapsın bir kez girdiği veriden asla kurtulamıyor. Kapatılan hesaplar, silinen mesajlar asla gerçek anlamda yok olmuyor, şirketlerin belleklerinde arşiv olarak korunmaya devam ediyor. Hayatımız boyunca internette bıraktığımız izlerden oluşturulacak bir sanal biyografinin, çocuklarımıza veya torunlarımıza satılmayacağına bir garantisi yok.

George Orwell'in romanında dikkat çekici bir ayrıntı, toplumun dili üzerinde yapılan tahrifattır. Sistem, insanların düşünceleriyle savaşmak yerine o düşüncelerin taşıyıcı kolonları olan kelimeleri hedef almış ve başarıya ulaşmıştır. Nitekim düşünce suçunu ortadan kaldırmanın yolu düşüncenin kendisini ortadan kaldırmaktır. Bunun yolu da kelimeleri daraltmaktan, azaltmaktan veya tersyüz etmekten geçer. Kelimeler azalınca bilinç tıkanacak

ve sonuçta düşünce işlevselliğini yitirecektir. Özgürlük kavramı ortadan kalktıktan sonra kimse esaretinin farkına varamayacak, böylece kitleler kendilerine empoze edilen söylemlerle yetinecektir. Böylece baştan sonra akıl dışı bir sistem sorulanmayacak, aksine korunmaya çalışılacaktır.

Sömürünün adı alışveriş, dev şirketler tarafından izlenmenin adı sosyal medya, ilgileri dataya dönüştürmenin adı eğlence olduğu zaman, Hitler'in propaganda bakanı Joseph Goebbels'in dediği gibi, yeterince büyük bir yalan söylenmiş, yeterince tekrar edilmiş ve insanlar ona inanmaya başlamışlar demektir. Artık insan, iradesinin kendisine ait olduğunu zannedecek illüzyonlarla kuşatılmıştır. Açma kapama tuşları, ona özgürlük hissi yaşatmaktadır. Şifrelerle kendini güvende hissetmektedir. Dilediği ürüne ilgisinin kendiliğinden belirmediğini düşünmektedir. Peki, gerçekte böyle midir? Şifreler insanı kime karşı güvende tutmaktadır? Elbette diğer kullanıcılara karşı. Yani asıl büyük soru bütün ağırlığıyla ortada durmaktadır. Dev ticari ağlar, insanlara doğrudan talimat vermek yerine, yapay zekâ teknolojisiyle onları yönlendirmeye odaklanmış; dijital ekran, tarihte eşi benzeri görülmemiş bir mühendisliğin, ilgi mühendisliğinin uygulayıcısı olmuştur. George Orwell'in romanında da bu durum net bir şekilde kendini gösterir: "Eski despotluklar, 'Şunu yapmayacaksın, bunu yapmayacaksın.' diye buyuruyordu. Totaliterler, 'Şöyle yapacaksın, böyle yapacaksın.' diye dayatıyorlardı. Biz ise, insanlara 'Sen aslında şusun, aslında şöyle düşünüyorsun, şuna inanıyorsun.' diye bastırıyoruz."

Evet, eski despotluklar çağında de-

Dev ticari ağlar, insanlara doğrudan talimat vermek yerine, yapay zekâ teknolojisiyle onları yönlendirmeye odaklanmış; dijital ekran, tarihte eşi benzeri görülmemiş bir mühendisliğin, ilgi mühendisliğinin uygulayıcısı olmuştur.

ğiliz. Modern zamanlar da geride kaldı. Charles Chaplin'in Modern Zamanlar filminde, fabrikanın üretim bandına bir türlü adapte olmayan, işi eline yüzüne bulaştıran bir insan üzerinden makineleşme eleştirilmişti. İşçilerin yemek paydoslarında kaybedecekleri zamanı telafi etmek üzere icat edilen yemek yedirme aparatına oturtulan Chaplin'in ağız bir şey yiyemediğinde de makine tarafından siliniyordu. Filmde çarklar arasında sıkışan insan metaforları, esasen standartizasyona maruz kalan modern bireyin beyaz perdede kendisiyle ilk yüzleşmesiydi. Bugün insan artık kapitalizmin doymak bilmez dışlarının arasında hem müşteri hem pazarlama nesnesidir. Artık maki-

neler yapay zekâlarla donatıldığı için Chaplin'in ağız yemek yemediği hâlde silinmeyecek. Makine, o gülünç hâlde değil. Büyük iktisadi kongrelerde artık makinelerin, robotların nasıl bir ahlakla donatılacağı konuşuluyor. Gülünç duruma bu sefer insan, iradesini elindeki ekrana bağlayan birey düşmektedir.

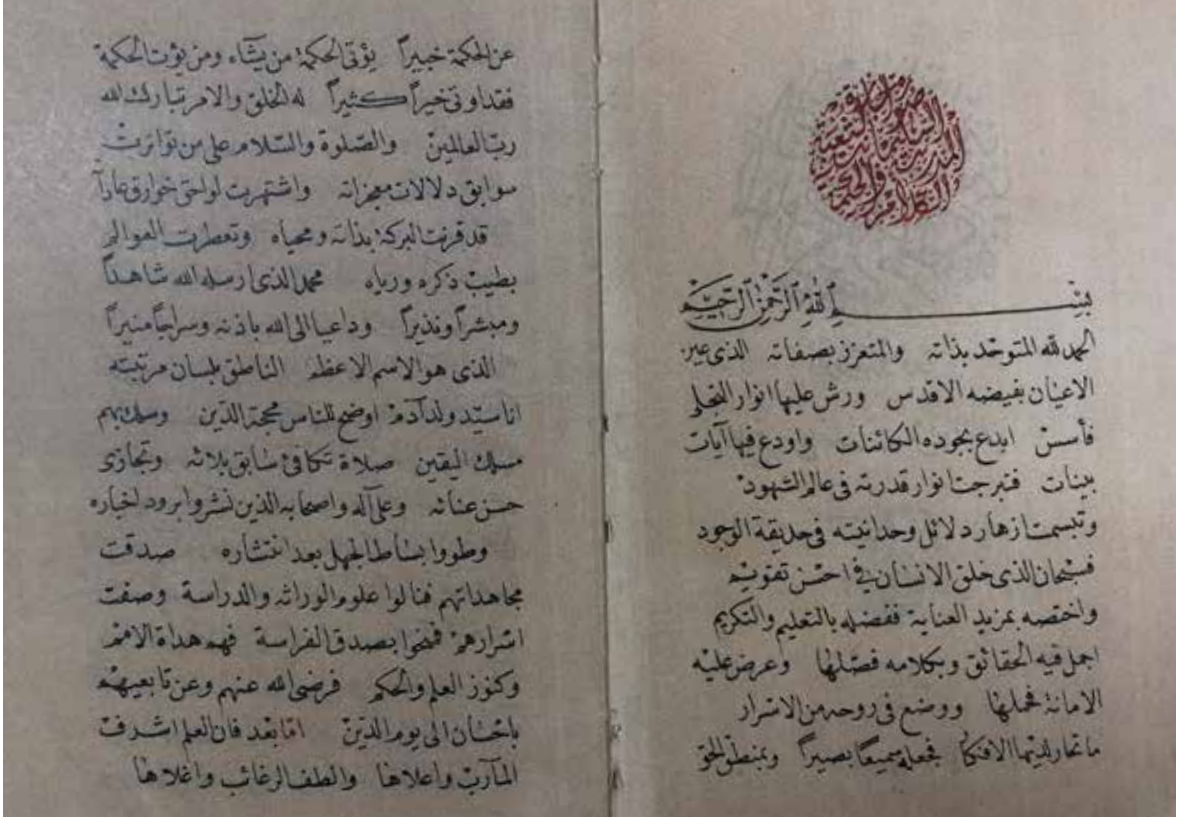
Birbirine entegre sistemler aracılığıyla milyonlarca gözenekle izlenen hayatlar pek çok açıdan bize George Orwell'in Bin Dokuz Yüz Seksen Dört romanındaki distopik ortamı hatırlatıyor. Büyük Birader'in gözleri paraların, pulların, kitap kapaklarının, bayrakların, posterlerin üstünden bizi izliyor. "Uykuda ya da uyanık, çalışırken ya da yemek yer-

ken, içeride ya da dışarıda, banyoda ya da yatakta..." bu takipten kaçış yok. Sadece, "Kafatasınızın içindeki birkaç santimetre küp dışında hiçbir şey sizin değildi." (George Orwell, Bin Dokuz Yüz Seksen Dört, Can Yay., s. 51.)

Roman bütün karamsarlığına karşın kurtuluşu da bir tohum kabildinden içinde barındırıyor. Yaygın toplumsal algıların, genel kabullerin, koro hâlinde tekrarlanan ezberlerin dışına çıkmanın yolu olarak düşünmeye işaret ediyor: "Düşünmek, düşünmek, bir saniyecik bile kalmış olsa düşünmek tek umuttur." İnsanoğlu, tarih boyunca akli ve düşüncesi sayesinde pek çok uçurumdan kurtulmuş, bataklıktan sıyrılmış, badireyi atlatmayı bilmiştir. Acaba bugün görünmez zincirlerle gittikçe daha çok kuşatılan hayatını ve iradesini yeniden eline almayı başarabilecek midir? ■

DİN HİZMETLERİNDE MESLEKİ TAHSİL BELGESİ OLARAK İCAZETNAMELER

Dr. Mehmet BULUT | DİB Başkanlık Müşaviri

Bir önceki makalemizde müftü seçim ve tayini üzerinde dururken icazetnamelerden de söz etmiştik. Din hizmetlerinde mesleki tahsil belgesi olmaları yanında, bunların tetkik ve tasdiki işlemlerinin özellikle 1940'lı yıllarda Reisliğin en yoğun meşgalelerinden birini teşkil etmiş olması, bizi bu konuyu daha yakından ele almaya sevk etti.

Meseleyi ilmî bir makale çerçevesinde ele alıp üzerinde detaylı teknik bilgi vermek, bu makalenin konusu dışında kalmaktadır. Konu

burada, belli bir süreçte de olsa Reisliğin -buna "Müşavere Heyetinin" demek de mümkün- önemli uğraş alanlarından birini teşkil etmiş olması açısından ele alınacak; bununla birlikte, bazı Müşavere Heyeti mütalaalarında yer aldığı kadarıyla icazetnamelerin mahiyeti konusunda kısmi teknik bilgi de verilmiş olacaktır.

Din hizmetlerinde mesleki tahsil belgesi olarak icazetnameler

İlgili Müşavere Heyeti mütalaalarında da ifade edildiği gibi, klasik medrese eğitiminde mürettep ders-

leri başarıyla tamamlayan talebeye, bizzat dersleri veren müderris tarafından verilen bir vesika vardı ki buna "icazetname" denmekteydi.

Osmanlının son dönemlerinde medreselere yeni bir çekidüzen verilip bütün İstanbul medreseleri "Dârü'l-Hilâfeti'l-Âliyye" adı altında teşkilatlandırılarak sınıf/okul sistemine geçildikten sonra da icazetname düzenleme geleneği devam etmişti. Sözü edilen medreselerle ilgili 18 Eylül 1330/1 Ekim 1914 tarihli nizamnamede, bu medreselerin dörder yıllık tâli kısımlarını (tâli kısm-ı evvel ve tâli kısm-ı sâni) bi-

tirenlere “Şehadetname”, yine dört yıllık olan âli kısmını ikmal edenlere de “İcazetname” verilmesi hükme bağlanmıştı.

Müftülük görevi talebinde bulunan Ali Mutlu'nun 1943 yılında alınmış icazetnamesiyle ilgili Nallıhan Müddeiumumiliğinin 13 Ocak 1944 tarihli yazısını cevaplarken Müşavere Heyeti, icazetnameler konusunda önemli bazı bilgiler de vermişti. Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun yayımından önce ilmiye mesleği için üç türlü tahsil usulünün olduğu belirtilen yazıda şöyle deniyordu:

Osmanlı döneminde Meşihat, Meclis hükümetleri sırasında Şer'iyye ve Evkaf Vekâleti, Evkaf idaresi veya müteveli tarafından tayin edilen bir müderrisin okuttuğu ders, muteber bir tahsil ve verdiği icazetname, mesleki yüksek tahsil vesikası sayılırdı. Bunun gibi, gayriresmî surette kendisinde ders verme salahiyetini gören mücaz bir hocanın bir cami köşesinde veya bir ders odasında kendiliğinden okuttuğu dersler ve verdiği icazetler de muteber tutulurdu. Osmanlı'nın son yıllarında medreselerde yapılan yeni düzenlemelerden sonra, bu düzenlemenin dışında kalmış olmakla birlikte ilga edilmemiş bir kısım medreselerde yapılan tahsil ve bu tahsil sonucu verilen icazetnameler de geçerli olmaya devam etmiştir.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun ikinci maddesiyle bilumum medreseler Maarif Vekâletine devredilince Vekâlet, daha önce bu medreselerden alınan icazetnameleri mesleki yüksek tahsil olarak derecelendirmiş, yukarıda sözü edilen medrese teşkilatlanması dışında kalan medrese ve hocalardan alınan icazetnameleri derecelendirmeyi ise kabul etmemiştir. Bununla birlikte Maa-

rife devir tarihine kadar olan sürede sözü edilen medreselerden iktisap edilen icazetnameleri Reislik, mesleki tahsil için müsbit bir vesika olarak tanımakta devam etmiştir.

Sayılan üç kısım tahsil dışında bir de eskiden bazı kişilerin, şöhretini duyduğu bir hocaya müracaatla kendi ilmi kiyafetini tanıtır ondan teberrüken aldığı icazetnameler vardır ki, böyle bir icazetnamenin değeri, hamilinin ilim yolunda intisap ettiği silsileyi göstermekten ibarettir ve fahridir; resmî bir kıymeti yoktur.

Medreselerin “Darül'l-Hilâfeti'l-Aliyye” adı altında toplanmasından sonra bu medreseyle ilgili olarak düzenlenen nizamnamede bir icazetnamede yer alan şeylerden bir kısmı şöyle kaydedilmişti:

“İcazetnamelere ita-yı icazet eyleyen müderrisinin esamisi ile onların ahz-ı icazet eylediği müderrislerin ber vechi teselsül derci mutat olup, şahırah-ı tahsilde ifna-yı vücud edenler için vesile-i rahmet ve icazetname sahipleri için de mûcib-i mefharat olan bu usulün merğuben idamesi müstelzim-i muhsenat olacağı ve Darül'l-Hilâfeti'l-Aliyye medresesi talebesi tarz-ı tedrisata göre müteaddit müderrisinden istifaze eyleyeceği cihetle medrese-i mezkûre kısm-ı âlisinden neşet edecek icazetnamelerde, kısm-ı tali ve âlide tederrüs ettikleri müderrisin ve onların müderrislerinin ber vechi teselsül derç olunması...”

Maarif Vekâletinden Diyanet İşleri Reisliğine gönderilen ve tahsil derecesinin tespitine dair olan Mustafa Asım Işık'ın 14 Haziran 1940 tarihli dilekçesi ekindeki icazetname hakkında Müşavere Heyetinin hazırladığı şu mütalaa da icazetnamelerin mahiyetini veciz bir şekilde şöyle ortaya koymaktadır:

“İlmiyede münteha-yı tahsilde verilmesi mutad olan icazetnameler, metodoloji kavaidine göre ilmi, mebdaine isal etmek gayesine matuftur. İcazetnamede zikrolunan isimler de icazet alan kimse ile Resul-i Ekrem arasında ilmî bir silsile teşkil eden âlimlerin isimleridir. İsnad denilen bu ilmî nisbet, İslam'ın ilk devirlerinden başlamış ve devam edegelmiştir. Melfuf icazetname dahi Şaban oğlu Atinalı Mustafa Asım'a ait olduğu ve İstanbul mücaz dersiamlarından Ahmet Raşid'den icazet aldığı ve ilmî silsilesi dahi müntehaya vasıl vesikalardan madud bulunduğu bittetik anlaşılmış olmakla beraber bir silsile-i esamiden ibaret bulunan icazetnamenin tercümesine lüzum görülmediğine karar verildi.”

1924'ten sonra alınıp da tetkik ve “tahsil derecesinin tayini” için Reisliğe gönderilen icazetnameler konusunda Müşavere Heyetinin Şubat 1947'de aldığı bir kararda ise konuya farklı bir açıklama getirmekteydi:

“Tevhid-i Tedrisat Kanununun yayımından sonra eski medreselerin resmî sıfatı kalmamış olduğundan eski müderrislerin tahsil belgesi veya tasdikname vermeğe salahiyetleri kalmamıştır. Teşkilata tabi Medaris-i İlmiyeye devam eden talebeye gelince, bunların durumu Tevhid-i Tedrisat Kanununun yayım tarihinde medrese müdürü veya talim heyeti tarafından tespit edilerek gerekli belge verilmiş olmadığı takdirde, sonradan bir müderris tarafından verilecek tasdiknamenin de resmî kıymeti olamaz. Bunun için mevcut müderrisler tarafından tanzim edilerek müftülükçe tasdik edilecek olan bir şehadetnamenin mesleki teshil belgesi olarak kabulü Diyanet İşleri Başkanlığının salahiyeti dâhilinde ise de bunların derecelendirilmesi mevzubahis deldir.”

Müşavere Heyetinin icazetname tetkik ve tasdik işlemleri

Yazımızın başında da ifade ettiğimiz gibi, Reisliğin özellikle 1940'lı yıllarda yürüttüğü yoğun faaliyetlerden biri, bilhassa müftülük ve vaizlik görevi almak isteyenler tarafından Reisliğe gönderilen icazetnamelerin tetkik ve tasdik işlemleri olmuştur. Müşavere Heyeti, tetkik talebiyle gelen icazetnameleri her yönüyle inceleyerek şartlarını haiz olanları, “ilmî silsile ve senetleri itibarıyla usulüne uygundur” gibi ifadelerle tasdik etmiştir. Hazırlanan raporların fevkalade düzeyli oluşu, Müşavere Heyetinde o yıllarda icazetnameleri “ilmî silsile ve senetleri” itibarıyla tetkik edip karar verebilecek yetkin kişi veya kişilerin bulunduğunu göstermektedir.

Heyet, talep hâlinde, Osmanlı eski beldelerinde medrese eğitimi almış ve bilahare Türkiye'ye göç etmiş kişilerin icazetnamelerini de tetkik ve tasdik etmiştir. İcazetnameleri Reislikçe geçerli sayılmış bu zevatın ülkemizde müftülük, vaizlik gibi görevlerde istihdamına imkân sağlanmış ve ülkemizdeki din hizmetinde bu kişilerin önemli katkıları olmuştur. Örnek vermek gerekirse Heyet, münhal bir müftülüğe tayini talebiyle 1944 yılında Reisliğe müracaat eden Muslih Uçar'ın icazetnamesini incelemiş ve hakkında detaylı malumat vererek bunun usulüne uygun ve kıymetli bir icazetname olduğu sonucuna varmıştır. Bilgiler arasında söz konusu icazetnamenin 13 yıllık bir tahsil sonucu alındığı, verilmiş tarihinin 17 Zilkade 1348/16 Nisan 1346 (1930) olduğu, 11 Ekim 1930'da Sırp hükûmetince tasdik edildiği kaydı da vardır.

Heyet, söz konusu icazetnamenin 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunundan sonra verilmiş olması

meselesiyle ilgili olarak da şunları kaydetmişti:

“Balkan harbinde Sırlara terk edilen toprakların ahalisinden öteden beri orada yerleşmiş bulunan Müslüman Türklerin mevcudiyetlerini muhafaza için teşkilata ihtiyaçları bulunduğunu ve bu mecburiyetle Türkiye zamanından kalma medreselerin evvelce olduğu gibi mesleki yüksek tahsil olarak devam etmesinin bir zaruret olduğunu kabul etmek icap eder. Oradan anavatana

Osmanlı döneminde Meşihat, Meclis hükûmetleri sırasında Şer'iyeye ve Evkaf Vekâleti, Evkaf idaresi veya mütevellî tarafından tayin edilen bir müderrisin okuttuğu ders, muteber bir tahsil ve verdiği icazetname, mesleki yüksek tahsil vesikası sayılırdı.

iltihak ile mesleki bir vazife almak isteyenlerin, devletimizin adalet (kelime “muadelet” de olabilir MB) ruhuna ve anavatana iltihak edenlere gösterilen samimiyete uyar şekilde -kendi ellerinde olmayan sebeplerden dolayı- gördükleri bu eski tarzdaki tahsillerinin muteber sayılması da yine zaruret icabıdır.

“Esasen Tevhid-i Tedrisat Kanunu Türkiye sınırları içindeki tahsilleri birleştirmiş ve milli hudutlar haricinde kalıp mübadeleye tabi olmayan yerlerdeki eski Türkiye bakayası

medreselerde tahsilin kıymeti hakkında menfi bir hüküm koymamıştır. İslah-ı Medaris Nizamnamesinin ve Tevhid-i Tedrisat Kanununun yayımından önce medreseden mezun olanların icazetnamelerini bugün dahi muteber tutmaktaki mucip sebepler bunlarda da mevcuttur. Binaenaleyh, bu icazetnamenin mesleki tahsil vesikası olduğunun kabul ve hamilini Diyanet İşleri Reisliğince uygun görülecek bir vazifede istihdam etmek münasip ise de, mevzubahis mesleki tahsilin derecelendirilmesi için keyfiyetin münasip görüldüğü takdirde Maarif Vekâletine yazılmasının uygun olacağı tezekkür kılındı.” (11 Mart 1944 tarih ve 58 sayılı karar.)

Aynı şekilde, Mısır Camiu'l-Ezher'den alınan icazetnameler de Reislikçe tetkik edilerek “mesleki tahsil belgesi” olarak tasdik edilmişlerdi.

Ellerinde icazetname olanlar, bir taraftan tetkik ve tasdik edilmek üzere bunları Reisliğe gönderirken, aynı süreçte bu kişilerden bir kısmı ayrıca bunların derecelendirilmesi, yani kaç yıllık bir yükseköğretime tekabül ettiğinin belgelendirilmesi talebiyle Maarif Vekâletine müracaat etmişlerdir. Vekâlet bu talepleri yerine getirmiştir. Nitekim Diyanet İşleri Reis Muavini olduğu bir sırada Ahmet Hamdi Akseki merhum da 27 Mart 1940 tarihini taşıyan bir dilekçe ile adı geçen vekâlete icazetnamesini şahsen göndererek tahsil derecesinin tespitini istemiş, Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Dairesi de 10 Mayıs 1940 tarih ve 2-2144 sayılı cevabi yazısında söz konusu icazetnamenin derecelendirildiğini şöyle ifade etmişti: “Süleymaniye Medresesinin Kelâm ve Felsefe Şubesinden almış olduğunuz icazetnameye göre 6 senelik yüksek tahsil görmüş sayılırsınız.” Bu bilgi, aynı zamanda Süleymaniye Medresesi tahsilinin 6

yıllık yüksek tahsil olarak tescil edildiğini göstermektedir.

Maarif Vekâleti, derecelendirilmek talebiyle gelen icazetnameler konusunda tereddüde düşmesi hâlinde Reisliğin bilgisine başvurabilmiştir.

Reisliğe yapılan müracaatlardan, artık sayıları iyice azalmış dersiamların da Süleymaniye mezunları gibi 6 yıllık sayılmalarını istedikleri anlaşılmaktadır. Mesela Dersiamdan Kütahyalı Asım Öğütçü'nün Reisliğe gönderdiği 1941 yılına ait dilekçesi böyle bir talebi içermektedir. Bu talebi değerlendiren Müşavere Heyeti, medreselerde vaktiyle okutulan derslerle Süleymaniye Medresesinde okutulan meşrut dersler arasında fark bulunmadığını ve esasen dersiamların Süleymaniye Medresesi öğrencilerinin de hocaları olduğunu hatırlatarak bütün eski dersiamların Süleymaniye mezunlarıyla aynı seviyede olmaları gerektiği, dolayısıyla Reislik Makamının Maarif Vekâleti nezdinde bu doğrultuda bir teşebbüste bulunmasının muvafık olacağı mütalaasında bulunmuştu.

1944-1946 arası yıllarda icazetname tetkiki için Başkanlığa yapılan müracaatlar bir hayli yoğunlaşmış, bu yıllarda Müşavere Heyetinde işlem gören evrakın yarıya yakını icazetname tetkik ve tasdikleri oluşturmuştu. Öyle ki önceleri her bir icazetname için ayrı birer karar istihsal edilirken artık listeler oluşturularak topluca karar ittihazi cihetine gidilmişti. Bu yoğunlukta iki gelişme etkili olmuştu; birincisi, bu yıllarda ve özellikle A. Hamdi Akseki'nin reisliği döneminde vaaz hizmetlerinde görülen canlanma ve buna dayalı olarak vaizlik görevi almak isteyenlerin sayısındaki artıştır. 1947-1950 yıllarında Reislik bütçelerinde 300 civarında vaiz kadrosu

bulunmaktaydı ki, o yıllara nazaran bu önemli bir rakam sayılırdı. 1948 yılından itibaren gezici vaiz kadroları da ihdas edilmişti. Hocalar, ellerindeki icazetnameleri Reisliğe gönderip bunları yüksek tahsil belgesi olarak tescil ettirmek için seferber olmuşlardı. Çünkü o yıllarda vaizlik görevine talip kişiler, mesleki tahsil belgeleri varsa bu göreve doğrudan tayin edilebilmekteydiler.

Diğeri ise, o yıllarda çıkartılan ve memurların özlük haklarına iyileştirme getiren 4908 sayılı kanunun sağladığı imkândan faydalanma isteğidir.

İcazetname tetkik ve tasdiki taleplerinin bir hayli yoğunlaşması üzerine 1940'lı yılların sonuna doğru Müşavere Heyeti, Reislik makamına birkaç kez yazı yazarak/rapor sunarak bunların mesleki tahsil belgesi olarak kabulü konusunda yeni bir uygulama başlatılmasına şiddetle ihtiyaç olduğunu dile getirdi. Heyetin çıkış noktası, müftülük ve vaizlik gibi görevlere daha nitelikli kişilerin seçilmesiydi. Kurula göre, yıllar önce alınmış ve ciddiyeti konusunda fazla bir bilgi bulunmayan icazetnameler artık tek başına görev için yeterli olmamalı, müftü ve vaizliğe talip istisnasız herkes Kurulca yapılacak imtihana tabi tutulmalıydı.

Yasal bir durum olarak Tevhid-i Tedrisat Kanunundan sonra alınmış icazetnameler resmî belge olarak kabul edilmemiş olsa da Diyanet İşleri Reisliği bunları büsbütün yok ve değersiz saymamıştır; bilakis, bunları "hususî surette tahsil vesikası" olarak nitelemiş, bu tür belgelere sahip kişilerden vaiz olmak isteyenlerin vaizlik imtihanına girip başarılı olmaları hâlinde vaiz olabileceklerini müteaddit kararlarında ifade etmiştir. Yani günümüzdeki ifadeyle bu belgelerin bir tercih se-

bebi kabul edildiğini söylemek yanlış olmaz. Nitekim bu durumdaki icazetnameler hakkında hazırlanan mütalaalarda kalıp bir ifade olarak, "...Verilen icazetname Tevhid-i Tedrisat Kanununun neşrinden sonra olduğundan bu icazetname mesleki tahsili müsbit olmayıp ancak ilmiye mesleğine bir nispet ve alaka ifade eder. Bu gibiler dairesiz memuriyetlerine imtihanla alınabileceği..." denmiştir.

Belirtilmesi gereken bir gerçek de, resmi bir karşılığı olmamasına rağmen, 1950'li yıllara hatta daha yakın döneme kadar muciz bazı hocaların, isteklere hususi olarak klasik medrese eğitimi yaptırmaya ve mürettep dersleri tamamlayanlara icazet vermeye devam etmiş olmalarıdır. Mesela, hakkında hazırlanan hatıratında, "Kutuz Hoca" olarak tanınan Mehmet Kara, kendisi için 1954 yılında bir icazet merasimi yapıldığını söylemektedir. Bu durum ayrıca bütün engellemelere rağmen İslam âlimlerinin eğitim ve öğretimin sivil yapısının muhafazası yönündeki çabalarını ortaya koymaktadır.

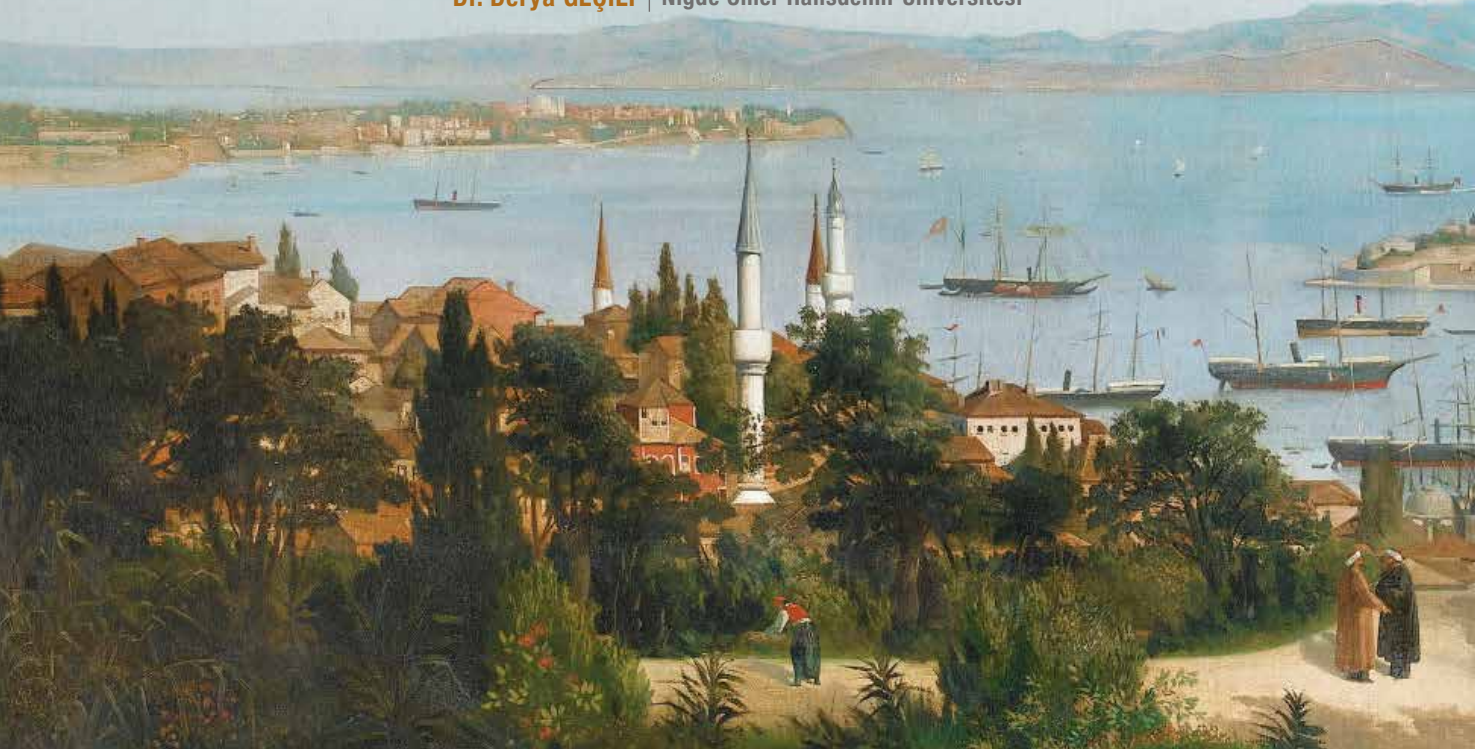
Sonuç olarak, iki hususun altını çizerek huzurunuzdan çekilmek istiyorum:

Birincisi -bir önceki yazımda da değinmiştim; önemine binaen tekrar edeceğim-, Osmanlının yetişmiş insan birikimi, ülkemizde vasıflı din hizmetlisine olan ihtiyacı 1950'li yılların sonuna kadar önemli ölçüde karşılımıştır.

İkincisi ise, bir kaht-ı rical döneminde Reisliğin ve onun ana hizmet birimi olan Müşavere Heyetinin bir dönem icazetname noktasında sarf ettiği yoğun mesaiyi, din hizmetine ve din hizmetlisine olan ihtiyacı temine yönelik çare arayışlarının da bir tezahürü olarak kabul etmemiz gerektiğidir. ■

OSMANLI DONANMASINDA İMAMLAR

Dr. Derya GEÇİLİ | Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

islam dünyasında imamlar sadece camilerde görev yapmıyor, hayatın her alanında etkili bir rol oynuyorlardı. İmamlar, dinî fonksiyonlarının yanı sıra eğitim öğretimde, kültür ve adalet hizmetlerinin yerine getirilmesi yanında askerî amaçlarla da hizmet vermişlerdir. Osmanlı Devleti'nin askerî gücünün zamanla zaafa uğraması ve Avrupalı rakiplerine mağlup olmasında askerlerin dinî yetersizliklerinin etkili olduğu düşünülmüştür. Bu nedenle Osmanlı donanması içinde imamlık önemli görevlerden biri olarak kabul edilmiştir. Gemi içinde sosyal ilişkilerin

sağlam bir zeminde gelişmesinde çok büyük bir rol üstlenmişlerdir. Gemideki askerlerin düzenlerinin sağlanması, kontrol edilebilmeleri, namaz ve diğer dinî vazifelerin ifa edilebilmesi imamların görevleri arasında sayılmıştır. Gemilerde en güvenilir kişi olarak kabul edilmişler ve okuma yazma öğreterek muallimlik görevi de yapmışlardır. Ayrıca askerler arasında huzur ve asayişe yardımcı olmuşlardır.

Osmanlı Devleti'nin temeli atılırken geniş ölçüde İslamiyet esas alınmıştır. Bunun bir sonucu olarak imamlık, Müslüman topluma hizmet veren kadrolar içinde önemli bir yer işgal etmiş ve hizmet

sahası itibarıyla da çeşitlilik göstermiştir. İmamlar, padişah beratı ile hizmete alındıklarından Osmanlı devlet sisteminde askeriye den sayılmışlardır. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde yapılan savaşlar neticesinde toprak kayıplarının artması moral bozukluğuna neden olmuştur. Bu duruma bağlı olarak askerlerin huzurunu sağlamak için imamlar görevlendirilmeye başlanmıştır. Eski askerî sistem içinde yeniçeri ocağında, Nizam-ı Cedit ile kurulan askerî teknik sınıflar içindeki eğitim kurumlarında, deniz ve kara mühendishanelerinde, donanma ve tersanede, askerî hastanelerde dinî hizmetlerin imamlar tarafından gerçekleştirildiği bilin-

mektedir. II. Mahmut'un askerî modernleşme adımlarıyla ordu imamı ve icra edecekleri vazife yeni bir döneme girmiştir. Askerî imamlık, Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusu ile gerçek anlamda daimi ve sistemli bir kadro hâline gelmiştir. İmamlar, kara orduları kadar zamanla donanmada da görevlendirilmeye başlanmıştır. Donanma imamı "gemi hocası" ya da "gemi imamı" olarak da adlandırılmıştır.

Osmanlı donanmasında görev alacak imamların iyi yetişmiş olmalarına çalışılmıştır. Bunun sağlanması amacıyla özellikle imamların uzun süre zor şartlara dayanabilecek ve

dinî vazifeleri yerine getirebilecek bir seviyede olmalarına dikkat edilmiştir. Donanmada iptidaiye derecesinde açılan mektepte imamlar, görevleriyle ilgili bir sene kadar eğitim almışlardır. Bu eğitimin sonunda imamlar, eğitim programına göre sınava tabi tutulmuşlardır. İmamlar, sınavda başarılı olurlarsa şهادetnamelerini alarak atanabiliyorlardı. Donanmaya imam tayin edilmesine karar verildikten sonra zamanla bazı sorunlar yaşanmaya başlanmıştır. Böylece yeterli dinî bilgiye ve eğitime sahip kişilerin imam olarak tayin edilebilmesi için rüştiye derecesinde eğitim görmüş olmaları şartı getirilmiştir.

Donanma imamlarının görevleri

Gemilerde gemicilerin (kaptan, çarkçı, güverteci, çırak, asker vs.) cemaat hâlinde namazlarını kılabilmeleri için uygun yerler tahsis edilmiştir. İmamlar, namaz vakitlerine tahsis edilen mahalde gemicilerin namazlarını kılmalarından sorumlu olmuşlardır. İmamlar ara sıra özellikle cuma ve pazartesi geceleri yatsı namazından önce vaaz ve nasihatler vermişlerdir. Gemicileri safsata ve hurafelerden uzak tutacak şekilde dinî kuralları öğretmişlerdir. Gemi komutanının onaylamasıyla İslamiyet'e karşı şüphesi olanlar varsa dinî esasları gerçekleştire dayalı bir şekilde anlatarak yan-

lış düşüncelerden arınmalarını da sağlamışlardır.

İmam, gemideki askerlerden biri tehlikeli bir hastalığa yakalanmışsa sağlık memurunun müsaadesini alarak hastanın yanına gidebilir, ruhi durumuna göre teselli ve dinî bilgiler verebilirdi. Bu ziyaretler hastanın ümitsiz bir hâlde olduğunu kendisine anlatmayacak, hissettirmeyecek şekilde yapılırdı. İmam, bu teselli vazifesini amirlerinin izniyle imamları olmayan gemi ve hastanelerde yerine getirmek için de görevlendirilmiştir. Limanda bulunan gemilerin birinde cenaze merasimi yapılacaksa ölen kişi kim olursa olsun gemi mürettebatı olarak kabul edilmiştir. Ölen gemici hastanede vefat etmiş olsa da gemi imamı cenaze merasimine katılmıştır. Vefat eden asker, başka bir mezhebe mensup ise ve icra edilecek merasim farklıysa buna muhakkak dikkat edilmiştir. Gemide görev alan imam sadece askerlere namaz kıldırıyor, Türkçe okuma yazma ve hesap da öğretiyordu. İmam, askerlere eğitim verilen mektebin müdürü olarak kabul edilmiştir. Askerler, dinî eğitimi aldıktan sonra imam tarafından bir sınava tabi tutulurdu. İmam, dinî vazifelere yakışacak şekilde gemicilerin kendilerine hürmet göstermeleri yönünde ahlaki tavır, davranış, adap ve edeple hareket etmeye çalışmıştır. Donanma askerleri tarafından her zaman imamlara karşı iyi tavır, davranış, hâl ve harekette bulunulmasına özellikle dikkat edilmiştir. İmamlar, dinî hizmetten başka askerlerin güvenilir, samimi bir dostu olduğu için ona iyi davranılmasından komutan her zaman sorumlu olmuştur.

İmamlar sadece gemilerde değil tersanelerde, mekteplerde ve savaş

sırasında her yerde görev alabiliyorlardı. İmamların görevlerinden biri de mekteplerde talebelere okutulan kitapların din ve devlete karşı kışkırtıcı bir yönü olup olmadığının incelenmesidir. 1874 senesinde imamlar tarafından Bahriye Mektebi'nde talebelerin ders kitapları, defterleri ve ders notlarında dine aykırı yanlış konular olup olmadığı ile ilgili araştırmalar yapılmıştır. Bu

Osmanlı donanmasında görev alacak imamların iyi yetişmiş olmalarına çalışılmıştır. Bunun sağlanması amacıyla özellikle imamların uzun süre zor şartlara dayanabilecek ve dinî vazifeleri yerine getirebilecek bir seviyede olmalarına dikkat edilmiştir.

incelemeler sonunda talebelere verilen dinî eğitim saatleri, biraz daha artırılmıştır. Bahriye Mektebi'nden mezun olacak talebelerin göreve başlamadan önce "Mülazımlık" (Teğmenlik) sınavları için oluşturulan heyette bulunuyorlardı. Talebelerin unvanlarını alabilmeleri için imamların sorularını hatasız olarak yanıtlamaları gerekiyordu. 1877-1878 senelerinde ise savaşların kaybedilmesinin altında ordunun dinî eksiklikleri olduğu düşünülmüştür. Bunun üzerine donanma

imamları, kazanılan savaşlardan sonra askerlere Kur'an ve dua okutmaya başlayarak manevi duygularını artırmalarını sağlamışlardır.

Tersanelerin camilerinde imamlar, her namaz vakti cemaate namaz kıldırıyorlar, ayrıca dinî ve ahlaki bilgiler vererek maneviyatlarını yükseltmelerine yardımcı olmaya çalışmışlardır. Tersanelerde camilerin genel bakımları tamamen imamların kontrolü altında olmuştur. Tersane-i Amire'de havuzlarda görev yapanlar, buldukları yer itibarıyla namazlarını kılmakta zorluk çekiyorlardı. Bu nedenle 1892 senesinde havuzlarda görev yapan personel için bir cami inşasına karar verilmiştir. Ramazan ayına yetişebilmesi için hızlı hareket edilerek caminin inşası tamamlanmıştır.

İmamların sayıları ve maaşları

Osmanlı donanmasında uygulamaya konulan nizamnameye göre imamlar; üç ambarlı, kalyon, fırkateyn ve korvet imamı adıyla dört sınıf olarak görev yapıyorlardı. 1872 senesinde donanmada kullanılan savaş ve nakliyat gemilerinde toplam elli beş imam bulunuyordu. İmamların sayısı mevcut olan nizamnamede belirtilen sayıdan oldukça azdı. Ayrıca imamlar maaşlarının yetersiz olmasından dolayı zor durumda kaldıklarına dair bir arzuhâl hazırlamışlardır. İmamlar, maaşlarına zam yapılmasını talep ediyorlardı. Bunun üzerine Bahriye Nezareti tarafından imamların dereceleri, maaşları ve tayinleri ile ilgili bir inceleme başlatılmıştır. Savaş gemilerinde ve nakliyatta kullanılan gemilerde mevcut olan yerlere göre ikisi baş imam olmak üzere yüz otuz nefer imam tayin

edilmiştir. İmamların maaşlarının oldukça az olduğuna karar verilerek hazineye büyük bir yük getirmeyecek şekilde uygun miktarda zam yapılmıştır. Bahriye Meclisine gönderilen yazıya göre imamların maaşları 150 kuruş olmuştur. (29 Ekim 1872)

1906 senesinde donanmada imamların maaşlarına uygun miktarda bir zamlarla düzenleme yapılmasına karar verilmiştir. Bu karara göre bahriye imamları sınava tabi tutulmuşlardır. Sınavdaki yeterliliklerine göre üç sınıfa ayrılarak maaşlarına zam yapılmıştır. Bağdatlı Abdülhamid Efendi imamet sınavlarında başarılı olup donanma imamı olarak göreve başlamıştır. Mustafa Efendi, bütün imamların üstünde alay imamı unvanıyla kalyonda imam-ı evvel olarak tayin edilmiştir. Güzel Hisarlı Mustafa Efendi ve Amasralı Abdullah Efendi'ye ise Mustafa Efendi'nin aşağısında sı-

nıf-ı evvelik verilmiştir. Mustafa Efendi'nin 150 kuruş olan maaşına imam-ı evvelikle ile 350 kuruş zam yapılarak 500 kuruş olmuştur. Güzel hisarlı Mustafa ile Abdullah Efendilerin maaşlarına da 350 kuruş zam yapılarak gemi imamlığına tayin edilmişlerdir. Bahriye Çarkçı Ameliyat Mektebinde sınıf-ı evvel imam Aksekili Mehmet Efendi 784 kuruş maaşla emekliye ayrılmıştır. İzmit Tersanesinde alay imamlarından Ciddeli Hafız İsmailoğlu Hüseyin Efendi 1155 kuruş maaşla emekli olmak için Bahriye Nezaretine başvurmuştur. İmamların vefat etmeleri hâlinde ailelerine verilecek maaşlar için de değişiklikler yapılmıştır. Donanma imamlarından Bilal Efendi'nin vefat etmesi üzerine iki yaşındaki oğlu Şükrü ile eşi Hatice Hanım'a aylık 85 kuruş maaş bağlanması için Tersane-i Amire müsteşarı tarafından bir dilekçe hazırlanmıştır.

İmamların kullandığı şeritler

İmamlar, görevli buldukları süre boyunca mesleki kıyafetlerini giymek zorundaydılar. Sadece izne ayrıldıklarında sivil elbise giymişlerdir. İmamların, görevleri sırasında şemsiye ve baston kullanmaları da uygun değildi. 1909 senesinde imamların kollarındaki rütbe şeritlerinin harp sınıflarına uygun olabilmesi için düzenleme yapılmasına karar verilmiştir. 14 Mayıs 1912 tarihinde Bahriye Zabitanı Terfi Rütbe Nizamnamesi hazırlanarak uygulamaya konulmuştur. Bahriye imamlarının rütbeleri ile ilgili tam bir yeniliğe gidilmemiş ancak sahip oldukları rütbe şeritlerinde bazı değişiklikler yapılmıştır. Fırkateyn kaptanı, korvet kaptanı, birinci sınıf yüzbaşı, yüzbaşı mülazım-ı evveli ve mülazım-ı sani rütbelerinde bulunan altı sınıf bahriye imamın rütbelerindeki şeritler düzenlenmiştir. ■

SEVGİLİ İLE HASBİHÂL

Ayşeli POLAT | Isparta İl Vaizi

Ey Kur'an-ı Azimüş-şan'da "âlemlere rahmet olarak" (Enbiya, 21/107.) gönderildiği ifade edilen sevgili... Ey "yüce bir ahlak üzere" (Kalem, 68/4.) olan sevgili... Ey "ümmetine çok düşkün, müminlere karşı çok şefkatli ve merhametli." (Tevbe, 9/128.) olan sevgili... Ey "üsve-i hasene, en güzel örnek." (Ahzab, 33/21.) olan sevgili...

Hani, Hira'da aldığı mesajı insanlara tebliğ etmek için indiğinde Mekke'nin gençleri çepeçevre kuşatmıştı ya seni... Gerek Mekke'nin nüfuzlu ailelerine mensup gerekse köle, fakir, kimsesiz ve zayıf olan gençler, İslam'ın yayılmasında senin en büyük destekçi ve yardımcı olmuşlardı ya... Hani sen hayatta olduğun sürece, sana olan sevgileri bir lahza olsun eksilmeyen, bilakis ziyadeleşen gençlerin vardı arkanda dağ gibi...

En sevgili dostun olma şerefıyla şeref yap olmuş (Buhârî, Ashâbu'n-Nebî, 5.), Kur'ani ifade ile "ikinin ikincisi", (Tevbe, 9/40.) canıyla, malıyla ve ailesiyle etrafında pervane, ömrünü ve bütün varlığını İslam'ın muhafazası ve neşri için vakfeden Ebubekir'in (r.a.) vardı senin... Sadakatin bir zirvesi varsa kendisinde tecelli eden, Tebük Seferi'nde, yardım çağrısına, dört bin dirhem getirerek mukabelede bulunan, "Aile fertleri için ne bıraktın?" diye sorulunca; "Onlara Allah ve Rasulü'nü bıraktım." diye cevap veren biricik yârenin vardı senin...

Amcası Hakem İbn-i Ebi'l-Âs tarafından sıkıca bağlanarak hapsedilen ve dininden dönmesi istenen, dininden kesinlikle dönmeyeceği anlaşılınca da serbest bırakılan, hayâ ve edep timsali Osman'ın vardı senin... Senin dine hizmet için malını son kuruşuna kadar feda etmiş, cömertliği ile dillere destan olmuştu. Bu cömertliğe sebep olan sevda nasıl bir sevdandı Efendim!

Daha İslam'ın ilk gününden itibaren, henüz on yaşında iken Müslüman olan, Hz. Hatic'e'den (r.a.) sonra İslam'ın ilk mensubu olma şerefini kazanan, senin ulvi terbiyen altında, ilimde, irfanda, idarede yani her alanda zirve bir şahsiyet olarak yetişen, kızına damat olarak uygun gördüğün Ali'n (r.a.) vardı. "Allah, beni yaratırken Ebu Talib'e sormadı ki, ben de ona ibadet etmek için gidip kendisine danışayım!" diyerek iman etmişti. (İbn Kesir, Sîre, 1/428.) Daha küçük bir çocukken senin yolundan gitmeyi tercih ettiren ahlakın ne güzelmiş Efendim!

Bir Mus'ab'ın vardı hani... Mekte'de, en lüks ve gösterişli giyinen, kokular sürünen, Kureyş gençleri arasında en müreffeh hayat süren, İslam'ı hiç itirazsız kabul eden Mus'ab... Müslüman olduğunu öğrenince ailesinin yakalayıp hapsediği, Uhut Savaşı'nda şehit olduğu zaman da üzerine örtülecek kısa bir gömleğinden başka bir şey bulunmayan, başı örtülünce ayakları, ayakları örtülünce de başı açıkta kalan Mus'ab. (Buhârî, Cenâiz 25, 26.) I. Akabe Biatı'ndan sonra 25

yaşında bir genç iken Medine'ye öğretmen olarak gönderdiğin, sayesinde pek çok Medinelinin Müslüman olduğu Mus'ab. Ne yapmıştın da her şeyi elinin tersiyle itip senin civarında olmayı tercih etmişti. İslam'ın güzelliğini nasıl aksettirdin de aileden, zenginlikten bir çırpıda vazgeçip Müslüman olmuştu?

Sonra sana evini tahsis eden ve 17 yaşında İslam'ı kabul etmiş olan Erkam b. Ebu'l-Erkam'ın (r.a.) vardı bir de... Evi, Kâbe haremî dâhilinde Safa Tepesi'nin eteğinde bulunduğu için hac ve umre maksadıyla dışarıdan gelenlerle dikkat çekmeden temas kurma imkânı sağlıyor, bu evde bir yandan ashâbına dinî bilgiler öğretiyor; diğer yandan İslam'a davet görevini yerine getiriyordun. Hani buradaki faaliyetler sonucunda pek çok kişi İslam'a girmişti. (İbn Hişâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye.) O kadar tehlikeyi göze alıp evini senin için seferber ettiren sevginin sebebi neydi Efendim?

Esir düşüp köle olarak satılan ve Hz. Hatic'e'nin (r.a.) satın alıp emrine verdiği Zeyd bin Harise'n vardı sonra. Hidayete erdiğinde 15 yaşındaydı daha. Babası yerini öğrenip senden isteyince serbest bıraktığın hâlde, babası ile gitmemiş, seni tercih etmişti. Taif'te sana atılan taşlara karşı vücudunu hiç çekinmeden korkusuzca siper eden, genç ve yiğit bir delikanlıydı. Bir insan babası dururken niçin başkasını tercih eder? Anlat bize Efendim...

Habeşistan'da, Necaşi'nin huzurunda, Müslümanları temsilen, ilim, hikmet ve cesaretle konuştuğunda 17 yaşlarında bir genç olan Cafer bin Ebi Talip ile aralarında Hz. Ebu Bekir (r.a.), Hz. Ömer (r.a.) ve Ebu Ubeyde (r.a.) gibi muhacirlerin de yer aldığı binlerce askerden oluşan birliğin sancağını teslim ettiği ve daha 18 yaşında olan Üsâme b. Zeyd'in vardı senin...

Medine-i Münevver'e teşrif ettiği validesi Ümm-i Süleym'in "Ya Rasulallah! Ensar erkek ve kadınlarından sana hediye veremeyen kalmadı. Bu oğlumdan başka sana, hediye verecek bir şeyim yok. Bunu al, sana hizmet etsin." diyerek huzuruna getirdiği, daha 9-10 yaşlarında olan Enes'in var bir de... "Hazarda ve seferde (on sene) hizmetini gördüm. Vallahi işlediğim bir kusurdan dolayı: 'Niçin böyle yaptın?' veya yerine getirmediğim bir vazifeden ötürü: 'Bunu niçin yapmadın?' dememiştir." diyen Enes!

Hani, kıyamet gününde arşın gölgesi altında mutlu olacaklar arasında, gönlü Allah'a bağlı, severek Allah'a ibadet eden gençleri de zikretmişin ya... (Buhâri, Zekât, 16; Müslim, Zekât, 91.) Ya da vahiy kâtiplerini genellikle gençler arasından seçmiş; gençlerin fetva vermesine müsaade etmiş, ayrıca onlardan öğretmenler tayin etmişin ya... İslam'a davet mektuplarını gençlere yazdırmış, bazı gençleri o gün çok ihtiyaç duyulan yabancı dilleri öğrenmeye teşvik etmiş ve "Gençliğinde ilim öğrenen, taştaki damga gibi, yaşlılığında öğrenen ise su üzerine yazı yazan gibidir." buyurmuşsun ya bu yüzden mi çok sevdi seni gençler?

Yoksa hayatlarının en fırtınalı, en harareti dönemini yaşayan gençlerde gördüğün hataları, kırmadan, incitmeden düzelterek tavsiyelerde bulunduğun için mi seni her şeyden çok sevdiler?

Hani bir keresinde Huneyn'den dönerken müezzin namaz için ezan okumaya başlayınca Mekkeli 10 kişilik bir grup ezanla alay etmişti. Ezan bittikten sonra "Şunların içinde güzel sesli biri var." diyerek onları huzuruna almış,

Senin gibi hoşgörü kapılarını sonuna kadar açmıyoruz, öteliyoruz gençlerimizi. Elimizle bozuyor, dilimizle üzüyor, bakışlarımızla eziyoruz. Aslında geleceğin büyüklerini kendi ellerimizle mahvediyoruz.

"Gür sesli olan hanginiz?" diye sormuş ve Ebu Mahsure'ye "Haydi, bir ezan oku!" diye emretmişsin ya... Ezanı okuyup bitirdiğinde gümüş para bulunan bir kese vererek alınını ve göğsünü sıvazlamış, "Mübarek olsun." demiştin. Bu davranışınla Ebu Mahsure'nin gönlüne taht kurmuşsun. O andan itibaren dünyada en sevgili kimse sen olmuşsun ya... Ezanla alay eden birine, ezan okutacak kadar hoşgörüyü nasıl kazanırız? Öğret bize Efendim!

Ey ahlak-ı hamidesiyle herkesi kendine hayran bırakan sevgili! Çağımızda da var güzel ahlaklı, güzel yüzlü, güzel sözlü gençler... Lakin gündemlerini dünyalık gaileler meşgul edenler de var. Dilleri seni söylemiyor. Gönülleri sana kilitli değil. Çağın girdabı gençlerimizi hızla içine çekiyor. Bizler de kurtaramıyoruz onları oradan. Çünkü senin gibi zirvede değil ihlas ve samimiyetimiz. Senin kadar azimli değiliz ümmetin evlatlarının ahiretini kurtarma hususunda. Senin gibi hoşgörü kapılarını sonuna kadar açmıyoruz, öteliyoruz gençlerimizi. Elimizle bozuyor, dilimizle üzüyor, bakışlarımızla eziyoruz. Aslında geleceğin büyüklerini kendi ellerimizle mahvediyoruz. Kendi elimizde, kendi evimizde büyüyen yavrularımıza bile söz geçiremez olduk artık. Kuşak çatışmasını, en çok bugün yaşıyoruz. Ve en önemlisi, duayı çıkardık hayatımızdan. Nefsimize ve kudretimize o kadar güvendik ki, Rabb'in yardımını arkamıza almayı akledemedik. Gençlerimizi dualarımızla kötülükten koruyamadık. Gençlerden taşkınlık gördükçe Yaradan'ı insanlara şikâyet ettik. Hatayı kendimizde aramadık. Kur'an'ın boyasıyla boyanıp sünneti hayatımızın merkezine koymadık. Her şeye rağmen umudumuzu koruyoruz. Gençlerimizi çağın tuzaklarından sakındırmak için gecesini gündüzüne katarak çalışan din görevlilerimiz var. Bütün gençlere, kendi evladı gibi şefkat duyan ve dua dua yalvaran annelerimiz, kardeşlerimiz var. Belki senin sahabelerin gibi yetiştiremeyeceğiz ama biz de karınca misali yolunda ölmeye sevdalıyız Efendim! ■

YEŞİL DAĞLAR, BERRAK SULAR, AŞINA İNSANLAR DİYARI: BALKANLAR

F. Hilâi FERŞATOĞLU | İstanbul Kadıköy Vaizi

K aradeniz'den Adriyatik'e, Mora Yarımadası'ndan Macaristan'a kadar uzanan ve Osmanlı Devleti'nin beş yüzyıl hâkimiyetinde kalan gönül coğrafyamızdır Balkanlar. Şemseddin Sami, köken itibarıyla Türkçe olan "balkan" kelimesinin sözcük anlamını "sarp ve ormanlık dağ, sıradağ" olarak belirtmiş, terim anlamı içinse, "Rumeli kıtasını garp-tan şarka şakkeden silsile-i cibâl ki buna izafetle kıta-i mezkûreye Balkan şibh-i ceziresi deniyor." demiş. Buna göre Doğu Avrupa'da batıdan doğuya doğru uzanan ve Bulgaristan'ı ikiye bölen dağ silsilesinin adıdır Balkan, ki bu sıradağlardan

dolayı bölgeye Balkan Yarımadası denmiştir.

1437 Ramazan'ının son günleriydi. On kişilik bir ekiple Balkanlar'a doğru yola çıktık. Seyahatimiz Bosna-Hersek merkezliydi ve güzel bir niyet etrafında şekillenmişti. Aramızdaki arkadaşlardan biri Srebrenitsa annelerinin dramını anlatan Kayıp Dünyalar (2015) belgeselinin yönetmeniydi. Ekranda tanıştığımız bu acılı annelerle bir iftar yemeğinde buluşmak, bayram günü onlara evlat olup ellerini öpmek, hanelerini şenlendirmek istemiştik. Bu niyet yolculuğumuza bereketli kıldı ve on gün içinde kültür coğrafyamızın beş ülkesini

ve önemli şehirlerini görme bahtiyarlığına erdik.

**Hamurunu Osmanlı'nın
kardığı şehir: Saraybosna**

Ramazan'ın 26. günü Saraybosna'daydık. Hayat verdiği şehre adını da veren Saraybosna Irmağı'nın iki yakasına ecdadımızın kurduğu ve muhteşem eserlerle İslâm mührünü vurduğu bir şehir. Merkezi çevreleyen yemyeşil tepeler, o tepelere dizilmiş bahçeli evler, ara ara yükselen minareler... Şehrin kalbi olan Başçarşı XV. yüzyılda Bosna sancakbeyi İsa Bey tarafından kurulmuş, ticaretin olduğu kadar sosyal hayatın da merkezi olmuş. Güvercinli Meydanı'nın tam ortasındaki

zarif çeşme, İstanbul çeşmeleri model alınarak yapılmış (1753).

Gazi Hüsrev Begova Camii'nin (1530) avlusuna bakan saat kulesi (XVI. yy.) kadim İslam geleneğine muvafık olarak her akşam güneş battığında 12.00'yi gösteriyor, tam bu dakikada caminin kandilleri yanyor ve akşam ezanı okunuyor. Bugün belki ezani saat uygulamasının sürdürüldüğü tek saat kulesi, biten günün ardından, gecesi bin aydan hayırlı yeni bir günü müjdeliyor. Asırlardır devam eden bir gelenekle hâlâ çıplak sesle ezan okunan minarenin şerefesinden dalgalanan "İslam bayrağı" bizimkiyle ikiz; yeşil zemin üzerine beyaz hilal ve yıldız. Gazi Hüsrev Begova Camii'nin dolup taşan avlusunda saf tutup teravih kılıyoruz. Camisiyle, çeşmesiyle, çarşısıyla, insanıyla bize kendi memleketimizdeymiş hissi veren bu şehre ne kadar aşinayız.

Neretva'nın izinde Hersek bölgesi

Ertesi gün kiraladığımız arabalarla güneşe, Mostar'a doğru hareket ettik. Yemyeşil dağlar arasından Neretva Nehri eşliğinde devam eden yolculuğumuzun ilk durağı Konjic. XVII. yüzyılda inşa edilen altı kemerli Osmanlı köprüsü öyle zarif ki sanki nazlı Neretva'ya bir gerdanlık. II. Cihan Harbi'nde Nazi bombardımanında yıkılan ve TİKA'nın aslına uygun restore ettiği Konjic Köprüsü namazgâhlı bir köprü. Tam ortasında, kitabenin de yer aldığı, mihrap yerine geçen bir kible taşı bulunuyor. İcabı hâlinde her iki tarafını derbent muhafızlarının tuttuğu bu köprülerde saf tutulup namaz kılınmış bir vakitler. Berrak suları, nehir kenarına dizilmiş sıra sıra taş evleriyle Konjic, zihnimde "içinden nehir geçen şehirler albümü"nın en nadide köşelerinden birine yerleşti.

Taşın, ahşabın ve suyun ahengiyle huzur bulduğumuz Blagay Tekkesi'ndeyiz. Dehşetli kayalık tepelerin yamacına yaslanmış üç katlı ahşap yapı, yanı başındaki mağaradan doğan Buna Nehri'nin berrak, yeşil sularıyla harika bir fotoğraf veriyor. Can suyunu kayaların altından alan bir hayat ağacı gibi gördüğüm bu Alperenler Tekkesi, Rumeli'nin İslamlaşmasında büyük rol oynamış. Haziresinde Hacı Bektaş Veli müridanından Sarı Saltuk'un da makamı bulunuyor.

Neretva vadisinde bir sonraki durağımız Mostar'a yarım saat mesafede bir tepeye kurulmuş, Osmanlı uç köyü Poçitel. Türklerin Bosna Hersek'te kurdukları ilk yerleşim yeri olma özelliği taşıyan Poçitel stratejik bir konuma sahip. Zirvede boz renkli kayalara oturan kalesi, bir kavis çizerek akıp giden Neretva'ya bakan taş evleri, camisi ve saat kulesi ile bir tablo gibi karşımızda duran köyün dikkatimizi celbeden tarafı, tüm yapıların taştan olması. Bütünlük bozulmamış, evlerin çatılarına bile kiremit niyetine düz kesilmiş taşlar döşenmiş. Asırlara meydan okuyan, sade fakat çarpıcı güzellikteki bu köy, UNESCO dünya kültür mirası listesine de alınmış.

Srebrenitsa

Buğulu gözlerle büyüdü Mostar

Zümrüt yeşili Neretva'nın süzülerek ikiye böldüğü, ismini bu nehre bir madalyon gibi oturan köprüsünden alan Mostar, 1483'te fethinden önce küçük bir köymüş. Zaman içinde camileri, medreseleri, hammamları, çarşısıyla büyüyen Mostar, nehrin iki yakasını birleştiren köprüsünün inşasından (1566) sonra, Osmanlı'nın farklı milletlerden, dinlerden ve mezheplerden sakinlerini huzur içinde yaşatma geleneğinin sembol şehri olmuş.

Nehrin en dar ve derin yerine kondurulan muhteşem "Kudret Kemerini" asırlar boyunca gezginlerin dikkatini çekmiş. XXI. yüzyılın başında bir Batılı seyyahın köprüyü "taş kesilmiş hilal" sözleriyle tavsifi Mostar Köprüsü'nün hem mimarisine hem estetiğine hem İslam'ın sembolü oluşuna vurguda bulunuyor. Evliya Çelebi'nin "16 ülke gezdim böyle yüksek bir köprü görmedim." dediği Mostar Köprüsü Osmanlı zamanında gençlerin nehre atlayarak yiğitliklerini gösterdikleri bir yermiş. Bugün hâlâ yanık tenli gençler bahşiş karşılığında tek kemerli köprüsünün en yüksek yerinden seyredenlerin hayretamiz bakışları arasında

buz gibi sulara atılıyorlar. Köprü'nün hemen yakınında bulunan ve II. Selim'e nispet edilen minaresiz mescidin müezzini -1878'de şehrin Avusturya'ya ilhakına kadar- ezanları köprü'nün ortasında okumuş ki bu da köprüye ayrı bir anlam yüklüyor.

Korkunç iç savaş (1992-1995) sırasında üniversitede talebeydim. Hırvat topçu ateşi ile yerle edilen Mostar Köprüsü'nün yekpare taş bloklarının nehrin derinliklerine gömüldüğüne şahit olduğum an içimde oluşan boşluğu dün gibi hatırlıyorum. Gerçekte o, iki yakayı birbirine bağlayan taştan bir yol değildi, ruhu olmadığını kim söyleyebilir? Harap günlerinde bir Mostarlı'nın "Bu köprü o savaşta ölen bizden biri gibi!" sözleriyle dile getirdiği o ruh, beş asırdır biriktirilen bir kinle yok edilmek istenen, bir medeniyetin ruhu idi. TİKA tarafından yeniden inşa edilen Mostar Köprüsü (2004) yüzyıllardır olduğu gibi dimdik ayakta ve tüm zarafetiyle Neretva'yı süslemeye devam ediyor.

Vezirler şehri Travnik

Saraybosna, Avusturyalıların saldırısıyla harabeye döndüğünde 1686 ile 1851 yılları arasında Bosna eyaletinin sancak merkezi olan Travnik'teyiz. Eyaleti yöneten vezirlerin ikamet yeri olduğu için "vezirler şehri" diye anılıyor Travnik. Etrafı dağlarla çevrili, korunaklı olduğundan iç savaş sırasında Sırların giremediği, katliamdan kaçan binlerce Boşnak Müslüman'ın sığındığı bir merkez olmuş şehir. Sarp bir kayalığa kurulan kaleden kuşbakışı bakıldığında bir fotoğraf karesine nerdeyse 20 minare sığıyor. Hâlen lise seviyesindeki öğrencilere eğitim veren İbrahim Paşa Medresesi'nin (1895), Travnikli Hattat Fevzi

Efendija Dulic tarafından yazılmış kitabesi Balkanların en güzel kitabelerinden biri sayılıyor. Bir bedesten üzerinde yükselen, muhteşem kalem işleriyle süslü Süleymaniye Camii (1816) ise, bu seyahatte benzerlerini Tiran'da ve Kalkandelen'de göreceğimiz Alaca camilerin -ren-gârenk süslemeleri sebebiyle böyle isimlendiriliyor- ilki.

Srebrenitsa'ya doğru yol alırken Ahmiç köyüne uğruyoruz. İç savaşta, nesillerdir birlikte yaşadıkları Sırp komşularının da yardımıyla Müslüman köylülerin toplanıp yakıldığı camide öğle namazlarımızı kılıyoruz. O acı günden kalan fotoğraflar gözlerimizin önünde. Cami bahçesinde 116 şehidin isimlerinin bulunduğu anıta bakarken acı hatıraları canlanıyor zihnimizde.

Ve Srebrenitsa

Akşamüstü Bosna Hersek'in doğusunda, Sırbistan sınırında, Srebrenitsa'dayız. Daha önceden irtibata geçip davet ettiğimiz "Srebrenitsa anneleri" ile kalacağımız küçük otelin restoranında bir iftar buluşması gerçekleştiriyoruz. Burada misafir değil ev sahibiyiz. İlk Boşnakça kelimelerimizi öğreniyor, "Dobrodošli" (Hoşgeldiniz), diyerek karşıladığımız teyzelerle aynı sofrada hâl diliyle anlaşıyor, dış kirası hediyeler takdim ediyoruz. İftardan sonra hep birlikte Srebrenitsa şehitlik namazgâhında ramazanın son teravi-hini kılıyoruz.

Bayram arefesi bizim için oldukça buruk. Savaş sırasında BM, güvenli bölge ilan ettiği için binlerce sivil insan iltica etmişti Srebrenitsa'ya. 1995 Temmuz'unda, Srebrenitsa'da güvenlik temini için görevlendirilen Hollanda Barış Gücü askerleri, başlarındaki Fransız generalin emriyle

25 bin mültecinin bulunduğu kampı Sırp güçlerine teslim etmişler ve beş gün içinde 8372 Boşnak'ın katledilmesine göz yummuşlardı.

Potoçari'de sığınmacıların kaldığı ve katledildiği akü-pil fabrikası, bugün Srebrenitsa Katliam Müzesi'ne dönüştürülmüş. Ürpererek adımladığımız mekânın yüksek duvarlarına asılan fotoğraflar, bilgi panoları, sergilenen eşyalar soykırımın dili olmuş konuşuyor. Sıkışan ruhumuz fabrikanın hemen karşısında bulunan ziyaretgâhta, şehitlikte dinleniyor. Yemyeşil çayırıkta binlerce mezar taşı sanki birer beyaz tebeşir olmuş şehit isimlerini göğe yazıyor.

Bayram şerif mübarek

Katliamın 21. yıldönümüne birkaç gün kala, Srebrenitsa'da bayram... Yan yana geldiğinde tenakuz oluşturan iki kelime: Srebrenitsa ve bayram. Daha yirmi sene önce Avrupa'nın ortasında son yüzyılın en büyük etnik soykırımı gerçekleşmiş. Bugün hayatta olan her Srebrenitsalı Müslüman'ın yüreği o kara günlerin izlerini taşıyor. İncancımız, sevdiklerimizle ölümsüz bir dünyada buluşma vadetmese ve ilahi adalet önünde zalimlerin vereceği hesap içimize su serpmese nasıl katlanılır bu acıya.

Potoçari'de, şehitlikte kılınan bayram namazından sonra, Tetka Hatice'ye (tetka: teyze) bayram kahvaltısına davetliyiz. Bahçe içindeki evinin kapısında anladığımız dilde "Bayram şerif mübarek" diyerek karşıladı bizi. Yöresel çorba, et yemeği, Boşnak böreği ve baklava yapmış Hatice Teyze. Biri 18, diğeri 21 yaşındaki oğulları Almir ve Azmir'i, eşini ve akrabalarından birçoğunu şehit vermiş. Acılı ama güçlü bir kadın Hatice Mehmedoviç.

Travnik

Srebrenitsa Anneleri Derneği'nin de başkanı. "Allah, bu yaşananları anlatalım, dünyaya duyuralım diye hayatta bıraktı bizi." diyor. "Hâlâ kayıplarımızı arıyoruz, bizim için ceset yoksa o çocuğu doğurmadın say, mezarları olmayınca Sırp- lar ve yandaşları sayıyı düşürüp evlatlarımızı yok sayıyorlar, bunun müca- delesini veriyoruz." diyor. Saliha, Hanifa, Meyra, Şura ve gözü yaşlı başka anneleri tek başlarına yaşa- dıkları evlerinde ziyaret ederek elle- rini öpüyor; lokum, kahve, kolonya hediye ediyoruz. Srebrenitsa'dan ayrılırken evlat hasretiyle bizi bağrı- na basan teyzelerden birinin "Sırp- ların güveneceği, Sırbistan var; Hır- vatların güveneceği Hırvatistan var, Bizim Türkiye'den başka güven- cemiz yok!" sözleri kulaklarımızda çınlıyor. Anlamını bulan gerçek bir bayram günü bu. Paylaştık, dertleş- tik, mutlu etmekten mutlu olduk.

Akşamüstü Sarayova'ya dönüyoruz. Başçarşı'nın girişinde "Bajram Serif Mübarek Olsun" yazan bir bez afiş karşılıyor bizi. Sokaklar cıvıl cıvıl. Çevabilerimizi yedikten sonra tarih kokan bir cafede, brovnitzalarımızı yudumlayarak yorgunluk atıyoruz.

Adriyatik kıyılarında

Bosna-Hersek sınır şehirlerinden Tribinja üzerinden bir başka Balkan ülkesine Karadağ'a (Montenegro) geçtik. Adriyatik'in en güzel körfez- lerinden birinde, Kotor'dayız. Körfe- zi çevreleyen yemyeşil dağların rengi suya vurmuş, manzara muhteşem. Kıyısına taş evler dizilmiş Kotor Kör- fezi'ni bir uçtan bir uca geziyoruz.

Stari Grad Kotor -"stari grad" slav dillerinde "eski şehir" anlamına ge- liyor- UNESCO tarafından koru- nuyor. Kemerli ana giriş kapısından girip sokak başlarında resital veren akordion, saksafon, keman, viyola sanatçılarının müzikleri eşliğinde eski şehri keşfe çıkıyoruz. Dar so- kaklara çoğunlukla bitişik nizam dizilmiş Venediklilerden kalma yüksek taş evler, bugün otel, resto- ran, mağaza olmuş. Küçük bir kent için kilise ve şapellerin çokluğu dikkatimizi çekiyor. Taş merdiven- ler, tepeye sırtını yaslayan yukarı mahallelere ve 535 yılında kurulan eşsiz manzaralı kaleye çıkıyor. Ger- çek dünyada değil de bir film plato- sunda olduğumuz hissini veren bu masalsi şehri çok beğeniyoruz.

Daha güneyde bir başka Orta Çağ şehri Budva'dayız. Surlarla çevrili Stari Grad Budva'nın üç tarafı deniz. Yine dar sokaklar, taş evler, kiliseler, şapeller... UNESCO'nun korumaya aldığı şehir 1979'daki büyük dep- remle harabeye dönmüş fakat taşlar numaralandırılarak 8 sene içinde mükemmel biçimde yeniden inşa edilmiş. Karadağ 1479'da Osmanlı hâkimiyetine girdiği hâlde Budva ve Kotor'da Osmanlı'ya dair bir izle karşılaşmıyoruz. Osmanlı'nın, dış politikası gereği Adriyatik kıyıların- daki Kotor, Budva ve Uluçin'i vergi- ye bağlayıp yönetimlerini Venedik- lilere bıraktığını öğreniyoruz.

Fakat Bar başka... Karadağ'ın deniz yoluyla dünyaya açıldığı önemli bir liman şehri Bar. Tepeye kurulan Stari Grad Bar Kalesi IX. yüzyılda Bi- zanslılar tarafından yapılmış, şehir el değiştirdikçe Venedik ve Sırbis- tan krallığı tarafından kullanılmış. Beş asır Osmanlı hâkimiyetinde ka- lan kale, 1878'de düşmüş. 1979'da yaşanan büyük depremde oldukça zarar gören Stari Bar'ı UNESCO ko- rumaya almış fakat Roma dönemi eserleri öne çıkarılıp kale içindeki üç kilise onarıldığı hâlde Osmanlı eserleri harap durumda!

Kaleden çıktuktan sonra meydanın tam karşısında, taş duvarlarından begonviller sarkan Hasan Dede Camii ve Tekkesi'nde serinliyoruz. TİKA'nın bölge Müslümanları- nın ihtiyaçlarını karşılamak üzere Bar'da inşa ettiği Selimiye Camii ve İslam Kültür Merkezi bizi gururlan- dırıyor. Korumaya alınan bin yıllık zeytin ağaçlarıyla meşhur bu güzel Akdeniz şehrinde tadımlık zeytin- yağı satın alarak yine yollara revan oluyoruz: Arnavutluk, Makedonya, Kosova bizi bekliyor. ■

Kitapta nefis terbiyesi, kalbin manevi hastalıkları geniş yer tutar. Kalbin aşk terbiyesi ve tezkiyesiyle arınabileceğine dikkat çekilir. Ancak arınmış bir kalbe sahip olan kimsenin hakikat yolcusu olabileceği, insanlık onuruna yakışan davranışlarla örnek bir şahsiyete bürünebileceği vurgulanır.

HAYATIN TEKRARI YOK

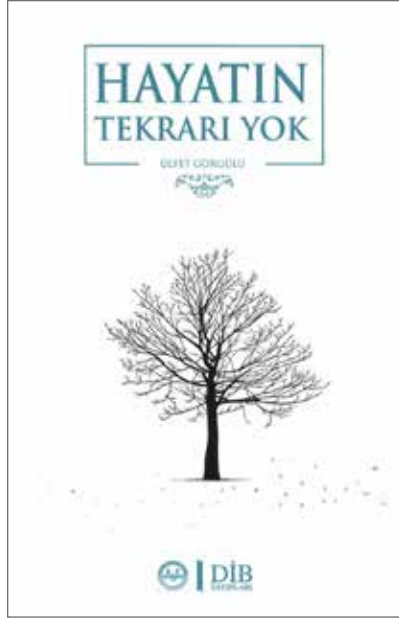
Mahir KILINÇ

Hayat, insanın doğumundan ölümüne kadarki sevinçleriyle, hüznleriyle, yaptıklarıyla ve yapamadıklarıyla mürekkep bir serencamdır. İnsan, Allah'ın bahşettiği hayat nimeti karşısında dünya ve ahiretini mamur edecek işler yapmakla mesuldür. Bu mesuliyet, insanı hayatın kadr ü kıymetini bilmeye iten en önemli unsur olmuştur. İnsan, kendisine sunulan bu hayat nimetinin farkında olarak vazifelerini yerine getirirken hayatı kıymetlenecek, değerlenecek ve kendisinin de değerlenmesini, kıymetlenmesini sağlayacaktır.

Doç. Dr. Ülfet Görgülü, kendi ifadeleriyle hayat sahnesinde modern zamanın getirdikleri içerisinde tökezleyen, nefsinin dalgalarında kendisine yol arayan, özüne dönmeye çabalayan, gönlünün kuytu köşelerine çekilip kalbiyle akletmeye çalışan ve hoş bir sohbet arayan insana dair gördüklerini, duyduklarını, hissettiklerini kendine dert edinmiş âdeta. Kur'an-ı Kerim ve sünnetin aydınlığında dünya hayatından ukba hayatına uzanan mutluluğa ve huzura pence-reler aralamış satırlarında.

Yazar, "Sözün Özü" adlı makalesinde ruhları ancak "mana yüklü, güzel ve hikmet dolu sözün" doyurabileceğine dikkat çekerek başlar kitabına. Bu baş-

langıç da onun pusulası olur. "Gaye-i Hayat" başlıklı yazısında "Gaye-i hayat, insanın yeryüzündeki varoluşunu anlamlandırır. İnsanı başıboşluktan, değer kaybından kurtarır." der. Görgülü, kişinin öze dönüşünden kesitler sunar. Başka gönüllere varabilmenin kendi gönlümüzden başladığını fısıldar kulaklara.

Kitapta nefis terbiyesi, kalbin manevi hastalıkları geniş yer tutar. Kalbin aşk terbiyesi ve tezkiyesiyle arınabileceğine dikkat çekilir. Ancak arınmış bir kalbe sahip olan kimsenin hakikat yolcusu olabileceği, insanlık onuruna yakışan davranışlarla örnek bir şahsiyete bürünebileceği vurgulanır. Kişinin özüyle münasebeti sosyal hayatından bağımsız değildir. İnsan temellük ettiği olgunluğu, sosyal hayatın içinde sınyacak, test edecektir. Allah'a kulluğun bir boyutu da yeryüzündekilerle münasebetimizle ilişkilidir. Helal dairesinde kalmak, selamı yapmak, mazlumun ve garibin ahından sakınmak, gönüller yapmak ve gönül yıkmaktan kaçınmak insanın asli vazifelerindedir.

"Yazık oluyor sevmeyi, sevmeyi tadamadan kahr-ı adavetle geçen ömürlere." diyor yazar ve uyarıyor okuyucusunu: Hayatın Tekrarı Yok. Gerçekten tekrarı olmayan bu hayat bizi inşa eden, bize değer katan ve en önemlisi ahireti kazandıran bir hayat değil mi? ■

YENİ
YAYINLARIMIZ

{ Her Gün Özetidir Ömrün }

Selim GÜNDÜZALP

Yurt içinde Diyanet Yayınları satış yerlerinden, yurt dışında Müşavirlik ve Ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

**Andolsun, Allah'ın
Rasulü'nde sizin için;
Allah'a ve ahiret gününe
kavuşmayı uman, Allah'ı
çok zikreden kimseler için
güzel bir örnek vardır.**

(Ahzâb, 33/21.)

FIYATI: 7TL